

MIHNEA GHEORGHIU

Mușchetarul român

scenariul unui film
despre

Dimitrie Cantemir

DASCĂLUL : Istoria și geografia se leagă. În „De bello gallico”, Cezar începe cu descrierea locului : „Gallia est omnes divisa in partes tres”. Plutarh povestește că ajungând Cezar în Gallia, într-un sat cu oameni puțini și săraci, căpitani săi au ris către dinsul zicînd : „Aici nu vor mai fi ambiții și vrăjmășii pentru întîietate și putere!”. Iar el le-a răspuns, îngîndurat : „Aș vrea să fiu mai bine cel dintîi aici, decît al doilea la Roma”... Ce spui de vorba asta mare, beizadé ?

DIMITRIE : Spun că marele Cezar mințea. Ca vulpea care zice că-s strugurii prea acri. Dacă era așa, nu l-ar mai fi omorît Brutus, pentru putere și întîietate, la Roma.

În timp ce **DASCĂLUL** este sufocat de replica nerespectuoasă a prințului, se aude un hohot de ris, al Domnitorului, urmat de aplauze, reluate de risul și aplauzele colegilor lui **Dimitrie**.

DASCĂLUL : Măria-Ta, iartă-mă, că nu ți l-am crescut bine, căci iată-l cum îi hulește pe marii împărați.

RUSSĂT : Păcat, mare păcat.

DOMNITORUL : Cel mai mare păcat al omului este neștiința ! (Îi face Dascălului semn cu ochiul, apoi se preface supărat.) Apoi, cum ? Ia lasă-l, dascăle Ieremia, să ne tâlmăcească dumnealui, mai departe, harta aceea, dacă zici că el a zugrăvit-o. (Cu blîndețe către fiul său.) Hai, **Dimitrie**, arată-le boierilor ce mai știi, afară de Gallia... Că doar nu ești frantuz ; ești născut în țirgul Ieșilor, iar nepoata **Casandra**, fiica răposatului Șerban Vodă Cantaeuzino, e transilvăneancă...

CASANDRA : Născută la București.

Prințul **DIMITRIE** se apropie de hartă și, privind, mai drege ceva la ea, cu o pană muiată-n vopsele, apoi, privind cu drag spre domnița **Casandra**, se închină respectuos, mai întîi dinaintea părintelui, apoi a dascălului său.

DIMITRIE (arată cu pana pe hartă la **TERRAE DACOROMANIAE**) : Ad hodiernum diem, adică în zilele noastre, Dacia romana est omnes divisa in partes tres : Principatus Transilvaniae, Valahia și Moldova noastră... Dar acum o sută de ani, Mihai Vodă a izbutit să-și adune laolaltă frații, poporul romano-moldo-vlahilor, sub sceptrul său de Viteaz. Aici, la Alba-Iulia. (Din acest moment urmează prin montaj și supraimpresiune pe hartă, o scurtă istorie în imagini filmice a României veacului al 17-lea, începînd cu scena încoronării lui Mihai Viteazul.) Prea curînd însă, dușmanii cei prea puternici și

prienarii săi cei mișei, l-au ucis pre el, și cu el odată, visul său cel frumos, visul Daciei rediviva...

Montajul continuă cu scene de bătălii — din alte filme istorice, — cu oștirile cotorpitorilor străini invadînd harta României, din toate direcțiile.

Pe acest montaj se desfășoară genericul filmului, în timp ce din off, un crainic nevăzut :

VOCEA ISTORIEI (se aude spunînd) : „Mult sînge a vărsat poporul nostru de-a lungul secolelor, în zbuciumala și dramatica sa istorie, pentru păstrarea ființei naționale, pentru apărarea libertății și demnității, pentru afirmarea de sine stătătoare, pentru egalitatea în drepturi cu toate popoarele lumii”.

Înainte de terminarea genericului, revenim pe Iași, cu clopotele lui și pe Trei Ierarhi, în biserică, unde **DIMITRIE**, în haine cernite, veghează sicriul tatălui său.

Pe iconostas se află depusă o icoană de argint a Sfîntului **Dimitrie**, „izvoritorul de mir”, patronul numelui său. E liniște ; slujba mare n-a început încă, doar niște dascălmonahi, slovenînd rugăciuni în șoaptă, trec să stingă mucerile de luminări arse și să aprîndă altele.

Pașii celor ce vin și pleacă pe tăcute răsună totuși sinistru în naos. În jurul prințului, cei doi boieri bătrîni **NECULCE** și **RUSSĂT** și Căpitanul **TOADER** îi țin tovarășie la priveghiu.

CANTEMIR : Unde-i Mihut ?...

TOADER : Îi dus cu domnița **Casandra**, s-o păzească la drum, pînă trece dincolo.

CANTEMIR : Ce se mai aude-n țîrg, Căpitane **Toadere** ?

TOADER : Roierii zic că fără firman, nu te pot nălța în scaunul domnesc al părintelui **Măriei-Tale**.

RUSSĂT (a tras cu urechea. Fals smerit) : La Moldova, **Măria-Ta**, tronul se dobindește, nu se moștenește... O mic două sute de pungi...

CANTEMIR : Dar **Rogdan** l-a moștenit de la Ștefan.

RUSSĂT (cu intenție) : Marele Ștefan a fost os domnesc, nu om de neam sărac și fără carte, ca părintele **Măriei-Tale**. (Se înclină.) Dumnezeu să-l ierte...

NECULCE : Taci, vistiernice, nu vorbi cu păcat... Pînă ce nu vine acel agă turc, omul padișahului, n-ai de unde ști, dacă nu-l în-

lărește chiar pe Măria-Sa, că-i om învățat și cu dragoste de neam.

Un tropot de cal, apoi pașii unor cizme cu pînteni răsună pe lespezile bisericii, și un oștean se înfățișează, raportîndu-i ceva vistiernicului RUSSĂT.

RUSSĂT (către Cantemir): Acel agă ture a sosit la Golia, Măria-Ta, și are rang de imbrohor. Și la apusul soarelui a zis că te așteaptă acolo.

TOADER: La Golia? Ce-are de gînd? (Către Cantemir.) La turnul morții... „La apus de soare vor să-mi-l omoare”...

RUSSĂT: Așa se pare...

CANTEMIR: Bine, dar ar fi o nedreptate. NECULCE: Dreptatea, măre Doamne, nu șade cu împărații la masă.

În noapte, sinistrul Turn al Goliei se profilează pe cer, cu aceleași trecute presimțiri, pe care le stîrnea odinioară Turnul Londrei pretendenților la tronul Angliei. O gardă de ieniceri îl întîmpină pe CANTEMIR, urmat de CAPITANUL TOADER, la intrarea celătuiei. La un gest al unui ofițer, TOADER este pe neașteptate dezarmat și împins într-o parte, mai înainte ca principele să fi observat mișcarea, așa că el intră, singur, în cortul instalat în pridvorul porții centrale a Turnului. Acolo, e părăsit, sub lumina unui opaiț, în timp ce la intrare stă de gardă un negru uriaș cu hangerul gol în mînă.

O umbră se desprinde din întuneric, oprindu-se, aproape neauzit, în fața lui.

MEHMET: Tu ești feciorul beifului nostru care a murit?

CANTEMIR: Sunt prințul Dimitrie Cantemir, fiul și moștenitorul Domnului Moldovei!

MEHMET (tare): Am venit să te vestim că Duca, ruda vrăjmașilor tăi Brîncovenii, a primit firman de domnie, iar tu vei fi adus la pragul Înaltei Porți să ceri mila Luminății-Sale Sultanului.

CANTEMIR: Țările Române nu-s pașalic turcesc. Domnul e slobod. Tributul nu înseamnă robie. Legea...

MEHMET (în șoaptă): Taci și ascultă. (Tare.) Legea o fac alții, iar tu trebuie să te supui. (Se apropie de el în plină lumină.) Te supui? CANTEMIR (surprins peste măsură): Tu, Mehmet, aici?

MEHMET (în șoaptă): Zi că te supui.

CANTEMIR (tare): Mă supun.

În acea clipă se aud zgomote în interiorul cortului și un grup de turci înarmați ies, salutîndu-l adînc pe MEHMET.

CANTEMIR: Ce faci, prietene, cum ai ajuns aici? Dascălul nostru, Ieremia Căcavela, se întreba deseori, în acești șapte ani, dacă te-ai procopsit la Țarigrad, cum ai jurat.

MEHMET: Am ajuns repede și sus de tot, prin mijloace pe care dascălul nostru nu le-ar fi categorisit prea frumos cu eticeasca

lui știință. Dar viața nu-i totdeauna frumoasă... E bine, totuși, să n-o pierzi de poimană. Și asta-i pricina pentru care sînt acum aici. Fîndcă e vorba de viața ta, Dimitrie, CANTEMIR: Fă-mă să înțeleg!

MEHMET: „Ambiții și vrăjmășii pentru înțietate și putere”...

CANTEMIR (zîmbind): Ca la Roma?

MEHMET: Ca pretutindeni. Lumea asta necăjită și sălbatică nu-i pentru un om ca tine. Ce te mai leagă de ei, acum? Ce-ai mai vrea aici, cînd Orientul și Occidentul îți deschid porțile?

CANTEMIR: „Aș vrea să fiu mai bine cîntîi aici, decît cel din urmă la Bizanț”.

MEHMET: Acolo, la Bizanț, cu un dram de noroc „cei din urmă vor fi cei dinții!” (Ride.) Vezi că mai știi ceva din Evanghelie? (Serios.) În noaptea asta pleci spre miază-zi, mai înainte de a prinde de veste boierii tăi, vînduți lui Duca Vodă. (Îi face cu ochiul.) Știu că urmează să te întîlnești la hotar cu cineva... Du-te!

CANTEMIR: Cum să-ți mulțumesc?

MEHMET: Tatăl tău m-a găsit în stepă, orfan, părăsit, și m-a ținut în casă și la masă cu tine. Asta nu se uită. O plecăciune, domniței Casandra și de la mine.

Cîteva clipe după ieșirea din cort a lui DIMITRIE, pătrunde un bărbat blond și voinic, tinărul ofițer suedez ERASMUS VON WEISSMANTELL, pe care MEHMET îl primește cu curtuozie.

ERASMUS: Effendi General, mă prezint locotenentul Baron von Weissmantell.

MEHMET: Ai, mi se pare, un nume de botez celebru.

ERASMUS: Întocmai, mă numesc Erasmus, dar nu sînt nici filosof și nici olandez.

MEHMET: Știu cine ești. Ce ne spune iscoada lui Carol Șvedul?

ERASMUS: Rusia, Polonia și Danemarca se opun hegemoniei Suediei în nordul Europei. Se apropie marele război din miază-noapte cu Rușii, care vor Raltica.

MEHMET: Unde-l veți da?

ERASMUS: Regele meu vă spune că-l va da pe teritoriul Poloniei. Și vă roagă să vă adunați cu Hatmanul cazacilor și cu Han-tătar, ca să vegheze și ei într-acolo.

MEHMET: Și ce ne mai spune, în schimb?

ERASMUS: Să nu vă încredeți în pacea voastră cu Austria. Nu le-ajunge că le-ați dat Transilvania. Vor și Belgradul.

MEHMET: Și ce alianță ne recomandă?

ERASMUS: Franța.

(Mehmet îi dăruiește o pungă și un inel și-l concediază.)

Într-o ambianță muzicală și cromatică adecvată, ecranul se umple de gravura cunoscută, reprezentînd casa lui DIMITRIE CANTEMIR din Constantinopol, pe care insertul indică locul și data secvențelor ce ur-

mează : „CONSTANTINOPOL, 1710”. Aparatul întinză asupra imaginii celor doi stâlpi ce separă curtea de grădină, în dreptul aleii de ieșire, unde apare CANTEMIR, mai vîrstnic, în costumul său oriental, simplu, cu un ghiozdan la subsuoară, urmat de moș TOADER, îmbrăcat ca un răzeș moldovean, înarmat.

CANTEMIR : Să stai pe lingă casă, moș Toadere, aud că, după răscoala militară, tirgul mișună de hoți și de iscoade... Eu sînt tot la Arhive.

TOADER : De-asta să n-ai teamă Măria-Ta. Mai bine ai grijă să nu capeți vreun gutunar prin hrubele acele mucegăite, pe unde tot scrii și cetești la hîrtoage, de parcă fără dinsele ți s-ar prăpădi neamul. Păcat, zău așa.

CANTEMIR : Cel mai mare păcat e neștiința. Asta era vorba tatei. Mai ții minte ?...

TOADER (se închină) : Miine, poimîine-s 17 ani...

În dimineața aceea, Sultanul AHMED se preumbla posomorît prin minunatele grădini ale Seraiului, de-a lungul aleilor de chiparoși, ce se ogîndeau în luciul argintiu al Mării de Marmara. La un pas în urmă, plin de umilință și smerenie, venea MARELE VIZIR MEHMET, iscodindu-și stăpînul cu priviri agere, pătrunzătoare. MEHMET s-a buhăit, arată mult mai vîrstnic decît CANTEMIR.

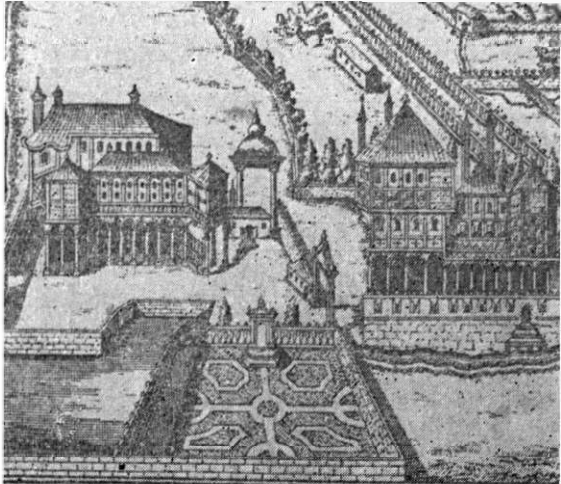
SULTANUL (batjocoritor) : De ce ești așa de îngîndurat, Vizirule ? Faci socoteala pungilor pe care le-ai primit ieri bacșiș sau a celor pe care te bizui să le primești azi ?

MEHMET (a ghicit că de fapt Sultanul glumește, cu răutatea-i obișnuită, ca să-și disimuleze propria-i îngrijorare) : Frumusețea acestui loc mă tulbură, prea luminate stăpine, și numai grija de furtunile ce-l pîndesc, tot mai mult, de către Marca Neagră !... Dar, luminăția-ta, izvor de înțelepciune și putere, soarele ochilor mei nevrednici, de ce te infiori ? Muscalul tremură numai la gîndul puterii tale...

SULTANUL (agasant că i-a descoperit secretele îngrijorării) : Tu tremuri, Melune ! Și cu tine tremură tot ce-am clădit pe deșertăciune și pe nisip. Imperiul părinților mei slăviți e ca leul rănit al deșertului, încolțit de șacali. De Savoia ne-a bătut la Viena, englezii ne-au închis Mediterana la Gibraltar. Răscoale, înfrîngerii... Ce știri ai de la Carol Șvedul ?

MEHMET : Carol al XII-lea, regele Nordului, cel mai mare general al Europei, a poposit la Tighina, sub corturile Hanului nostru, așteptînd să reia ofensiva.

SULTANUL : Carol fugarul... De ce nu l-a bătut pe Petru la Poltava ? De ce n-a murit, acolo, la Poltava ? Petru a ajuns la Nistru. Ce aștepti, Mehmet ?... Ce mai așteptăm ?... În fiecare noapte mă cutremur și cred că aud iureșul pedestrimii rusești sub zidurile acestora... Ha-ha-ha !... Ha-ha-ha !... Te-ai spe-

Palatul Prințului Dimitrie Cantemir, în Constantinopol

riat, Mehmet ? Ha-ha-ha... Sînt puternic, Vizirule, sînt încă foarte puternic. Și voi recuceri Europa.

Se aude scîrțîind porțile unei grădini ale cărei alei duc spre Arhivele Imperiale. Cel care a pătruns în curtea palatului, salutat de străji, este CANTEMIR. Simțindu-se parcă privit, se întoarce și se închină adînc spre cele două siluete, apoi își continuă liniștit drumul.

SULTANUL își admiră cetatea strălucitoare. Pe meterezele fortificațiilor selipsele turnurile mari de bronz, iar sentinele, înarmate pînă în dinți, păzesc zidurile. Cu gîndul încă la proaspătul intrat în palat, SULTANUL continuă.

SULTANUL : Prințul român este mintea cea mai luminată care a călcat pe lespezile aceste. E puntea de aur dintre Orient și Occident. Dar e ghiaur. Trebuie bine păzit...

VIZIRUL : Dintre ghiauri îți este cel mai credincios, înălțimea-ta, și primul care ți-a închinat o odă, pe care aud că o cîntă și Lully, muzicantul regelui Franței. A făcut ordine în arhivele persane ale Imperiului. E și strateg.

SULTANUL (fără reacție, meditînd) : Știe multe, poate prea multe... Nemții vor să-l atragă în mrejele lor și i-au dat scaun la Academie. Țarul Petru tinjește după el, pare-se, pentru a-l face sfetnicul lui cel mai de seamă... Iar eu îi voi oferi ceea ce nimănui nu-i poate da : Scaunul Moldovei... sau poate că îi voi tăia capul !

VIZIRUL, într-adevăr, nu poate ghici ce gîndește sultanul.

SULTANUL : Tu ce zici, Vizirule ? Ha-ha-ha ! Te-ai speriat !

VIZIRUL : Numai luminăția-ta știe cum e mai bine...

SULTANUL : În Moldova avem nevoie de un domnitor înțelept și de încredere, care să ne asigure, deocamdată, pacea și liniștea în Europa de limbă ruși... Să-l lăsăm pe Țar Petru să se ocupe de războiul său nordic. Să-i lăsăm Europa dintre Baltică și Marea Neagră. Pe mine mă interesează restul și mai ales **CENTRUL EI !** (Visător.) Apoi Asia și Africa...

Arhivele Imperiului Otoman sînt, de fapt, niște catacombe bine zăvorâte, somptuoase, în care stau stivuite, neorînduit, în rafturi improvizate, tomuri de hîrtii, arme prețioase de luptă și steaguri cucerite în bătăliile purtate de-a lungul a trei secole.

La lumina unui mare opaiț oriental, cu trei feștile, **CANTEMIR** studiază — printre documente eline, persane, latine — o hartă ce reprezintă amplasarea trupelor otomane pentru una din bătăliile care au avut loc la porțile Vienei. Aparatul se apropie pînă la plan-detaaliu. Abia acum vedem fruntea mare, concentrată în studiu, a prințului român. Apoi, alte detalii, documente, hărți.

Pe scările înguste din fundul încăperii coboară grăbit vizitul **MEHMET** și se apropie de **CANTEMIR**. Îi vorbește precipitat, socotind că vestea pe care i-o va da este mult mai prețioasă decît ceea ce face acum **CANTEMIR**.

MEHMET : Cantemir-Beî, în curînd îți voi da o veste mare despre Moldova și despre tine.

CANTEMIR pare absorbit de studiul documentelor, dar, de fapt, ascultă foarte atent.

CANTEMIR : Ce veste mai poate fi bună ? Desprins de zăvistile din jurul curților domnești, eu m-am resemnat la plăcuta trudă de istoric, filosof, poet și muzician. Vestile nu mă mai tulbură... (Reținem, din relațiile celor doi, o oarecare intimitate și încredere reciprocă.)

CANTEMIR se arată mai interesat de descoperirile lui, pe care i le împărtășește lui **MEHMET**, care-l privește zîmbind. Textul care urmează poate fi prescurtat în scenariul regizoral.

CANTEMIR : Vestitul astronom Abd El-Rahman Al Sufi, care a trăit în secolul al X-lea la Ispania, a stabilit un „Tabel al stelelor fixe“, lucrare scrisă în limba arabă în anul 965, — despre care se prea poate ca marele astronom polonez Copernic să fi avut cunoștință, dat fiind că în lucrarea sa „De revolutionibus“, — el se referă la observațiile astronomilor arabi. Începînd cu secolul XV, Ulug Beg, nepotul lui Tamerlan și suveran apoi el însuși al imperiului timurizilor, a poruncit să se construiască la Samarcand un observator astronomic, dotat, la acea vreme, cu cel mai mare sextant din lume, și a dispus să se execute o copie caligrafică și splendid ilustrată după opera lui Abd El-Rahman Al Sufi,

isprăvită în anul 1435. Ilustrațiile, unice în arta musulmană, sînt de bună seamă opera unui artist persan adus la Samarcand și care trăise, probabil, o vreme în China, dat fiind că se pricepea atît de bine în tehnica desenului ușor colorat pe margini cu acuarelă, caracteristic picturii chineze din acea epocă. În schimb, îmbrăcămintea este de tip mongol, potrivit modei ce domnea în ținuturile stăpînite de tînurizi. Inscripțiile, scrise în arabă cultă, indică punctele cardinale, constelațiile precum și unghiul din care pot fi văzute... Domnul Isaac Newton n-a inventat nimic...

Dar atunci cînd **CANTEMIR**, — acum realmente absorbit de hîrțile lui, — se întoarce spre **MEHMET**, observă că acesta dispăruse de mult. Aparatul îl urmează și iese la lumina soarelui către verdele grădinii, unde printre ziduri se vede marea.

Imaginea se topește subtil în albastrul-verde al Mării de Marmara, de la poalele colinei fortificate pe care se înalță seraiul **SULTANULUI**. Aparatul panoramează de pe undele mării descoperind întregul ansamblu.

În cadru pătrunde o brigantină, cu pînzele umflate de adierea vîntului.

La prora vasului, căpitanul de brigantină Miguel Saô Miguel, pe numele lui adevărat **MIHUȚ GALĂȚEANUL**, cel de al doilea erou principal al filmului: athletic, simpatice, rețînut. Poartă un costum de marinar portughez și un lung cuțit la tureata cizmei. Privește în zare către orașul care se apropie.

În coloana sonoră își face loc „Cîntecul lui Mihuț“, temă veselă și nostalgică în același timp. În cuvintele cîntecului răzbat nuanțe de ironie, caracteristice acestui „vîntură lume“ care este Mihuț...

„Tot pe drum, pe drum, pe drum,
Și la mîndra nicidecum...“

În cadru, profilate pe cer, se află acum doar minaretele „Sfintei Sofia“. În imaginile legate de Constantinopol, predomină străluciri specifice bizantine, în care abundă auriul și albastrul cerului. Întreaga plastică va prelua, stilizînd, elemente ale picturii bizantine — laice și religioase — peste care, pe ecran se suprapun siluetele negre și fesurile roșii ale musulmanilor... De la aceste detalii se animă un bazar, — pitorescul bazar al Constantinopolului.

MIHUȚ își face loc printre tarabele tixite cu fructe ale Levantului, într-o neorînduială pitorească. Văzut de sus, bazarul pare un furnicar, în care abia se strecoară musulmanii cu cărucioarele lor trase de măgăruși. Cîte o lectică europeană. Soarele coboară spre asfințit. Este ora la care muezinii apar la balcoanele minaretelor. Acum vocile lor se tînguie foarte aproape. La auzul muezinilor, toți trecătorii s-au oprit pe loc, în punctul în care se aflau și stau nemișcați. Strada pare încrămenită. Singurul care se mișcă printre ei, nedumerit încă, este **MIHUȚ**. În dreptul

unei tarabe, ia dintr-un paner o portocală și cu un gest iscusit, pe la spate, o aruncă în sus și înainte; cu aceeași iscusință scoate cuțitul de la turaceă, face cițiva pași înainte și prinde portocala, „căzută din cer”, în virful cuțitului său. O curăță și o mănincă tacticos. Negustorul arap, nemișcat, îl privește năucit.

Mihuț bate la poarta lui Cantemir, atent, să nu-și marcheze prezența.

În cerdac apare ANCA, nepoata DOAMNEI CASANDRA, o fată de 19—20 de ani. Poartă costum european transilvănesc. În urma ei apare o tătăroaică, roaba casei, care privește curioasă spre noul venit. Bătrînul moldovean deschide poarta.

MOȘ TOADER : Măria-Sa nu-i acasă. Dar domnia-ta cine ești ?

MIHUȚ : Un vîntură-lume, taică.

MOȘ TOADER : Nă-i fi din Moldova ? !

MIHUȚ : De undeva de pe-acolo.

MOȘ TOADER : Cred că întîrzie la o cafea la Cneazul Tolstoi, trimisul țarului Petru, aici, la Constantinopol. Sint prieteni ; e prieten cu toți solii Europei...

MIHUȚ : Mulțumesc...

MOȘ TOADER : De ești venit cu gînd bun, pofteste-n casă...

MIHUȚ : Trec mai tîrziu dac-o fi... Mai am o socotecală cu un „negustor” în bazar... Săru' mina, taică.

Discuția este urmărită cu interes de ANCA din cerdac, atrasă de străinul și chipeșul marinar. Interesul acesteia se pare că n-a rămas neobservat de MIHUȚ. Acesta-l salută pe bătrînul TOADER și pleacă cu pas hotărît, știindu-se privit din cerdac. Brusc, se oprește, întorcînd privirea direct spre ANCA. ANCA tresare surprinsă. Întră fuga în casă, trîntind ușa. De după perdea apare chipul ei, urmăritu-l discret pe MIHUȚ, care dispare după gardul înalt. Cu o săritură athletică, MIHUȚ intră în livada cu portocali și smochini a lui CANTEMIR ; se lungește pe iarbă, scrutînd malul Bosforului.

Soarele apune într-o hetică de culori aramii. Cițiva invitați s-au ridicat de pe pernele din jurul măsuțelor scunde, de sub umbrarul grădiniî Cneazului TOLSTOI și se îndreaptă către poartă, petrecuți de gazdă, un om jovial și corpolent, al cărui portret există. Servitorii vin la scară cu scaunele purtate („litières Louis XIV^{te}”) să-și ducă stăpînii acasă. CANTEMIR merge pe jos, însoțit, cițiva pași, de alți invitați, dintre care unul îl urmărește foarte atent.

CNEAZUL TOLSTOI (în șoaptă) : Acestea sint știrile ce le-am primit. Cugetă și hotărâște singur.

CANTEMIR (tare) : Ierle și vodka au fost aferim ! (În șoaptă.) O bună cafea turcească nu mai are gust fără ele.

LA MARE (îl vede, o clipă, singur și îl acostează) : Am fost fericit să vă cunosc, principe Cantemir. Întreaga Europă este fas-

Dimitrie Cantemir. Portret din 1693

cinată de creația dumneavoastră laborioasă și așteaptă cu nerăbdare monumentală, inestimabilă lucrare despre Imperiul Otoman, desigur un imn care preamărește cea mai puternică forță militară a continentului. Aud că e plină de acte inedite ; dealtfel sînteți singurul european care are acces la „secretele zeilor”...

CANTEMIR : Mă flatați, domnule. Și-apoi trebuie să vă declar că istoria și geografia nu fac imnuri ; acela e rolul muzicii și al poeziei... Aș spune că e mai curînd o operă filosofică...

LA MARE : O, da ? Atunci sint chiar foarte, foarte interesat să o cumpăr pentru un mare librar din... din ... Italia. Nu se uită la preț... e un filosof, în felul său...

CANTEMIR : În privința asta sint de acord cu el. M-am înțeles cu colegul meu academic, domnul Leibniz, s-o tipărească, îndată ce va fi gata.

LA MARE se retrage, fiindcă s-au apropiat de CANTEMIR, francezul Chevalier DE SYRE și un fel de „armator olandez”, între colleții și barbișonul căruia îl recunoaștem pe ERASMUS.

DE SYRE : Mon prince, trebuie să-ți mărturisesc că retorica dumitale este extraordinară, nici un filosof francez n-a reușit să-l

combătă pe Aristotel cu argumentele lui Cartesius al nostru și să-l confirme pe fizicianul Van Helmont cu metafizicianul Platon, așa cum ai făcut-o aici, în plin orient bizantin. Trebuie să ai mulți dușmani printre eleniști ortodocși.

CANTEMIR : O, de-ar fi numai accia...

ERASMUS : Mai aveți și alții ?

CANTEMIR : Cine n-are, aici ?

ERASMUS : Aș fi curios să cunosc cheia romanului dumneavoastră criptic, „Istoria Ieroglifică”. Se pare că e vorba de inamicii dumneavoastră de acasă din Moldo-Valahia...

CANTEMIR : De unde știți ?

DE SYRE : Domnul Erasmus este un mare armator din Amsterdam, care umblă mult și știe multe.

CANTEMIR : Ați fost și în Moldova ?

ERASMUS : Da... demult. (Schimbă vorba.) Țin minte vinul de Cotnar. E bun și după iere și după cafea. (Rid cu toții.)

Aparatul panoramează asupra plecării invitaților. CANTEMIR, rămas singur, cu ghioz dănașul subsoară, e urmărit de LA MARE, care, după un răstimp, face semn unui personaj misterios, înalt și spin, pe care nu-l putem recunoaște, dar reținem un detaliu : are un ochi acoperit cu o bucată de piele neagră. Este J. FRIPP, spion și asasin profesionist.

Apropiindu-se, pe ulița pustie, bătută cu pietre de riu, de casa lui, cu cerdac înflorit de pe țărnul Cornului de Aur, lui CANTEMIR i se păru că aude un zvon de glasuri și se opri intrigat, apoi trase clopotul de la poartă.

TOADER iese în cerdac, în clipa când un tătar se furișase acolo.

În aceeași clipă, din umbra ulucilor, un om îl împinse cu brutalitate și se năpusti asupra-i, scoțind un strigăt care semăna cu un lătrat de șacal. La acest semnal se auziră zgomote nefirești și tătarul sări de pe cerdac, dind buzna spre poartă. Apoi un al treilea sări gardul, și cei trei lotri, cu obrăzare pe ochi, îl impresurară, trăgându-și săbiile. CANTEMIR parează primele lovituri cu măiestrie, însă își dă seama că are de-a face cu „profesioniști” și caută să se linească de zid. Făcînd un pas greșit, CANTEMIR se împiedică și cade, lovindu-se la cap. Un concert sălbatic de lătrături de cîini trezește mahalaua turcească. Doi dintre furi dispar în tufiguri. Al treilea se apleacă asupra lui CANTEMIR, cu intenția de a-i vedea chipul sau a-i da lovitura de grație cu pumnalul.

În acea clipă, o mină voinică îi răsucesc brațul agresorului și-i trage obrăzarul de pe față. Omul „chior” nu are nimic dintr-un oriental : obraz spin, ochi spălăciți, părul de culoarea cînepei și dinți ca niște colți de lup, ieșind de sub buzele subțiri și palide.

SPINUL dă o comandă celorlalți.

Salvatorul plasează o strașnică lovitură de pumn în obrazul SPINULUI, care-l proiectează în gard, apoi cu iuteala fulgerului se întoarce spre unul din complicii care tocmăi ridicase iataganul pe la spate și-l țintuiește

de ulucă cu un zbor al cutitului său din turească.

CANTEMIR se trezește în brațele lui Mihut și privește uimit leșul agresorului, un uriaș cu chip de tătar, care zăcea mort lângă poartă. Ceilalți, cu SPINUL, se mistuiseră în întinerie.

CANTEMIR : Mulțumesc, străine... Cum să te răsplătesc ?

MIHUT : Cu un pocal de rubiniu, în casa domniei-tale, Măria-Ta.

CANTEMIR : Și cu mortul, ce facem ?

MIHUT : După ce vom intra, tovarășii lui îl vor lua negreșit și vor șterge urmele... Altă dată, să nu mai umblî pedestru, că singurătatea nu priește oricui la sănătate.

CANTEMIR : Cine ești, prietene ? Și ce cauți pe ulița noastră ?

MIHUT (scurt) : Mai iutii, Cotnarul...

În camera de lucru a principelui, plină cu cărți, instrumente de astronomie și arme de preț. Pe perete, tronează harta Europei din palatul domnesc de la Iași. Dinaintea principelui se află un bărbat spătos, cu fața smeadă, arsă de soare și purtînd pe cap, strînsă cu un nod într-o parte, o hasma roșie, ca pirații din Azore.

MIHUT : Vă datorez un răspuns. Sint căpitanul de brigantină Miguel Saô Miguel și-l caut pe principele Cantemir de Moldova.

CANTEMIR : Eu sint.

MIHUT : Greu trebuie să mă fi schimbat vijeliile mărilor și ale bățăliilor, dacă Măria-Ta nu mă mai cunoaște. (Ridică degetul mare al minii stîngi, pe care e crestată o mică cicatrice a unei cruci, și cu dreapta își scoate basmaua de pe ochi.) Dar semnul ăsta, totuși, nu s-a schimbat.

CANTEMIR îl privește înmărmurit. Se uită la degetul străinului, apoi își ridică degetul său mare la înălțimea ochilor. O cruce similară e imprimată și în carnea lui. Se apropie de străin și compară cele două semne. Apoi îl îmbrățișează cu căldură.

CANTEMIR : Mihut, prietene, frățioare ! Ce cauți aici ? Cum de ești astfel îmbrăcat ? De unde vii ? E nemaipomenit. (Întră într-o odaie alăturată.) Casandra ! Casandra ! Uite cine-a venit !...

Din odaia cealaltă apare, nițel speriată și oricum nepregătită de oaspeți, la ceasul acela, CASANDRA CANTACUZINO, soția lui. Odată cu ea, ANCA. Aceasta, recunoscîndu-l pe marinarul de azi dimineață, se retrage, îmbrăjorată.

CASANDRA : Ce s-a întîmplat ? Adineauri mi s-a părut că aud zăngănit de săbii pe uliță... Cine e străinul acesta ?

CANTEMIR : E Mihut al căpitanului Gălățeanul.

CASANDRA : Băiatul acela ?... Adică, prietenul tău din copilărie, poreclit...

MIHUT (o salută) : „Vintură-lume“, în persoană, mărită Doamnă... Băieții și fetele cresc și uite că acum încep să și îmbătrânească. * V-duceți aminte cînd ați stat la examenul de istorie și geografie al lui beizadé? „Dacia est omnes divisa in partes tres“...

DOAMNA CASANDRA îl privește o clipă, lung, apoi se apropie cu mîinile întinse. El îi sîrută mîna, aplecînd genunchiul. **CASANDRA** se retrage și peste puțin va intra urmată de **ROABĂ**, purtînd tablaua cu dulceață, cafea și vin. Apoi, **ROABĂ** iese în virful picioarelor, precum a intrat. Bărbații gustă vinul.

MIHUT : Bun vin.

CANTEMIR : E bun, dar nu-i ca acasă... Citeodată, aici, la Stambul, am sentimentul pe care-l va fi avut poetul latin Ovidiu, la noi, la Marca Neagră... Să hem vinul exilului. „Vintură-lume“... Din ce colț al planetei vii acum?

MIHUT : De la Moldova. Vodă a fost măzilit. Rușii și turcii nu se împacă deocamdată pe cine să-l pună în loc. Și am venit să aflîi asta...

CANTEMIR (glumind) : Schimbarea domnilor, bucuria nebulilor...

MIHUT : Și tocmai pentru asta am trecut azi dimineață pe la Cneazul Tolstoi.

CANTEMIR (serios) : Ai fost și tu acolo?

MIHUT : Nu ți-a spus nimic?

CANTEMIR : Mi-a spus că voi primi un mesaj important din țară și că mă roagă să iau aminte la el. Am să-l întreb mîine ceea vruți să înțeleg din asta.

CASANDRA (reintrînd) : De ce? Ce-i cu Tolstoi? Ce vor toți?... Dar gustați, ia, pînă punem de masă...

MIHUT : Ceasurile mele sînt numărate aici. Pe Cneazul Tolstoi l-am cunoscut la Amsterdam, în timpul marii ambasade a lui Tar Petru. Mă întorsesem din insulele Azore, unde mînera pe-atunci sălașul și dragostea... Nava mea pleacă mîine îndărăt, la Brăila, Cneazul știa că va fi arestat și a vruți să înțeleagă că stăpînul său s-ar bucura să știe că aici, în buzurul și favorurile Înaltei Porți, n-ai uitat că ești principe creștin și că ești feciorul unui voievod care a iubit libertatea neamului său, apărînd-o cu sabia în mînă.

CANTEMIR : Nu înțeleg noîma acestui mesaj.

MIHUT : Nici eu. Dar poate că o vom înțelege mai curînd decît nădăjduișem.

CASANDRA : Înțeleg că ți se propune să intri în tagma boierilor răzvrătiți de la Iași. Dacă e o cursă?... Intrigile și trădarea sînt hrana poliției. Eu, cu prețul acesta, nu mai vreau domnie și mărirea deșarte. Umbra morții le paste, și Istoria la care scrii e martoră! **MIHUT** : Moartea vine oricum, și din iataganul unui păcătos de hoț, ca adineaorea... Nu?... Mai gîndește-te, Măria-Ta... E drept că turcii sînt încă foarte puternici.

CANTEMIR (arătîndu-i ghiozdanul și maldărul de hîrtii) : Aici șade scris cînt de puternici, pe rudă și pe sămîntă.

MIHUT (interesat) : Ce-s astea?

CANTEMIR : Rodul trudei mele de arhivar al puterii otomane. Toată istoria sultanilor, limbile, toate planurile lor de bătaie, toate socotelile, la zi...

MIHUT (interesat) : Chiar... așa?

CANTEMIR (zîmbînd) : Chiar așa!

CANTEMIR îi arată, în secret, prima pagină a manuscrisului său, pe care stă scris :

„ISTORIA MĂRIRII ȘI DECĂDERII
IMPERIULUI OTOMAN“

„INCREMENTA ATQUE DECREMENTA
AULAE OTHOMANICAE“

CANTEMIR : ...Și decăderii, dragul meu. „Vintură-lume“. Imperiul Otoman e un uriaș cu picioare de lut.

MIHUT (răsfoiește hîrțiile) : Păi știi, Măria-Ta, că pentru cufărașul ăsta, papistașii te-ar înălța în slăvi și te-ar umple de aur?!

CANTEMIR : Chiar așa?

MIHUT (cu seriozitate) : Chiar așa! Cine mai știe de minunea asta?

CANTEMIR : Cărturarii Europei. Istoria aceasta va deveni un bun al întregii omeniri. Ca să se poată apăra. Să poată trăi și munci în tihnă.

MIHUT : Dar generalii, politicienii știu? Știe Eugeniu de Savoia, sau Marlborough?

CANTEMIR : Cine știe multe moare. Așa se spune pe la noi...

MIHUT scoate din buzunar bucățica de hîrtie, recuperată de jos, după atac. O citește. **MIHUT** : A propos, Măria-Ta, află că „hoții“ din seara asta nu erau hoji de rînd. Uite ce-am găsit lingă leș!

Îi întinde lui **CANTEMIR** o hîrtie pe care e scris ceva. Bilețelul ce va reveni în film.

CANTEMIR (citește) : „Plătiți domnului Johannes-Pierre Frapp în socoteala domnului colonel La M...“. Restul a fost rupt.

MIHUT : Un ordin de plată... către zaraful Ōsanis din mahalaua Fanarului...

Pe ușa din spatele lor, intră **ANCA**, aducînd pocaluri cu vin și gustări. Reținem privirea ei, mîinile tremurînde. Farmecul lui **MIHUT** o fascinează, îi învîluie pe toți trei.

CASANDRA o ajută să debaraseze de niște cărți o măsută rotundă, ca să depună tablăna, apoi o ia de mînă și i-o prezintă lui **MIHUT**.

CASANDRA : Dragă „Vintură-lume“, ți-o prezint pe fina mea, Anca, fata bancherului Martin Drăguș din Brașov. Maică-sa a fost vară cu mine. Și, după moartea ei, am poftit-o să locuiască la noi. Fratele său, Petru, e căpitan de oaste la Moldova.

În acest moment dă buzna pe ușă moș **TOADER**, care la vederea lui **MIHUT** se stăpînește, tușînd, că a tulburat conversația.

CANTEMIR : Ce s-a-ntimplat, moș Toadere ?
TOADER : Zarvă mare în oraș. Măria-Ta. A fost ucis zaraful Osanis.
MIHUȚ (cătore Cantemir) : Se pare că se adevărește zicala că... „Cine știe multe moare”. Ar trebui să te păzești Măria-Ta. Culărașul ăsta mă cam bagă la răcori. Mai rău ca „Lampa lui Aladin”.

CANTEMIR își închide hirtile în cufăraș, prezentându-l în același timp pe **MIHUȚ** bătrânului Căpitan **TOADER**.

CANTEMIR : Uite, bădiță Toadere, el e Mihut, „Vintură-lume”, feciorul căpitanului Gălățcanul. Il mai ții minte ?
TOADER : Acelui prune eu i-am pus întii sabia în mină, și după cum bate l-oi eu-noaște.

TOADER scoate din panoplie două săbii moldovenesti și-i azvârle una lui **MIHUȚ**, care o prinde din zbor. Acest scurt duel amical se face cu zîmbetul pe buze. După primele trei mișcări, la o „gardă” anume, urmată de o lovitură abia parată de **TOADER**, acesta din urmă cedează. **ANCA**, speriată, se retrage.

TOADER : El este. Bătaia asta numai eu o știam...

MIHUȚ : Și Măria-Sa, căpitane ; că ne-ai fost meșter de arme la amindoi.

TOADER : El o știe mai bine decît tine, și o face mai înțelept ; tu ești pripit ; semeni cu tată-tu, că i-a zis odată Cantemir-Vodă cel bătrîn, că se bate ca răzeșii, nu ca domnii...

N-apucă să-și termine vorba și, de la fe-reastră, **ANCA** dă un strigăt.

ANCA : Măria-Ta ! Garda palatului a intrat în curte. A venit însuși Înălțimea-Sa, Marele Vizir.

CANTEMIR : La ceasul acesta ?

MIHUȚ : Mă tem să nu-ți cășuneze vreun bocluț prezența mea aici... Unde să m-ascund ?

CASANDRA (făcîndu-le semn celorlalți să se retragă) : Vino cu noi, în sufragerie. Vizirul e prietenul casei noastre, adică... (Arătînd cu prefăcut reproș, spre Cantemir.) ...al dumnealui...

ROABA tătăroaică a **DOAMNEI CASAN-DRA** a curățat resturile, apoi a adus, pe măsuta dintre sofale, tablaua cu răcoritoare și, după ce aprinde ciubucele stăpînilor, se retrage în tăcere.

Vizirul **MEHMET** a rămas cîteva clipe într-o somnolență reculegere, cu pleoapele pe jumătate coborîte, dar ochii lui mici și ageri au înregistrat fiecare detaliu din casa prietenului său.

Ridicîndu-se cu greu dintre perne, s-a apropiat de **CANTEMIR**, cu un fel de simpatie nedisimulată, deși condescendentă, și urmărind, nu fără maliție, efectul celor ce aveau să-i comunice.

MEHMET (deschizîndu-și brațele) : Dumitrașcule, prietene, am venit să te îmbrățișez și să fiu întiiul muritor care se închină lui Dimitrie Vodă Cantemir.

CANTEMIR : Cum ai spus ? Lui Vodă ? Îți arde de șagă, luminăția-ta ?

MEHMET : Într-un ceas, dacă se pecetluiește firmanul, vine alaiul cuvenit să te ia și să te ducă la padișah, care-ți va pune pe umeri caftanul cu blănuri de samur. Dacă...

CANTEMIR : Igitur, este și un „dacă”...

MEHMET : Dacă ne înțelegem... din preț.

CANTEMIR : Sint un om sărac.

MEHMET (ride cu hohote) : Ți se pare. Ești mult mai bogat decît îți închipui. Mai bogat și decît mine...

CANTEMIR (de data asta ride și el) : Hai, să bem un pahar...

MEHMET : Vorbesc serios... Eu azi nu de bogăție duc lipsă. Ci de altceva... (Aici glasul lui se schimbă sub imperiul unei îngrijorări adevărate și adînci.) ...Dacă se prăbușește Puterea, mă prăbușesc și eu, chiar dacă printr-o minune a lui Alah mi-ar rămîne averile. Înțelegi ?

CANTEMIR : Mai mult decît îți închipui.

MEHMET : Știam. Hai să bem, acasă la mine e interzis, după Coran.

VIZIRUL se reazăză pe sofa, iar gazda îi toarnă vinul în cupă. Își toarnă și lui și ciocnesc, privindu-se în ochi, ca doi jucători în fața tablei de șah. În depărtare se aud zgomotele cetății orientale. Jos, în curte, garda **VIZIRULUI** așteaptă în poziție de repaos. Doi ieniceri au luat în primire paza porții, iar alți doi inspectează împrejurimile. O boare de vînt mișcă perdeaua dinspre cerdac.

MEHMET : Ieri dimineață, Tolstoi l-a primit pe agentul secret al țarului pentru zona balcanică. A plecat, dar știu ce-au vorbit. Iar mine am să știu și mai multe...

CANTEMIR : Ați arestat un sol...

MEHMET : Mîine va fi liber. Taci și ascultă. Ei tulbură mințile principilor de pe la noi, cu himera neatinării noroadelor creștine din Balcani sub scutul moscovit. N-ai auzit nimic despre asta ?

CANTEMIR nu poate rezista ochilor iscoditori ai **VIZIRULUI**, dar cu o sforțare își pironește, fără clipire, privirile în ei.

CANTEMIR : Nu prea.

MEHMET (ridicîndu-se brusc de pe sofa) : Ra da. Dar deocamdată n-are însemnătate ce spui tu, ci numai ce știu eu. Iar eu știu că astea toate sînt palavre pentru cei mulți și proști și că, de fapt, Țar Petru vrea, pentru urmașii lui, Constantinopolul, Persia și India...

MEHMET s-a apropiat de marele glob terestru din colțul bibliotecii și arată cu degetul țările despre care vorbește.

MEHMET: Tărimuri pe unde, știi mai bine ca mine, că „noroadă creștine“ nu se prea află în treabă... Nici locuitorii pašalicurilor noastre de la sud de Dunăre și nici neamul tău.

CANTEMIR: Și ce-mi pasă mie de toate astea?

MEHMET: O să-ți pese, dacă-ți mai pasă de neamul tău a cărui lege și libertate noi am respectat-o, cînd au avut principii buni și cinstiți. Noi, din Țările Române n-am făcut niciodată pašalie turcesc. Nu?

CANTEMIR a înțeles că trăiește cea mai gravă clipă din toți anii exilului său aici, de care depinde nu numai soarta lui, dar și a țării sale. MEHMET îi urmărește tulburarea, cu un zîmbet care destăinuiește mai mult decît presentimentul victoriei; de omul ăsta îl leagă un simțămînt amestecat de admirație, dar și de superioritate protectoare, de încredere și de îndoială.

CANTEMIR: E-adevărat, așa e cîstit. Am plătit tributul, ca și venețienii și voi ne-ați respectat hotarul, limba și legea. Deie Domnul s-o faceți în vecie. Dar nu uita că atunci cînd sultani și viziri trufași au trecut Dunărea cu război, românii i-au biruit: Ștefan, Mibai....

MEHMET: Mi-ai împuiat capul cu poveștile tale despre vechimea și vitejia neamului vostru, azvîrlit de Alab la răsucirea furtunilor și a împărățiilor... (Arată harta.) „Terrae Dacoromaniae“: un singur neam, în trei țărișoare, vrăjmașe. Așa o fi?

CANTEMIR (trist): Așa e.

MEHMET: Ne trebuie, de aceea, măcar la Moldova o minte ascuțită și o inimă curajoasă, un domn care să le fie prieten turcilor, să-l creadă Țar Petru, să-l respecte austriei și să aibă alături de el și voia norodului. Ne trebuie o strajă sigură la marginea noului imperiu. Ne trebuie tihnă din partea aceea... Te scutim de tribut și zaharele...

CANTEMIR: Atît de mult i-a plăcut sultanului Oda pe care i-am compus-o?

MEHMET (ride malițios): El nu citește decît ce-i dau eu. (Insinuant.) De unde știi tu că eu nu te trimit domn în Moldova pentru a te scăpa de iataganul gidelui, care ți-ar tăia de îndată capul, dacă Sultanul ar afla mîine ce știi, decamdată, numai eu...?!

Din stacojiu ce era, CANTEMIR se făcu alb ca varul. Fără a-și pierde cumpătul, răspunde, iritat.

CANTEMIR: Și atunci, dacă știi ceea ce crezi că știi, de ce mă mai trimiți tocmai pe mine pe scaunul Moldovei? Nu te temi? MEHMET: Nu! (Crud și răspicat.) Fiindecă, dacă va fi război cu Rusia, îl vom face în Moldova. Înțelegi? Războiul nordic s-a purtat în Polonia și coboară către voi; războiul nostru cu nemții în Ungaria și am ocupat Transilvania. Tatăl și socrul tău au unelțit

„Divanul sau gilceava înțeleptului cu lumea“, Iași 1698, ediția princeps. Pagina de titlu

cu Imperiul Austriac și nimic n-au dobîndit. Eu mă încred mai ales în agerimea minții tale, care privește treburile politicești tot atît de limpede ca și mine, despărțindu-le de slăbiciunile sufletului omenesc, supus greselilor... (Continuă să-și facă socotelile cu glas tare.)

V-a pus soarta ca un cui în papucul celor trei imperii... Ne trebuie un om, un om din alt veac, mai puțin singeros, care să stea în chibzuît înțelegere cu toți vecinii, fără să plece prea tare talerul în folosul vreunuia și mijlocindu-l și lor între ei buna învoială... M-ai întrebat de ce te trimit pe scaunul Moldovei? Ca să o ferești de prăpădul războiului. Cum o faci, ești slobod, te privește!

CANTEMIR: Pină cînd?

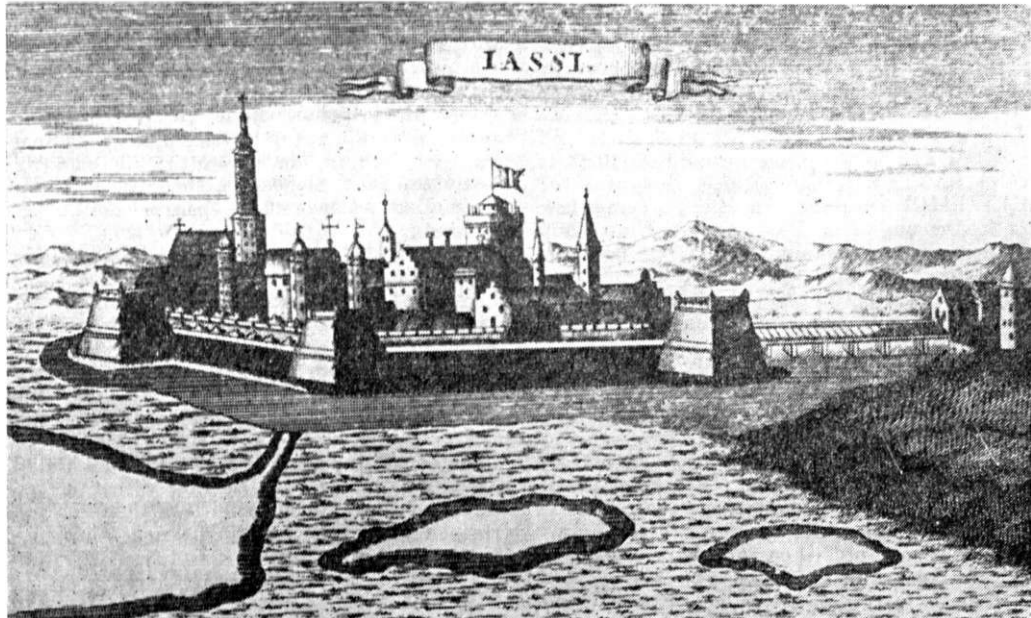
MEHMET: Pină cînd ți-oi spune eu că m-am săturat de viață și de avere.

CANTEMIR: Sultantul știe?

MEHMET: Dacă află, ne taie capul la amin-doi.

MEHMET pufni rizînd, apoi se porni pe un ris care-i scutură grăsimea de pe el și turbanul de pe cap, amuzat nu atît de înțelegerea naivă a noului domnitor, cît de răspunsul său prea adevărat. Intră ROABA TĂTĂROAICĂ, cu altă carafă de vin și se uită la MEHMET.

Curtea domnească din Iași. Litografie din 1710

cămașa bogată, de borangie alb, brodată, un pieptăraș de zale de argint fără mineci; pe deasupra, o tunică de atlas cu manșete late și guler înalt, rășfrînt, ca la curtea vieneză. Pe birou, cufărașul său de piele cu documente, încuiat.

MIHUȚ, în uniformă de polcovnic de dragoni, intră în încăperea emoționat, salutîndu-l pe domn.

MIHUȚ: Divanul s-a adunat și așteaptă porunca Măriei-Voastre.

CANTEMIR: Bine, sosesc, polcovnice Mihule... (Canțemir zîmbește și-i face semn să dispună.)

MIHUȚ intră în sala tronului. După el CANTEMIR. MIHUȚ cu glas de stentor anunță:

MIHUȚ: Stăpinul nostru, Măria-Sa Dumitrașco Vodă Canțemir Întîi principeș Daco-romaniae, voievodul Țării Moldovei.

Boierii, într-un glas, fuchinîndu-se.

BOIERII (în cor): Să trăiești întru mulți ani, Măria-Ta.

Pîrcălabii poftiți și ei la divan îl aclamă...

CANTEMIR, luîndu-și locul, face semn tuturor să se așeze.

CANTEMIR: Vă mulțumesc, boieri dumnea-voastră. Și fiindcă timpul nu așteaptă, să trecem la treburile la care ne-am adunat, lăsînd firitiselile pentru cînd le vom merita.

Într-o parte a sălii un grup de boieri conservatori murmură ceva. Capul lor e bătrînul IORDACHI RUSSĂT, învechit în slujbe.

RUSSĂT (în șoaptă): Nu ne recunoaște privilegiiile... Se vede că-i fecior de calici răzăși... Nu vezi că a adunat și pîrcălabii la sfat? Ca să ne umilească...

NICOLAE COSTIN (malîțos): Slujbe, la domnia asta, n-o să mai vezi, boier Iordachi...

RUSSĂT (tot în șoaptă): Ei, tihnă n-o să fie în țara Moldovei... Trebuie învrăjbit Brîncoveanu-Vodă și zilele prințisorului sînt numărate...

Răsună vocea lui CANTEMIR.

CANTEMIR: Venind cu cheazășie de lungă pace de la cele trei imperii, hotărâsc să scad cu două sferturi toate dările noi, spre ușurința norodului, ca să tragă și el folos din sudoarea frunții sale și să se-ntoarcă la vatră ciți au dat bir cu fugiți prin codri și pe la mănăstiri.

Grupul pîrcălabilor aclamă această hotărîre. Grupul boierilor tace. MIHUȚ urmărește, cu un zîmbet ironic reacția lor, atent la orice mișcare.

CANTEMIR (continuă): Vom slobozi negoțul de orice opreliști și-i vom păzi drumurile cu oaste domnească, și le vom deschide întîi pentru frații noștri din Țara Românească și din Transilvania; căci de la Dachia-felice și de la Râm ne tragem tustrei, moldoveni, munteni și ardeleni, ca dintr-o mumă și un tată bun.

La această a doua frază a domnitorului, căpitanului PETRE i se umezesc ochii.

CANTEMIR: Și vom scoate și noi corăbii la mare, către lumea întreagă. Vom deschide școli și poate și o Academie... Căci lumina minții nu-i mai puțin în viață ca lumina soarelui...

Grupul boierilor schimbă priviri, cu înteles.

Din nou, IORDACHI RUSSĂT are ceva de spus vecinului său, dar mai tare.

RUSSĂT : Lumina soarelui nu costă parale... Ţara e săracă. De unde ?

MIHUȚ a auzit și încruntându-se, privește către CANTEMIR care auzise, desigur și el. CANTEMIR (răspunde cu tîle) : „Ţara e săracă. De unde ?”... Da... Aşa e. Dintre toți muncitorii de pe pămînt, oricîți sînt pe lume, aş spune că ţăranii români sînt cei mai nefericiți, deoarece numai rodnicia pămîntului i-a salvat de la pieire și credința-n dreptate. PIRCĂLABII : Aşa e.

CANTEMIR : Pînă și răzeșii și-au vîndut pămînturile. De ce ?

PIRCĂLABII : Nedreptatea boierilor i-a silit pe unii să rabde și jugul serbiei.

CANTEMIR : Aşa nu se mai poate. De la ficcare, după puterile sale. Voi cere de la domniile voastre să încetați cu vrajbele pentru foloase, cu pîrile la împărății și — nu vă fie cu supărare — cu jafurile !... De aceea, ca s-o scurtez, răzeșii intră în Statul Țării și pun în marile dregători pe cărturarii noștri cei mai de seamă, pe domnia sa Ion Neculce, vel spătar. (Grupul boierilor a amuțit. Ascultă cu încordare.)

CANTEMIR (idem) : Pe domnia sa Nicolae Costin, vel logofăt.

La acest nume, un freamăt trece în rîndul boierilor, știut fiind că familia COSTINEȘTI-LOR era neprietenă CANTEMIREȘTIILOR.

CANTEMIR (idem) : Iar vel-vornic, ca mai bătrîn și cunoscător în ale cîrmuirii, pe domnia sa Iordachi Russăt.

În timp ce boierii aclamă aceste porunci, IORDACHI RUSSĂT, holbindu-se de mirare, bombănește în barbă, tușind și înecîndu-se, cu nemărturisită satisfacție. Un alt boier își mușcă mustața.

ALT BOIER : Ce spui, biv vel-vornice, de acest desfrînat, cum își începe domnia ? Știe să se poarte puil de moșe.

RUSSĂT : La asta nu m-aș fi gîndit. E mai tare ca noi toți... (Schimbînd tonul.) Și te rog să nu-l ponegrești pe Vodă de față cu mine, că-ntore foaia... (Se ridică în picioare și vorbește cu glas tare.) Să trăiești Măria-Ta, intru mulți ani !

Ultimul de pe lavița boierească, aproape amestecat în grupul pircălabilor care stă în picioare, spătarul ION NECULCE se ridică și desprinzîndu-se de ceilalți, pornește cu fruntea sus către jîlțul domnesc. La trei pași de prima treaptă a tronului, se înclină.

NECULCE : Nu pentru înaltul cin cu care m-ai milostivit, prea iubite stăpine, am venit să mulțumesc și să mă-nchin, ci la o samă de cuvinte care le-ai spus, și în letopisețul Moldovei nu sînt însă scrise, dar vor fi, cu litere de foc.

Unul este că : ai chezășie de pace pentru țară, de la puterile cele mari, căci de la descălecatul lui Dragoș Vodă n-am mai avut decît pacea mărilor și tihna vînturilor.

Doamnă : ai zis că între frații români, vama să nu mai fie, mai întii la negoț. Eu zic că nici altele nu s-ar cuveni să mai fie.

Și trei : O Academie, la leși ; of, doamne, ostași și gospodari buni au fost voievozii noștri și credincioși : biserici mîndre au înălțat, dar lăcașuri de învățătură nu s-au milostivit să facă. Slobozeste, Doamne, că veacul Lumînilor a început și pentru noi !... (Se închină.)

MITROPOLITUL (intr-alt înțeles) : Dumnezeu să ne-ajute !

CANTEMIR coboară treptele tronului și-l strînge la piept, aprobînd, pe Neculce.

CANTEMIR : Amin !

Ceilalți dregători se apropie de tron, orînduindu-se de-a dreapta și de-a stînga voievodului. Un pircălab se desprinde din grupul său și iese în față.

PIRCĂLABUL : Eu sînt pircălabul de Galați, Măria-Ta. Pe noi ne bucură vestea cu corăbiile. La dreapta Măriei-Tale șade un marinar de la noi, Mihuț Gălățeanul, băiat bun, cu toate că văz că s-a cam boierit...

Pircălabii și cîțiva dintre boieri rid.

PIRCĂLABUL : Glumesc, de bună seamă... Poștiți la schelă, să vedeți ce-au stricat tureii și ce putem face la loc și mai bine... Din ce ciștiğă o corabie într-un singur drum, îi batem spătarului Ion Neculce două academii...

CANTEMIR : De luni, porni-vom prin țară... Pace tuturoră. Divanul s-a terminat.

Vodă se întoarce spre MITROPOLIT și-i sărută crucea adresîndu-i cîteva cuvinte. Acesta îl binecuvîntează și se pleacă, la rîndul său, dinainte-i. Cei doi stareți din spatele prelatului dau tonul cîntării bizantine „Slavă, slavă ție, bazileu“ pe care o preia cu mare glas toată suflarea.

În odaia lui CANTEMIR, o mină învîrtind încet un glob pămîntesc... Aparatul se retrage. Este mină lui MIHUȚ. Din afara cadrului auzim vocea lui CANTEMIR.

CANTEMIR : Îți place geografia, Mihuț ?

MIHUȚ : Mă uit pe unde-am umblat, Măria-Ta și pe unde n-am umblat. Și ce mare-i lumea și ce mici sîntem noi...

La masa lui, CANTEMIR continuă să scrie îngrijit, pare-se, un document important. Continuă în paralel discuția cu MIHUȚ.

CANTEMIR : Privește astroglobul, să vezi și lumea asta ce mică-i, față de macrocosmos... Tu ai auzit de Copernicus și de Newton ?

MIHUȚ : Nu prea, Măria-Ta. Eu nu știu toate limbile pămîntului ca înălțimea-ta... Eu știu limbile mării care, precum luna, multe știe, dar nu spune.

MIHUȚ își deapănă tăcut gîndurile ; vorbește fără să-l privească, învîrtind mecanic globul.

MIHUȚ : O să izbutești, Măria-Ta ?

CANTEMIR : De fapt, la asta te gîndeai...

MIHUȚ : La asta (Optimist.) De-acuma, cele bune să se-adune, cele rele să se spele.

În vremea aceasta, în odăile DOAMNEI CASANDRA, în ordine și tăcere, se lucrează ca în casele domnești de odinioară: la furcă, la gherghef, la cusături de mătase și de fir, în timp ce ROABA tătăroaică cîntă încet, un cîntec melodios, acompaniindu-se dintr-un instrument de coarde oriental. Fetele lucrează, dar își dau coate și chicotesc pe înfundate, privind-o așa cum se reflecta într-o oglindă rotundă din perete — pe CASANDRA, care se strînge în corset. Este un fel de carcasă din răchită subțire, împletită și brodată cu fir de mătase, care se îmbracă întocmai ca o platoșă și se strînge în curelușe și catarămî. Acest accesoriu rigid turtea bustul și pîntecele, lăsînd șoldurile în voie și servea și ca suport panierelor și juoanelor. Rochia CASANDREI seamănă cu a doamnei din portretul familiei lui Louis XIV, de Largillière (1711). Pe semne că e moda la care s-a hotărît familia domnitorului moldovean, fiindcă și ANTIOH, fiul ei, care va apărea mai târziu, e îmbrăcat ca tânărul Iacob Stuart din portretul lui Largillière (1695).

CASANDRA (aude imnul de slavă din sala Divanului): Mai repede, mai repede, că s-a terminat Divanul. (Ostează.) M-am îngrășat... (Către tătăroaică.) Încetează mirolălia, și vezi ciți vin la masă... Lăsați lucrul, fetelor, și puneți masa... (În sfîrșit, e îmbrăcată. Ultimul accesoriu: dintr-un sipet ea scoate un inel cu un imens smarald pe care e săpată o stemă și o inscripție în slavonă. Se uită în oglindă și caută din ochi pe cineva.) Unde-i Anca?

Pe ziduri, străjerii trec cu pas domol. Căpetenia gărzii domnești, PETRE DRĂGUȘ, se apropie, încruntat, pentru inspecție, răsucindu-și mustanța-n furculiță.

STRAJERUL 1 (către celălalt): Psst !... Vine, Pista!

STRAJERUL 2 (ascunzînd plosca din care gustase): Vivat, căpitane Peter !...

PETRE a trecut pe lingă primul străjer și i-a tras cușma pusă pe-o ureche, punîndu-i-o dreaptă în cap și i-a inspectat cornul cu praf de pușcă, pipăind dacă e uscat. Apoi a trecut, fără vorbă, spre al doilea, care-și aștepta rîndul. Petre îl măsoară, din căciulă pînă-n opinci, și trece pe lingă el mai departe, dar în trecere îi confiscă plosca ascunsă în ambrazura zidului. Se întoarce brusc spre ei, făcîndu-le semn cu degetul să se apropie. Străjerii vin, în pas militaresc.

PETRE (cu accentul lui ardelenesc): V-am mai spus, proștorilor, cum mă cheamă: PETRE. Petre Drăguș... Cine-o fo' Dragoș Vodă? Pista o fo'? Peter o fo'?

STRAJERUL 1: Ba, un creștin de rumân din țara ungurească, ca și domnia ta.

PETRE: Ungurească, miămineta. Alba Iulia o fo' capitală romană. Așa vezi. Și ce-a făcut drăguțu' de el?

STRAJERUL 1: A descălecat în Moldova, cînd era baba fată.

PETRE: Și pe urmă ce-a făcut el?

STRAJERUL 1: Ce să facă ? !...

PETRE: Ce-a făcut Dragoș Vodă ?

STRAJERUL 2 (mai departe): Pe noi ne-a făcut.

PETRE: Așa. Și pe urmă ce-o făcut el?

STRAJERUL 2: Ce să facă ?

PETRE: Ce-o făcut el pe-ormă ?

STRAJERUL: Ce să facă... A încălecat la loc și s-o dus îndărăt, la muierea și la pruncii lui.

PETRE (rămîne o clipă uluit de logica răspunsului, apoi le dă cite-o palmă-n căciulă și dă să plece, ridicînd din umeri): Dac-ar afla Măria-Sa Dumitrașco că nu știți din cine ne tragem, ne-ar pune pe toți trei la butuc, la Golia...

STRAJERII: Ba știm, căpitane Pișt... Petre !

PETRE: Din cine ?

STRAJERII (în cor): Noi de la Râm ne tragem, ca muntenii și ardelenii, frații noștri...

PETRE: Așa vezi, tului Doamne ! (Îi sărută pe amîndoi obrații și, după o clipă de ezitare, le restituie plosca. După el, străjerii rid pe înfundate, apoi trecîndu-și plosca, constată cu deplină convingere.

STRAJERUL 1: Fratele, la nevoie se cunoaște... (Îi atrage atenția către liziera pădurii.) Ia te uită, nu-i soră-sa colo ?

STRAJERUL 2: Ba, ea-i... E cu feciorul lui Vodă, cu Antioh beizadé...

O fată voinică, cu o coadă slobodă pe spate, într-o scurteică lungă și strîmtă, călărește viforos, la poalele codrului, către poarta cetății. Însotită de un băiețandru, care încearcă să o ajungă și-i gata să o întreaacă. Străjerii trec repede roată și ridică grilajul porții, tocmai la timp, fiindcă cei doi au intrat deodată în curte, unde îi întîmpină, strînuindu-le caii, PETRE.

PETRE (ajutîndu-i să descălece de pe caii în spume): Azi care ?

ANCA: Prințul Antioh.

ANTIOH: Ba, Anecuța.

ANCA: Ba el.

ANTIOH: Ba ea. (Către fată.) Parcă nu știu că ai ținut calul la cotitură, ca să te-ajung ?

ANCA: Ba nu.

ANTIOH: Ba da. Domnia-ta, căpitane Drăguș, să știi că ai o soră mincinoasă.

PETRE: La noi în familie nici femeile nu mint. Decît din dragoste... Iar pe Măria-Ta, Anca te iubește ca pe-un frate.

ANTIOH (către ea): Da ? !

ANCA (prefăcîndu-se supărată): Ba nu.

ANTIOH: Ba da.

În timp ce tinerii se ciorovăiesc, sus în cerdac a apărut CASANDRA doamna, care îi privește cu duioșie, zîmbind. ANCA a ridicat ochii și, rușinîndu-se de copilăria asta, roșește și face o adîncă plecăciune. Petre se retrage cu caii la grajduri. Iar ANTIOH, scoțîndu-și pălăria cu marginea tivită cu pene de struț, o salută pe mama lui cu o reverență de salon, după moda mușchetarilor.

Atunci se aud clopotele bătînd într-un fel anume.

De pe liziera pădurii din deal, întreaga scenă e urmărită cu o lunetă de cîmp de niște călăreți. Sînt patru inși, îmbrăcați în tătari. Doi sînt într-adevăr niște ucigași cu simbric, cum umblau pe-atunci mercenarii. Celalți, însă, par străini de lumea orientului. Pe unul îl vom recunoaște imediat : e SPI-
NUL de la Constantinopol. Celălalt, cu un aer mai arrogant și o înfățișare de militar, este, după accent, un valon. E colonelul LA MARE, cunoscut de la Constantinopol, șeful unei rețele sau al unei bande, despre care vom afla ce urmărește, mai târziu. Affăm deocamdată identitatea SPINULUI.

LA MARE (cître Spin): Ai planul? Fripp, te-am întrebat ceva?!

FRIPP (ser): Am, și știu ce-am de făcut... Aștept să plece.

LA MARE: Atunci, noroc! Și la revedere. (Întoarce calul.)

FRIPP: Un moment, te rog, domnule colonel. N-ai uitat... ceva?

LA MARE (îi dă o pungă): Poftim. Deși, cum vă cunosc, n-o să ieșiți voi din palat cu mina goală.

FRIPP (furios): Stai. Asta-i pentru slugi... (Strecoară o mîină la oblineul șei, unde ține o armă de foc.) Domnule La Mare, vă rog...

LA MARE: Fie... (Scoate din buzunarul de la piept o hîrtie.) Poftim. O încasezi la Brașov, unde mă vei aștepta cu... marfa... Dar dacă ratați și de data asta, ea atunci...

FRIPP (încinudat): Atunci, am vrut să nu ucid.

LA MARE: Adios!

LA MARE o ia la galop, pe o potecă ce coboară la drumul mare, iar grupul celor trei, la pas, se trage mai în umbra copacilor, atenți ca niște pașnici vînători.

După amiază tîrzie de sfîrșit de vară, sub o ploaie sfîșitoare. Pe șleaul care trece, cînd cruciș, cînd curmeziș, prin lumea Prutului, mai jos de Huși, trece un steag de călăreți din garda domnească, cu un rotmîstru și un stegar în frunte, urmat de CANTEMIR și MIHUT, în coif și mantii de campanie, urmați de leșegii cu sulita la obline.

MIHUT: Sintem pe valea Hanului, Măria-Ta. Ne abatem și pe la Silișteni, să-ți revezi casa părintească?

CANTEMIR: La întoarcere, Mihut, că nu prea-i vreme...

Steagul cu bourul Moldovei, cusut cu aur, se leagănă în bătaia vîntului. Drumul e desfundat și copitele cailor se desprind anevoie din clisă. TOADER întoarce calul și raportează lui Vodă.

TOADER: Măria-Ta, pe deal sînt Stăniilești și la o fugă de cal e Lunea Hanului. Ajungem pînă pogoară noaptea. Tragem la han sau mergem mai departe?

CANTEMIR: Ce han e acela?

MIHUT: Hanul Hagiului.

CANTEMIR: Mai trăiește Hagiul?

TOADER (zimbînd la un gînd): Da. E leat cu mine.

În aceste pagini: „Înțeleptul” și „Lunea” — alegorii dintr-o copie manuscrisă a „Divanului” de la începutul secolului al XIX-lea

CANTEMIR: De ce-ți vine a ride?

TOADER: Are 60 de ani și e la a patra muiere.

CANTEMIR (ride și el): Atunci, tragem la el, c-o avea vinul de viață lungă.

TOADER (a făcut un semn unui călăreț să treacă lingă stegar, în locul lui, iar el dă pulpe calului și-o ia înainte, să pregătească innoptarea): 'Nainte!

MIHUT: Hagiul e omul nostru.

CANTEMIR: Cînd ajungem la Galați?

MIHUT: Dacă stă ploaia, mîine pe vremea asta.

Steagul de oaste își continuă drumul, pe malul Prutului, sub țîrîitul ploii.

În iatacul DOAMNEI CASANDRA, fetele mai lucrează încă. Ultimele raze ale soarelui s-au răsfrint în oglindă. În mijlocul odăii, ANCA cîntă la clavecin și toți o ascultă cu plăcere și admirație.

În picioare, lingă ușă, o ascultă și PETRE, mîndru de darurile surorii lui și schimbă priviri cu o fată.

ROABA tătăroaică, cu o luminare aprinsă în mînă, trece către camera de lucru a lui CANTEMIR. În trecere, aprinde și lumina din sfeșnicul de argint de pe clavecin, apoi, în virful picioarelor dispăre, închizînd ușa după dînsa.

Ajunsă în odaia de lucru a principelui, ea aruncă o privire asupra cărților, scoate una groasă din raft și, trecînd pe lingă masă, mîngie cu dosul palmei eufărașul cu documente și depune ceaslovul lingă el. Se duce la fe-

Pe una îi zicea „colonel”. Pe celălalt, Spinul, îl chema Filip, sau Fripp, sau cam așa ceva... MIHUȚ: Un spin?... Fripp, ai zis?

HAGIUL: Cam așa...

MIHUȚ: Și încotro călătoreau?

HAGIUL: La tirg, la Iași... Poate. Mi se pare că aveau o taină, că n-au spus încotro merg, dar au întrebat un om pe unde-i șleaul Cetății domnești, și...

MIHUȚ a schimbat înte o privire cu CANTEMIR și amândoi au sărit în picioare, tulburati de aceeași presimțire.

MIHUȚ: Toadere, puneți șilele pe cai. Ne întoarcem de îndată la Iași. Repede...

★

Cerul s-a luminat. Pe laturile drumului desfundat, campeni de fintini părăsite, un plugar desculț care ară cu plugul de lemn tras de o vacă costelivă, se întoarce spre călărași și-și scoate căciula. Un conac părăduit.

★

Cînd steagul de călărași domnești, frînji de oboșeală, intră pe poarta cetății, e ziuă în amiază mare. Descalceă.

CANTEMIR e întîmpinat de doamna CASANDRA, blindă și înfricoșată, iar MIHUȚ se amestecă cu capii străjerilor, care-i spun cum a fost, în vreme ce ostașii își duc caii la grajduri.

CASANDRA: Ne-au călcat hoții... L-au omorît pe fratele Ancăi... Fata mi-a cerut îngăduința să plece îndărăt, la taică-său, în Ardeal, după... (Cade la pieptul soțului ei.)

★

După ce intră în casă, de pe ziduri, cornul răsună iarăși. MIHUȚ se uită întrebător la un străjer care-i face semn să urce sus, la dînsul. El urcă degrabă.

De pe ziduri se vede venind din vale un pilc de călăreți, în haine militare, rusești. Apropiindu-se de palat, ei dau semn din trîmbițe.

De la fereastra odăii sale de lucru, CANTEMIR întreabă ce se întîmplă acolo.

CANTEMIR: Ce e, Mihuț?

MIHUȚ (strigă): Curierul țarului... (Către străjer.) Deschideți porțile. Să iasă garda pentru onor.

CANTEMIR se întoarce de la fereastră, la masa lui de lucru. Își examinează cufărașul și văzînd că este bine închis, îl apucă de minier și-l duce într-un colț ferit al raftului său cu cărți. Apoi se îndreaptă spre iatacuri.

CASANDRA îi iese înaintea îngrijorată.

CASANDRA: Ce mai e și asta?

CANTEMIR (o mîngîie pe frunte): Uitasem să-ți spun la plecare... Majestatea sa Țar Petru ne va cinsti, sărbătorindu-și ziua numelui în casa noastră. Curierul a venit mai devreme... A venit mai devreme decît ne așteptam.

★

Sub un mare și frumos baldachin, ridicat la intrarea bisericii Trei Ierarhi, în timp ce

clopotolele fașilor, mai cîntătoare decît oricînd, umpleau văzduhul limpede de vară tîrzie cu argintia lor chemare, DIMITRIE CANTEMIR, alătura cu sfetnicii săi, și înconjurat de tot divanul țării, așteaptă pe înaltul oaspe.

Atît în afara zidurilor cetății cît și înăpoia lor, în curtea din fața palatului domnesc și pe povîrnișul ce duce spre ulița mare a tirgului, norodul se adunase încă din zori și, la răstimpuri, se auzeau răsunînd cîntece și urări. Un bătrîn și o fată așteaptă, cu pîine și sare, la poarta bisericii, între buciumași, iar în spatele lor, aliniați pe două rînduri, dragoni domnești, cu coifuri și pieptare lucitoare.

Alături de Voievod, la umbra cortului cu ciucuri de fir, se află boierii cei mari, NECULCE, COSTIN și RUSSAT, în lungile lor veșminte, țivite cu blăni de jder și de samur. Spătarul NECULCE cutează să rupă firul gîndurilor Domnului, care privea mulțimea, în tăcere.

NECULCE: Ne bucurăm, Măria-Ta, că puterea Moscului vine să consfințească în biserică strămoșească pacea făgăduită...

CANTEMIR se uită în ochii albaștri ai cronicarului și în limpezimea lor îi citește gîndul cel bun și încrezător. Întorcîndu-se către ceilalți, vede însă că RUSSAT îi ocolește privirea.

CANTEMIR: Dar domnia-ta ce spui, Vornice?

RUSSAT (după o clipă de gîndire): Eu zic, că te-ai cam pripit, Măria-Ta, cu „nunta” asta.

CANTEMIR (fără grabă): Cum adică, m-am pripit?

NECULCE: Ce vrei să spui cu asta, Iordachi?

RUSSAT: Vreau să zic că moșiile noastre vor fi prădate de tătari, de turci și de munteni, în vreme ce noi tocmim din tirgul Ieșilor, slobozia noroadelor creștine...

CANTEMIR: Nu pricep.

RUSSAT: Nici Mihai Vodă n-a priceput și a plătit cu capul... dar el nu era mare învîtat.

CANTEMIR: Pe tine nu te pricep...

RUSSAT: Dacă năzuiești să împreuni sub același schiptru Moldova și Țara Românească și cu Transilvania, adică schiptrul Măriei-Tale...

CANTEMIR: N-am spus...

RUSSAT: N-am spus c-ai spus; am zis că năzuiești... Vezi că, peste toate laolaltă, Țar Petru i-a făgăduit același scaun și lui Francisc al II-lea Rakoczy, ungurul care zice că se bate și el pentru slobozia noroadelor creștine.

CANTEMIR: De unde știi?

RUSSAT (enigmatic): Întreabă-l pe riga Carol șvedul. E la Tighina, în tabăra turcească, la o fugă de cal, dacă nu o fi fugit la austrieci...

CANTEMIR: Dacă a spus așa, minte. Minciunile sînt hrana și balsamul exilului... Vae victis! Vai de cei învinși...

În uliță răsună trîmbițele avangărzii imperiale. În trapul mare al calului, apare

MIHUȚ, în uniformă de polcovnic de dragoni domnești. Descalcează și se înfățișează lui VODĂ, vestind sosirea.

MIHUȚ : Majestatea-sa Țar Petru Alexevici ! (Incet, către Vodă.) A descălecat și vine pe jos, Măria-Ta !

În capul alaiului de mari dregători și căpetenii de oaste, cu peruci albe, pudrate și uniforme strălucitoare, pline de fireturi de aur și argint, cu decorații bătute în olmazuri, ȚARUL PETRU înaintează, așa cum îl știm, într-o haină verzuie de campanie, cizme înalte, răsfrinte, și pe cap cu o pălărie olandeză în trei colțuri, cu boruri largi.

La apariția alaiului, clopotul cel mare prinde să bată și răsună buciurile. Puștile grele de pe metereze trag și ele semn de salut.

CANTEMIR se apropie de înaltul său oaspe, să-i sărute mina, după datină.

CANTEMIR : Bun venit, în orașul de scaun al Moldovei, mărite serenissim. (Țarul își retrace mina și, luându-l de după umeri, îl sărută pe amîndoi obraji.)

PETRU CEL MARE : Bine te-am găsit, samodirjeț al Țării Moldovei și prieten al inimii mele !

Această denumire slavonă se dădea numai principilor unor țări suverane, și **CANTEMIR** îi înțelege, cu recunoștință, titlul. Apoi, **PETRU**, întorcîndu-se spre cei mai apropiați dintre însoțitorii săi, îi numi pe rînd, prezentîndu-i lui **Cantemir**.

PETRU CEL MARE : Dumnealui e cneazul general Mihail Golițin ; dumnealui e generalul Gavril Ivanovici Golovkin ; dumnealui e cneazul Dolgorukii — mezinul, acesta-i Șefer, ministrul meu vistiernic.

La rîndu-i domnul Moldovei îi înfățișează pe cei mai apropiați dregători ai săi. Cum sint cu spatele spre mulțime, nu-l auzim. Dar vedem cum **PETRU** gustă piineea și sarea și cum înaintează cu toții în tinda bisericii. Mitropolitul îi întîmpină-u ușile deschise, cu luminările de Paște aprinse și îi tămîiază cu cădelnița de argint bătută cu topaze și rubine. Cei doi stăpîni intră în biserică și se apropie de ușile împărătești ale altarului, dinaintea căruia se închină amîndoi cu evlavie, în vreme ce corul arhimandriților întonează „axionul“, imnul de slavă pentru regi și împărați.

★

Panoramic exterior asupra bisericii și tirgului, gătît de sărbătoare, în dangătul clopotelor și voioasa larmă a mulțimii.

În curtea palatului domnesc s-au întins mese pentru oștenii ruși și moldoveni, și pentru boierii de ranguri mai mici, care pe-trec în voie, dar fără muieri.

UN STRĂJER : Domnul se supune Țarului ?
TOADER : Aliața nu înseamnă supunere.

★

Din sala de ospete a lui Vodă se aud glasu-ri vesele și urări și răsună cîntecele lău-tarilor, cum se cuvine la o masă ca aceea. După obiceiul nou, europeanesc, despre care știa că nu putea decît să-i fie pe plac Țaru-

Dimitrie Cantemir, autor al „Divanulu-i“. Desen fantezist după o copie manuscrisă a „Divanului“ de la începutul secolului al XIX-lea

lui, **DIMITRIE CANTEMIR** așezase pe înalt oaspe la mijlocul mesei, în fața sa. De-a dreapta lui pusese pe vornicul **RUSSĂT**, ca fiind cel mai vîrstnic, și la stînga sa, Domnul Moldovei poftise pe cneazul **GOLIȚIN** și pe generalul **GOLOVKIN**. **ȘEFER** ședea lîngă **MIHUȚ**, căci se auzeau rostind nume de mari orașe : Paris, Londra, Amsterdam. Ceilalți fiind așezați după rangul fiecărui.

La încuviințarea unei priviri a Domnului său, **NECULCE** închide șirul urărilor. **NECULCE** : Închin acest pahar de Cotnar de o sută de ani pentru slăvitul împărat creștin, care a coborît la noi cu pace pentru altă sută de ani.

Răsună urdele mesenilor și țîmbalele lău-tarilor. Țarul, care acum își înfunda cu tutun pipa marinărească, se apleacă spre **CANTEMIR** cu o întrebare, la care acesta răspunde cu glas domol și cald.

CANTEMIR : Dumnealui, spătarul nostru, este Ion Neculce, care scrie și letopisețul Țării Moldovei.

ȚARUL (bea) : Pentru tihna Moldovei și pentru cărtura-ri care o cîrmuiesc cu vitejie și înțelepciune... (Bea.) Și pentru buna prietenie dintre vecini... Amin ! (Bea iarăși.) Acesta-i tot pelin de Cotnar ?

CANTEMIR : Tot, dar strămoșul celui-lalt.

ȚARUL : Cu asta m-aș răcori și-n chinurile iadului ! Vivat !
CANTEMIR (se ridică și închină) : Pentru tratatul nostru de pace, care întărește în veac această prietenie !
ȚARUL (se apleacă peste masă și-l sărută) : Amin, mijn-hart.

Urările de pace ca și lauda vinului moldovenesc îi aduseră Țarului alte prelungi urale. Masa urmează bogată și stropită voi-nicește cu băutură din poloboacele cele vechi. Russăt se întoarce către Generalul din dreapta sa și-l întreabă ceva, iar acesta, cam incurcat, privea acum la Țar, înaintea de a răspunde. PETRU, prinzindu-i privirea, îl întreabă scurt, nițel încrunțat, după felul său.

ȚARUL : Ce spune boierul ?

CNEAZUL : N-am înțeles bine...

ȚARUL (către Russăt) : Cutează, boierule ! Nu mai moroi-ni barbă, că-l rog pe stăpînul dumitale să ți-o taie, ca să grăiești fără perdea...

RUSSĂT : Noi despre tratatul ăsta prea puține am aflat... Am vrea să știm, ce dobîndesc boierii noștri prin prietescutul cu împărăția Moscului. Și ce cîștigă și Domnul nostru... bineînțeles...

CANTEMIR : S-a vorbit în Divan. Vornice...

ȚARUL : Vorbește, Mihail Ivanovici... (Ridicîndu-se.) Spune-le boierilor, încă o dată, ce dobîndesc ei și ce dobîndește Moldova, din pactul cu prințul Cantemir... Că eu mă duc cu Măria-Sa, să-mi povestească și despre altele, decît numai de bani, și de oști, și de intrigă, și de visurile rele ale bărbosilor, ai voștri și-ai noștri, lua-i-ar dracu' !

Cu brațul pe după umărul lui CANTEMIR, ei se îndreaptă, cu pocalele în mîini, către camera de taină a voievodului, în vreme ce glasul vorbitorului explică pe-ndelete principiile viitorului tratat de la Luțk.

CNEAZUL (rar și răspicat) : S-a statornicit, ca bir să nu mai plătească Moldova nimănu-i, devenind în veci slobodă. Domnul nu va fi mazilit, ci va rămîne domn pînă la moarte, din tată-n fiu, precum și boieria boierilor se asigură pînă la moarte, afară dacă nu trădează... Rusia va veghea la neatinerea Moldovei.

BOIERII : Așa da ! Ura !

CNEAZUL : „Pămînturile principatului Moldovei, după vechea hotărînicie asupra căroră Domnul va avea drept de stăpînire, sînt cuprinse între riul Nistru, Camenița, Bender cu tot ținutul Bugeacului, Dunărea, granițele Țării Munteneste și ale Transilvaniei și marginile Poloniei după delimitările făcute cu acele țări“.

RUSSĂT : Ca în harta lui Cantemir...

CNEAZUL : Iar dacă se va întîmpla cumva să mai suferă Moldova sub stăpînire turcească, atunci Împăratul... visteria... o oaste moldovenească și muntenască...

Ultimele cuvinte nu se mai aud limpede. Cei doi prieteni, la fereastră, priveau soarele cum coboară aurind turlele bisericilor și creasta zidurilor și, mai departe, coama măgurilor împădurite și podgoriile ruginii.

Harta Europei, de pe perete, primește în plin lumina amurgului exact cum era în scena de la începutul filmului.

Pe masa mare, goală, din mijlocul odăii, o spadă mare a domnului și buzduganul domnesc, însemnele puterii.

ȚARUL își scoate pălăria și o pune alături de ele, apoi, la o privire a lui CANTEMIR, o pune în altă parte.

PETRU e atras de cele două globuri legate-n fier. Le admiră și le răstoarnă, cu grija știutorului, oprindu-se la astroglob, cu degetul pe lună.

PETRU : Cum o fi în lună, mijn-hart ?

CANTEMIR (ia o carte mare din raft) : Mulți cred că știu. Iată-l, aici, pe Hevelius, Selenographia sive lunae descriptio — prima topografie lunară...

PETRU : Cu cea văzută o ?

CANTEMIR : Cu telescopul lui. După Kepler, mulți au descoperit tărîmuri nevăzute...

PETRU : Căutăm tărîmuri nevăzute și pe cele văzute murim și nu le cunoaștem.

CANTEMIR : Ar trebui să începem cu noi : „gnose se authon“ — „cunoaște-te pe tine însuți“. Trăim prea puțin...

PETRU : Ra, împărțea la-ni dreaptă. Dacăș fi Dumnezeu, aș împărți oamenilor zilele, după merite, ca solda la ostași : ție, o mie de ani ; ție, numai douăzeci, nu ereni că te și pocnese, mișelule !...

Din sala ospățului se aud mari urale de bucurie, risetele și cîntările răsună iarăși.

CANTEMIR : S-au înțeles !

PETRU (sec) : S-au îmbătat... Generalii mei se îmbată ; plătesc averi generalilor străini ca să-i învețe să nu se mai îmbete ca... mine. Turcii beau ?

CANTEMIR : După Coran, nu ! Vizirul venea să bea la mine...

PETRU : Vizirul ? Ha, ha, ha, ha... E deștept. Se teme de războiul cu noi.

CANTEMIR : Nu se teme. Nu-l dorește. Nici el și nici noi.

Un camelier aduce două sticle de șampanie și desfundă una. La pocnitura ei intră pe ușă MIHUT care, văzîndu-i, se retrage zîmbînd.

ȚARUL : E un vin de la Riga Franței. Slab : face gălăgie, numai spuma e de el ! (Ride, cu aluzie la rîgă Franței. Își umplu pabarele și rid tare, amîndoi.) Îi cunoști bine pe turci ?

CANTEMIR : Îi cunosc. Poate mai bine decît pe mine însuși. (Arătînd spre raft.) Am adunat tot ce știu despre ei... Aici...

În curte, oștenii s-au amestecat cu norodul.

Într-o parte, un cor rusesc ritmat cu o darabană, acompaniază un „cazacioe“ îndrăcit. Într-altă parte, o horă moldovenească, molcomă, atrage și femeile. Apoi, într-o clipă de liniște, o văduvă cîntă o doină, cu glas adînc și trist, despre dragostele pustiite de moarte și robie.

MIHUȚ a ieșit cu doi ofițeri ruși, în curtea petrecerii populare. Îi atrage atenția un străjer, cu fruntea adânc crestată de iatagan care repeta, cui vroia să știe, povestea cu furtul de la Curte și cu moartea lui DRĂGUȘ, comandantul gărzii.

STRAJERUL : Și cînd l-am luat în furcă pe mișelul de tătăr, uite colo, a ieșit roaba Doamnei, cu care a venit de la Stambul, și striga și jelea... Ibovnic i-o fi fost lotrul acela, frate i-o fi fost ? !

O MUIERE : Da'deunăzi, mai ziceai că o strigat și după spinul acela, pe turcește, s-o ia călare cu dinsul...

STRAJERUL : Așa striga, tîrfa... Dumnezeu s-o ierte, așa striga.

La vorba asta, MIHUȚ s-a oprit cu mai multă luare aminte. Acest amănunt scăpase totuși cercetărilor sale, după furtul neizbutit al lui Fripp.

STRAJERUL (imită glasul femeii) : „Stă-pine, nu mă lăsa, ia-mă cu tine, că mă omoară ghiaurii”... Așa striga...

MIHUȚ : Unde s-o ia cu el, străjer ?

STRAJERUL : Păi, în Ardeal, peste munte, gospodar polcovnic...

MIHUȚ : De unde știi ?

STRAJERUL : Unul din ei a zis : „Ne vedem la Brașov” da'nu mai ții minte care și cui o fi zis, că... (Arată fruntea urît spintecată.) ...Și cînd l-am luat în furcă și... (Reia povestea de la început, ca bețivii.)

În clipa aceea fereastra odăii lui Vodă e deschisă brusc și glasul lui CANTEMIR răsună, răgușit de emoție, strigînd deznădăjduit.

CANTEMIR : Mihuț !

CANTEMIR se întoarce de la fereastră și revine la obiectul deznădejdiei sale : cufărașul deschis și gol, iar lingă el un ceaslov, o enormă biblie, care n-are nimic asemănător cu tezaurul pierdut al trudei sale de ani, din arhivele imperiale otomane.

CANTEMIR : Mi-au furat Istoria... De-asta au venit. Mihuț a bănuît și nu l-am crezut, de-aceea m-am și lăsat păcălit... totul s-a sfîrșit... Sultanul n-are să mi-o ierte.

PETRU : Ți-au furat, prin urmare, Istoria Imperiului Otoman ?... Mi s-a spus că aveai acolo documente neprețuite pentru apărarea creștinătății... (Strigă tunător prin ușă, către sufrageria mare.) Șefer !

Ministrul Șefer își face apariția, urmat imediat de MIHUȚ care a urcat într-un suflet, muncit de-o bănuială.

PETRU : Șefer, cine-ar avea interes azi să

fure documentele otomane ale Prințului Cantemir ?

ȘEFER (cugetă „la rece”) : Să le fure ? Cîneva care ar voi ori să le distrugă, ori să le vîndă altcuiva.

PETRU : Și cine-ar putea să i le cumpere ?

ȘEFER : Păi, le-aș cumpăra și eu...

PETRU (se încruntă) : Acum nu glumesc, Șefer ! Bagă de seamă !

ȘEFER (șperiat) : Să mă gîndesc.

MIHUȚ (intervine) : Generalii, înălțimea-voastră, Eugenii de Savoia, oricine se pregătește de război cu turcii ; englezii, nemții, spaniolii... (Către Cantemir.) Toți ți le-au luat, piună la urmă. Măria-Ta !

CANTEMIR : Da, Mihuț ! Ai avut dreptate. Și atunci, la Constantinopol și pe urmă, la hanul Hagiului... Pierdute fără întoarcere, frăioare... Cîne să mai găsească o traistă de hîrtoage prin Europa ?

PETRU : Șefer, să le răsкупăram !

ȘEFER (simplu) : De la cine, Petru Alexevici ? Acul în carul cu fin !

PETRU : Acum îți sparg capul, Șefer. (Ne-avînd cu ce da, pune mîna pe buzduganul domnesc de pe masă ; dar, întîlnind privirea lui Cantemir, îl așază frumos la loc.) Piei, Șefer, prestule ! Nu mai am nevoie de tine.

MIHUȚ (hotărîndu-se dintr-odată) : O să am eu, înălțimea-voastră ! Șefer vistiernicul are niște chei potrivite pentru toate ușile împărătești din Europa ; băncile. (În mîntea lui și-a făcut un plan.) Și Vodă Cantemir are intrările lui la mai-marii lumii acesteia. Cu voia mălțimii-voastre și cu niște scrisori ale domnului Moldovei în coburi, eu m-aș încumeta a porni fără zăbavă după hirtile acelea. Da, chiar azi, cînd o bate toaca de vecernie la Sfîntul Neculai Domnesc...

La asfințitul soarelui, un călugăr dă ocol Bisericii Nicolae Domnesc, cu o enormă toacă de lemn în mînă, în care bate, măiastru, cu un ciocănaș. Ritmul bătăii de toacă se amestecă cu tropotul pe caldarim al calului lui MIGUEL-MIHUȚ GĂLĂTEANUL, mușchetarul moldovean, poreclit și „Vintură-lume” care a pornit-o spre apus, în căutarea manuscrisului, alț de prețios, al prietenului și stăpînului său.

În hangul copitelor, călărețul își fluieră cîntecul și-l fredonează numai pentru el, dar parcă și pentru calul său :

„Tot pe drum, pe drum, pe drum.

Și pe-acasă nicidecum,
Mîndro-mîndruța mea...”

PARTEA A DOUA

Brașovul, la începutul veacului al XVIII-lea, e un oraș de oameni gospodari și avuți, pe care comerțul cu alte cetăți și țări îi deprinsese cu gustul apusean al ordinei și curățeniei. Orașenii, bine îmbrăcați, după moda vieneză de la sfârșitul secolului, se amestecă pe ulițe cu ceilalți, în caftane orientale și cu militari imperiali. Români, sași și unguri, se cunosc și se salută, cu gesturi potolite, fără grabă, asemenea gândirii lor, încete dar adânci.

Prăvăliile au firme exterioare, de tablă, scrise cu caractere gotice. Trec trăsuri elegante, printre chervane grele, trase de boi. Cu ciuberele și desagiilor lor, mocanii de la munte trec la țirg.

Pentru că în Brașov a început tirgul anual, unde vin de departe negustori cu amănuntul și mulțime de țărani din împrejurimi, să cumpere și să cheltuiască, umplind hanurile și piețele tirgului cu o mulțime pestriță și pusă pe petrecere.

Amestecându-se cu ei, un călăreț, deprins cu înghesuiala tirgurilor mari, trece la pas, luând aminte la firmele prăvăliilor și la chipurile oamenilor. MIHUȚ arată obosit, iar calul său abia mai merge.

Clopoțele Bisericii Negre răsună în văzduhul dimineții de septembrie cu cîntecul lor melodios, în vreme ce din interior străbat acorduri de orgă.

Ușile s-au deschis și credincioșii ies, perechi, în haine de sărbătoare: oameni de toate vârstele, serioși, și câteva femei cu rochii de culoare închisă și garnituri de dantelă, unele cu coafuri mai înalte, pudrate, acoperite cu un petec de voal negru, scump și purtind un picior pantofi cu toc lat și înalt cu catărâmi de argint. Dar acestea sînt excepții. Cei mai mulți dintre bărbați poartă surtuc și cizme, iar femeile, scurteică și basmale negre, ca azi la Săliște.

Un negustor bogat, încă falcnic, deși trecut de 60 de ani, iese la braț cu fiica lui, îmbrăcată elegant, dar decent, și în care cu greu cineva ar putea o recunoaște pe domnișoara de onoare a Doamnei Moldovei. Este ANCA.

fiica lui MARTIN DRĂGUȘ, negustor și bancher renumit în Transilvania, rudă cu familia de neam și om de afaceri al Cantacuzinilor.

Între tată și fiică pare însă a fi intervenit un incident neplăcut, fiindcă merg alături în tăcere, fără să se privească. Doar dînsul încearcă să i se adreseze, cu căldură, dar ANCA își mușcă buzele, tăcînd cu încăpăținare.

Rezemat de un stilp de piatră, MIHUȚ privește această defilare, cu calul de căpăstru, cu un aer indiferent, dar mereu atent. Acum a văzut ce căuta. ANCA și tatăl ei s-au urcat în trăsura care-i aștepta și au plecat la pas. MIHUȚ îi urmărește, fără grabă.

Mai departe de larma din piața primăriei, un han liniștit, cu o gospodărie nemțească la parter. O fată grasă, roșcovană, servește pe cei ce prinzese, cu varză, cîrnați și bere, primind de la cei mai cu chef, o ochiadă, sau o ușoară ciupitură, cînd trece cu tăvile încărcate. De la tejghea, stăpîna o privește cu vădită toleranță, făcîndu-se totuși că n-o vede, fiindcă aici e o casă cinstită, pentru domnii neguțători străini, de la răsărit sau de la apus.

Acum, fata urcă, cu tava plină, la primul cat al hanului și după ce bate la o ușă, intră.

FATA: Ionapot kivanok, herrn Kavalier!

Cei doi bărbați, care așteaptă să li se pună masa, mormăie ceva, și cînd slujnica și-a făcut datoria, unul dintre ei îi dă un bacșiș și-i face semn că poate să plece.

FATA (îi face cu ochiul un „knicks” și iese): Danke schön!

Bărbații mănîncă în tăcere. Cînd pun mina pe halbele de bere, unul vrea să o întindă, ca să ciocnească, dar se răzgîndește și bea de unul singur. Cel care bea este J. P.

FRIPP, iar tovarășul său, colonelul LA MARE. Acesta din urmă ridică paharul și închină.

LA MARE : Prosit !... Rine te-am găsit.
FRIPP (ciocnește în silă) : Aștept aici de o săptămână. Azi era ultima zi.
LA MARE : Nu te-ai plictisit, cu... (Face semn spre ușa pe care a ieșit FATA.)
FRIPP : Nu-mi plac femeile.
LA MARE : Scuză-mă, uitasem.
FRIPP : Ai uitat și altceva.
LA MARE : Ce ?
FRIPP : Că nu-mi plac slugile...
LA MARE : Adică ?
FRIPP : Ți-au dat banii ?
LA MARE : Cine ?
FRIPP : Stăpînii dumitale.
LA MARE : Eu n-am stăpîni !
FRIPP : Perfect, atunci sîntem numai noi doi... E clar ? Doi. Jumătate și jumătate.
LA MARE : Uiți că eu plătesc.
FRIPP : Uiți că eu am marfa.

Colonelul LA MARE are în ochi o scîlpire de ură, apoi zîmbește „diplomatic“, reluînd cu un ton împăciuitor.
LA MARE : Mon cher Fripp, din calculul dumitale, atît de simplu, lipsește o ipoteză elementală. (Văzînd că celălalt nu răspunde, continuă ușor ironic.) Înaltii mei prieteni și protectori, singurii care pot aprecia „marfa“ dumitale, nu tratează cu orice persoană, mai ales dacă aceea persoană e un pușcăriș, evadat din...

FRIPP (panicat) : Ssst !...
LA MARE : Passons ! Mai uiți încă ceva. Ai făcut imprudențe acolo ; ai lăsat urme. Dacă Prințul Cantemir cere sprijinul Vizirului sau al Țarului, ca să-și recapete „marfa“, ai putea avea surprize neplăcute în orice capitală apuseană și aici chiar...
FRIPP (oftînd, furios) : Și aici, ce ?
LA MARE : Și aici chiar moldoveanu' s-ar lăsa păgubaș ; opera lui e primejdioasă, pentru oricine călătorește cu ea fără pază... Azi, nici negustorii serioși nu mai umblă cu toți banii la ei ; folosesc scrisorile de bancă... Nu ți-e teamă ?
FRIPP (încolțit) : Rine, La Mare. Ce vrei ?
LA MARE (sec) : Vreau, mai întîi, să-mi spuî dumneavoastră, Monsieur de La Mare, sau Herr Baron, cum preferi.
FRIPP (învîns) : Bine, domnule... Baron.
LA MARE (satisfăcut) : Merci. Apoi, află care e planul meu strategic. Am două propuneri simultane : la Viena și la Berlin. Tu vei pleca la Berlin.

Cei doi bărbați coboară glasul și se apleacă asupra unei hîrtii pe care LA MARE a tras-o din portefeuille-ul său.

★

Peste drum de casele și prăvălia foarte arătoasă a lui DRĂGUȘ, e un han mare, cu un du-te vino neconținut de căruțe și călători care, trecînd pe ulița pavată cu piatră de râu, fac un zgomot asurzitor. Primenit și bărbierit proaspăt, MIHUȚ iese din curtea hanului și trece ulița. Orologiul din turnul

primăriei bate douăsprezece ceasuri. Trage de clopotul de la ușa și așteaptă. Apare, în sfîrșit, un fel de bucătăreasă, care îl ia repede, vorbindu-i prin geam.

FRAU ROZA : Azi, închis, Sonntag !

MIHUȚ : Am o scrisoare de la Iași pentru Fraulein Anca, bitte !

FRAU ROZA : Bitte, Sie, sind alle bucuos.

În timp ce Roza dă buzna peste stăpîinii ei, care stau la masă, MIHUȚ intră după ea, uitîndu-se prin casă. ANCA îi iese înainte, vădit intimidată de prestața mușchetarului pe care îl remarcase, precum știm, la Constantinopol și la curtea Moldovei. Dar acum, îmbrăcat orășenește parcă îl redescoperă cu mai mult interes. Văzînd-o cum nu știe ce să facă mai întîi, se prezintă el.

MIHUȚ : Mă prezînt căpitanul de brigantină Miguel Saô Miguel ; iar pentru prieteni negustorul Mihail Galațin, în trecere prin acest oraș.

ANCA : Domnule Mihuț, ce tot povestești ? ! Bine-ai venit pe la noi.

După clipa de mirare, ANCA fericită de revedere și puțin zăpăcită de prezentarea mușchetarului, i-a sărit în brațe, sărutîndul frătește pe-un obraz, apoi, cînd să treacă la celălalt, ochii li s-au întîlnit tocmai cînd flăcăul se pregătea să-i răspundă la fel de sentimental, sau ceva mai mult, și s-a desfiut repede de el.

ANCA (spre tatăl ei care auzise de dînsul) : E Mihuț, prietenul lui Petre...

DRĂGUȘ, auzind numele fiului său, ucis la Iași, se îndreaptă spre MIHUȚ, cu ochii în lacrimi și-l îmbrățișează. MIHUȚ e sincer mișcat. El scoate din buzunarul de la piept o scrisoare și i-o înmînează ANCAI.
MIHUȚ : De la Măria-Sa Doamna.

FRAU ROZA se apropie, cu încă o slujnică și adaugă un tacîm la masă, apoi, zîmbind din toată gura ei mare, se întoarce la bucătărie. Prin odaile de alături se răspîndește imediat știrea sosirii unui oaspe de la Iași. SLUJNICA de adineaori pare foarte interesată de tînărul sosit.

SLUJNICA : O să doarmă la noi, Frau Roza ?...

FRAU ROZA : Dacă o să doarmă la noi, n-o să doarmă cu tine, nespălato !

SLUJNICA (obraznică) : Dar cu cine ? Cu dumneata ?

FRAU ROZA azvîrle cu ceva după ea, dar ride și ea de obraznicia slujnicii, care pare să o măgulească. ANCA s-a dus să pregătească cafelele. Ceasul de porțelan de pe serinul din sufragerie arată ora unu. Cei de la masă continuă o discuție întreruptă de alte amintiri.

DRĂGUȘ : Și ce vînt te-a adus la noi la Brașov ? Numai scrisoarea ?

MIHUȚ : Caut pe... cineva. Un domn, pe nume Johannes-Pierre Fripp.

DRĂGUȘ (tulburat) : Cum ai zis ?

MIHUȚ : Fripp. (Atent.) Îți spune ceva numele acesta ?

DRĂGUȘ s-a ridicat de la masă și a intrat într-o încăpere alăturată. Între timp

ANCA a intrat, urmată de SLUJNICA cea tinăra cu tava cu cafele.

ANCA : Le-am făcut turcești, ca acasă. Aici cafeaua se bea altfel, șvart, ca la Viena. (Către Slujnică.) Mulțumesc Iliuco. (Dar ea continuă să se uite la Mihut. Anca observă și ride.) Dumneata, boierule, îmi strici rînduiala casei...

MIHUT se uită la SLUJNICĂ, iar aceasta se întoarce cu ce i-a rămas pe tavă și iese pe ușă ; dar o clipă după asta se aude zgomot de cești sparte și urletele furioase ale lui FRAU ROZA. Cei doi tineri se prăpădesc de ris. Atunci se înapoiază în sufragerie bătrînul DRAGUȘ cu o fițuică în mînă și vine drept la MIHUT.

DRAGUȘ : Privește. La începutul săptămîinii acesteia am onorat im ordi de plată al domnului baron LA MARE, pe numele lui JEAN-PIERRE FRIPP...

MIHUT se uită la ordinul de plată onorat de bancher și trage, dintr-o tăscuță de la piept, un alt căpățîi de hîrtie pe care îl compară cu ordinul, apoi i-l dă și lui DRAGUȘ să-l compare.

MIHUT : Același destinatar, aceeași semnătură : „La Mare“, din care dincolo lipsea jumătate... Prin urmare omul a fost pe aici ; poate că mai e încă aici. Dar dacă hoțul e totuși altcineva ?

Între DRAGUȘ și fiica lui se petrece ceva. Se pare că ultima remarcă a lui MIHUT a stîrnit o ceartă de familie care se potolise. ANCA (agitată) : Ai zis „hoțul“, domnule Mihut ? Vrei să spui că domnia-ta îl cauți pe hoțul de la curte, pe mișelul care l-a omorît pe Petre ?

MIHUT e încurcat : misiunea lui ar fi îngreunată dacă secretul ei ar fi destăinuit mai multora. Totuși instinctul îi spune că tocmăi tăcerea i-ar întîrzia acum îndeplinirea misiunii.

MIHUT : Duducă, mă tem că e una și aceeași persoană. Dumneata l-ai văzut ; l-ai recunoscut ?

ANCA (izbucesc într-un amestec nestăpînit de plîns și ură) : Oricînd și oriunde. Îi visez noaptea și mă trezesc tremurînd, dar nu de frică, ci de părere de rău că nu-i aievea, ca să-l pot uicide cu mîna mea, cum l-a omorît el pe fratele meu.

DRAGUȘ (o cuprinde de după umeri) : Fețița tatei...

ANCA (îl respinge) : L-am văzut, Mihut. (Încearcă să se stăpînească.) Mi s-a părut că-l văd aici, în casa noastră. Era altfel îmbrăcat și altfel vorbea, dar mi-a bătut inima cînd l-am văzut și am știut că el era. Tata a zis că sînt nebună. Poate că sînt. Dar știu că l-am văzut în casa noastră și tata nu m-a lăsat să-l întreb și să mă răzbum. (Plînge cu hohote.) Și m-a închis în odaia mea, pînă a plecat...

DRAGUȘ (dezolat) : Cine-ar fi crezut una ca asta : cine-ar crede ? Spune și domnia-ta...

În odaie s-a așternut o tăcere de mormînt. Se aud numai suspinale înăbușite ale fetei. Toți stau pe gînduri, înaintea de a lua o hotărîre.

MIHUT : El a plecat pe semne mai departe. Dar celălalt, La Mare ?

DRAGUȘ : Domnul Baron are cont la noi și trebuia să vină zilele astea, ca să-i transfer o mare sumă de bani.

MIHUT : Unde ?

DRAGUȘ : Urma să-mi spună atunci unde. Poate vine mîine.

MIHUT : Dacă vine, prindem iarăși firul. Și hai să uităm supărările. (Către Anca.) Duducă, e o după-amiază prea frumoasă ; nu vrei să-mi arăți și mie mindrețea dumneavoastră de oraș ?

DRAGUȘ (întervine) : Anki, domnul colonel te poștește la o plimbare. Nu-i frumos să-l refuzi.

MIHUT : Vrei ?

ANCA (își suflă nasul în năframă) : Vreau !

Domnii LA MARE și FRIPP își sorb rachiu în balconul camerei lor de la han și joacă cărți, privind la cei ce trec. Un tinăr negustor, foarte chipeș, trece pe cealaltă parte a uliței, oferind brațul unei domnișoare elegante și se opresc în fața galantarului unei prăvălii cu obiecte orientale. Stau cu spatele la jucătorii de cărți. LA MARE o privește pe fată, ca un „cunoscător“.

LA MARE : Ia te uită, ce mindrețe de fată...

Pardon, uitasem că nu te interesează.

Se uită și FRIPP într-o doară. Dar rămîne cu „asul“ suspendat în aer și răsufllarea i se taie. Întorcîndu-se cu fața, MIHUT, poștește ceva și, în joacă, ia eșarfa fetei din mînă și, pentru o clipă, se maschează în pirat. ANCA hate din palme, rîzînd. Așa cum se proiectează pe panoplia orientală din vitrină, apariția asta i-a reamîntit brusc lui FRIPP de o scenă petrecută la Istanbul. E omul care-l bătuse în poarta Casei Cantemir. Ce căuta omul ăsta aici ?

FRIPP : Omul ăsta... pe omul ăsta l-am mai văzut, în Orient. Da, dacă nu mă-nșel, este acela care ne-a atacat la poarta prințului Cantemir, prima oară. Ce caută omul ăsta acum, aici ?

LA MARE : Mi se pare, mon cher, că una din ipotezele mele începe să se adeverească. A venit un om din răsărit, tocmai acum și tocmai aici. Nu bănuiești nimic ? Ce imprudente ai mai făcut ? La Constantinopol, după prostia aceea, a trebuit să-l sacrificăm pe Osanîs zaraful... La Iași, tot nu știi dacă tătaroaica a murit într-adevăr sau a vorbit...

FRIPP (cuprins de panică) : Ce facem, domnule Baron ?

LA MARE (se ridică de la masă) : Acum acționez eu...

S-a înserat. Cei doi tineri au ajuns în poarta casei. El îi sărută mîna ANCAI și o petrece cu privirea pînă cînd FRAU ROZA, care-i deschide ușa, o ia în primire. Iar MIHUT trece peste drum, la han și intră în încăperea mare, plină de fum și glasuri de călători care beau bere, într-o duminică seara.

Din colțul străzii, LA MARE a urmărit toată scena, a trecut prin fața casei bancherului, apoi s-a uitat pe geamul hanului, după MIHUȚ.

Prin geam, îl vede, așezându-se la o masă de străini și ciocnind cu ei o enormă halbă cu capac de cositor.

★

La teigheaua zarafului DRĂGUȘ din Brașov se perindă cîțiva clienți, care schimbă bani sau iau bani cu împrumut, lăsînd zapise, sau amanet. De după o perdea, MIHUȚ privește și așteaptă. E tirziu. Cînd orologiul bate 12 ceasuri, ușa se deschide și intră LA MARE. DRĂGUȘ schimbă o privire cu MIHUȚ, care devine atent.

LA MARE : Stimate Herr Martin, am venit să vă mulțunesc pentru serviciile dumneavoastră și să vă rog să-mi transferați tot depozitul meu la domnul von Wismar...

DRĂGUȘ : Bancherul din Berlin ?... Plecați la Berlin ?

LA MARE (simte că e spionat și vorbește într-adins mai tare) : Nu, dar domnul FRIPP, care mă așteaptă acolo, va avea de făcut, în numele meu, o serie de cheltuieli...

LA MARE iscălește într-un registru și primește în schimb, o hîrtie cu sigiliul bancherului brașovean. Apoi salută grațios și pleacă.

DRĂGUȘ : La ordinele dumneavoastră, Herr Baron.

MIHUȚ (ieșind din ascunzătoare) : Fripp e la Berlin...

DRĂGUȘ : Ce-am făcut eu acum, nu-i cîștit. În profesiunea noastră, secretul depunerilor și „Wechsel”-ului e sfînt...

FRAU ROZA : La masă, bitte zum Tisch !...

★

În odaia lor de la ban, FRIPP așteaptă, stînd ca pe ghimpi. Cîneva bate discret la ușă. El sare din pat cu mîna pe pistol. Slujnica cea cu nuri intră pe ușă, pe jumătate, zimbește gales.

FATA : Poștiți ceva ? Un şnaps, înainte de masă ?

FRIPP : Ieși afară !!!

FATA iese speriată și se ciocnește piept în piept cu LA MARE, care o mîngîie ușor pe bărbie și pe umeri, apoi intră în odaie.

LA MARE : Ești prea nervos... La Viena sînt doctori buni, să te cauți.

FRIPP : La Viena ? Ai spus că mă duc la Berlin.

LA MARE : Pleci la Viena, încă astă-seară. Cu „marfa”. Și-acum ascultă bine ce-ai de făcut...

★

În tihna salonașului său, MARTIN DRĂGUȘ joacă șah cu MIHUȚ, care trage din lulea și soarbe, la răstimpuri, din cafeaua turcească făcută de ANCA.

DRĂGUȘ : Șerban Cantacuzino, tatăl Doamnei Casandra, a fost nașul copiilor mei și văr de-al doilea nevastei mele...

Fata cîntă la clavir o melodie dulce, care-i amintește dureror de Moldova, pavana pe care-o cîntase în seara de pomină. La un

moment dat se ridică de la clavir și pășește spre tatăl ei, cu o nestrămutată hotărîre în priviri.

ANCA : Tată, eu plec în lume cu Mihut, și pînă nu dau plată ucigașului, acasă eu nu mai vin, că nici tihnă, și nici somn nu mai am. (Glasul i se îndulcește și continuă cu șiretenie feminină.) Și fiindcă nu-s fata orișicui, n-ai să-ngădui tu să mă țină, la drum, pe punga lui un oștean sărman și să plec călare ca slugile cele proaste... Și-apoi, de ce să nu văd și eu Viena și Berlinul, parăzile, balurile... Nu ?

MIHUȚ : Ce-ți trece prin minte ?

ANCA : Dacă dumnealui vrea să mă ia. (Se uită la MIHUȚ, cu o lumină sinceră și curată în ochi.) ...Petre m-ar fi luat, negreșit.

MIHUȚ (după o matură chibzuință, totuși nehotărît) : Anco, eu nu sînt fratele tău și nici stăpînul casei nu sînt, ca să hotărăsc.

DRĂGUȘ (se uită cînd la unul, cînd la altul) : Eh, hm, domnule colonel, e drum lung și greu. Voi porunci, de pe-acum, rîndașilor să vă pregătească butca cea nouă, cu patru cai... Iar domnia-ta, te rog, jură-mi că vei fi îngerul păzitor al acestui nesăbuit copil al meu, care după moartea soției mele prea iubite și... (Lasă capul în jos podidit de plîns.) ...a moștenitorului meu... copilul meu... am rămas singur pe lume.

ANCA Ingenunchează dinaintea tatălui ei și-i sărută mîna ; iar el o ridică la pieptul său, plîngînd de-a binelea, cu plînsul trist și dezarmat al bătrînilor.

MIHUȚ (așcat, dar acum hotărît) : Domnule Martin, așa va fi, precum ai spus. Timpul e scurt și va trebui să plec. Pe Anca nu o iau, decît cu o condiție. Mergem împreună, ca frate și soră, acolo unde voi socoti că mi-e de folos, și mă lasă singur unde treaba mă privește numai pe mine. (Către Anca.) Te învoiești ?

ANCA (fericită) : Mă învoiesc.

★

La hanul său, MIHUȚ își plătește nota, în vreme ce un tînăr rîndaș i-a scos calul, hrănit, periat și poteovit, la poartă.

HANGIUL (mulțumind pentru bacșiș) : Mulțunesc frumos. Iar domnia-ta, domnule Gălățean, care, după felul cum porți spada, pari să fii ceva mai mult și cumva mai puțin decît un pașnic negustor din răsărit, cum mi te-ai prezentat, află că niște oameni puternici și primejdioși îți dau tîrcoale... Drum bun !

MIHUȚ (îi mai dă un ban) : Mulțunesc !

★

O trăsură frumoasă și trainică, cu patru cai, a plecat din curțile lui DRĂGUȘ. Pe capră, țăntoș, ILIE, un tînăr și zdravăn surugiu, care mină ca un diavol cînd iese în uliă, cotește cu măiestrie din fuga cailor. În „berlină” se află ANCA și FRAU ROZA, veselă și fericită, în zecile de jupoane care-i sporesc făptura rubicondă. ANCA privește pe după perdeauță, la MIHUȚ, care-i va urma, călare, mai tirziu.

★

Cind trăsură a ieșit din Bravov, pe șoseaua de la poalele munților, soarele este sus și natura e splendidă. În zare se văd turlele bisericuțelor de lemn ardelenice și, pe cimp, iobagii ieșiți să culegă cartofii.

Pe capră, ILIE își îndeamnă telegarii, șuierînd haiducește, în timp ce cuferele legate de curele, se leagănă încet, cu trăsură odată, pe drumul desfundat de ploii. Pe o stîncă neagră, din brădet, iese zidul și turnul mare al Castelului Bran. Apoi încep serpentinele, pe urmă frumoasa poiană, din luminșurile căreia apar căprioare netemătoare.

Dintr-alt luminiiș, pe o potecă de munte, coboară călare MIHUT, îmbrățișînd cu ochii frumusețile poienei și serpentinele șoselei pe care trece, la trap, „berlina”. Dar, acolo, vede petrecîndu-se ceva ciudat. Niște ungureni, înarmați, așteaptă ceva: trei sau patru inși. MIHUT dă pînteni și coboară mai repede.

La cotitură doi oameni au sărit la căpștrul cailor înaintași și i-au oprit. ILIE îi croiește cu biciul. Un arcan bine aruncat îl prinde și îl aruncă jos de pe capră. Căpetenia furilor, un negricios, slab și deșirat, cam jerpelit în ținuta lui de fost militar valon, deschide ușa trăsurii și pofteste doamnele să coboare, cu un rinjet care vrea să fie și euforic.

VALONUL : Mergeți departe ?

FRAU ROZA : La Viena, domnule.

VALONUL : Nu ne luați și pe noi ?

În timpul acesta, un altul s-a urcat pe trăsură și dezleagă curelele cuferelelor.

Cineva din spate îl bate pe umăr pe VALON, întrebînd-l ceva. E MIHUT.

MIHUT : Căutați pe cineva, domnule ?

VALONUL se întoarce și, văzîndu-l, trage sabia. Dar MIHUT i-o zboară din mînă cu o lovitură de picior, iar cu dosul pumnului îl proiectează în roatele „berlinei”. Cel de pe acoperiș se pregătește să-i sară în spate, dar ILIE, cu arcanul din care s-a desfăcut, îl trage jos lîngă celălalt.

MIHUT (către băiat) : Bine, Bieș !

Celălalt doi nu știu ce să facă și o rup la fugă. Treziți din lovituri, VALONUL și cîracul său cad în genunchi, rugîndu-se de iertare.

VALONUL : Ni s-a spus că doamnele duc un cufăr cu galbeni și... și voiam să le... păzim, da, să le păzim de hoți. Mișună pădurile de haiduci, pe aici...

ILIE și-a luat pușca lui cu țevă scurtă și așteaptă porunca lui MIHUT.

ILIE : Să-i?... (Face semnul crucii.)

MIHUT : Nu-i frumos ! Voiau să ne apere de hoți ! (Către ei.) Puteți dispune, domnilor, mulțumim de ajutor.

Hoții fug de rup pămîntul, salutînd caraghios și mulțumind. Doamnele se urcă în trăsură și alaiul își continuă drumul, cu MIHUT călare, lîngă fereastra cu perdeluță a „berlinei”, de după care ANCA se uită la dînsul ca la un arhanghel.

ANCA : Mihut, pentru ce noi rămînem la Viena?... Tu cu cine mergi la Berlin ? N-o să-ți fie urît singur ?

MIHUT (arată calul) : Nu sînt singur.

FRAU ROZA (din trăsură) : Ați promis, Fräulein, că nu o pisați cu întrebări. O femeie trebui să frage nicht mehr ! Madame, mătușa tumnefostra așteaptă pe noi cu mult tor...

ANCA : Dor, Frau Roza, nicht Tor ! Tor însemnează „poartă”...

FRAU ROZA (șircată) : Am vrut zis așteaptă pe noi la poartă cu dor.

ANCA o sărută, iar FRAU ROZA îi culcă capul pe pieptul ei enorm, în timp ce trăsură se leagănă ușor pe drumul cel lung.

★

O stampă a vremii reprezintă Viena, reședința imperială a Habsburgilor. Într-un ușor „enchaine” de imagini, ANCA apare într-un salon aristocratic, acompaniată de o doamnă distinsă, mătușa ei, care o prezintă unor persoane din înalta societate vieneză. Cadrul e util doar spre a marca momentul, eventual completat printr-o imagine a Dunării care trece pe sub podul din dreptul palatului unde are loc sindrofia.

Călare, MIHUT iese din oraș, mergînd, un timp, paralel cu fluviul.

★

Peste cîteva zile, la amiază, vameșii prusieni își primeau bacșiful de la monsieur GALATZIN și-i ștampilau foaia de călătorie urîndu-i pe franțuzește : „Bon voyage”. Seara, trece Oderul.

Regele Friedrich al III-lea, fiul Marelui Elector de Brandenburg, făcuse din țara lui o veselă monarhie egală în drepturi cu celelalte europene și, pretinzînd s-o egaleze pe a „Soarelui”, care asfîntea încet la Versailles, împotriva căruia se angajase în alianța anglo-olandeză. Balurile lui mascate și vînătorile, cu sute de gonași, erau de pomină în Europa, după cum de pomină era și sărăcia țăranilor săi, pe care îi vindea, ca soldați, armatelor străine.

În drumul său prin Germania, MIHUT se încrucișează cu o partidă de vînătoare (de vulpi sau de cerbi), dar și cu un grup de tineri țărani aduși cu arcanul la oaste și purtați în lanțuri, spre cazărmi, sub paza unor dragoni uriași, înarmați cu sulite și muschete. MIHUT (către un sergent dragon) : Ce faceți cu flăcăii ăștia ?

DRAGONUL : De închiriat și de vînzare. (Dragonii rid cu hohote de gluma sergentului lor și își continuă drumul).

★

Berlinul trăia ultimul an al unei guvernări prielnice artelor filozofice, mai înainte de a fi preschimbă, odată cu întreaga Prusie, într-o cenușe și seculară cazarmă.

MIHUT a tras în cartierul „hughenoților”, la o „hostellerie” curată și primitoare, în care patronii francezi vorbeau stricat nemțește.

Cele trei scene de pasaj : vînătoria de vulpi, vînătoria de oameni și cazarea la hanul francez, nu necesită o insistență pe detalii, rezolvîndu-se mai bine pe un fond

sonor adecvat (poate refrenul său : „Tot pe drum, pe drum...”) fără dialog și fiind tratate cinematografic ca atare.

O parte a sălii tronului din Palatul Domnesc de la Iași, acolo unde, la începutul filmului, studia Cantemir tinăr. E preschimbată în clasă de școală pentru câțiva copii, între 9 și 15 ani, fii de boieri și de răzeși printre care remarcăm, în rîndul întii, pe Maria și Antioh.

Pe laturi, câțiva tineri ofițeri moldoveni, foarte interesați de lecție și, dintre boieri, Ion Neculce și Nicolae Costin, în strane, sau în picioare.

Copiii sed pe perne, pe dușumea, avînd dinainte cîte un mic pupitru pe care scriu cu o pană pe care o înmoaie în călimara de cositor prinsă-n brîu. Unii sînt atenți, alții nu, ca toți școlarii din lume.

În picioare, între harta sa și o tablă pe care scrie cu cretă, CANTEMIR, în cămașă albă și pantaloni „nemțești”, își ține cursul de limba română, cu trimiteri curente la limba latină și italiană.

Pe tablă e scris cu litere latine, în stil medieval, un tabel explicativ pe trei coloane.

LATINEȘTE

Incipio

Caput

Mensa

Dominus

ITALIENEȘTE

Commincio

Testa

Tavola

Signore

ROMĂNEȘTE

Incep

Cap

Masă

Domn

CANTEMIR : Precum vedeți, este lucru de mirare că graiul nostru e mai aproape de latină, decît cel italianesc, cu toate că italianul locuiește astăzi unde au locuit altădată romanii. Totuși, nu este chiar așa de mirare, căci italienii n-au avut să și-l apere de vrăjmași, cu deznădejde, ca noi, aici... (Exemplifică, de pe tablă.) Valahii și ardelenii au același grai cu moldovenii, dar rostirea lor e ceva mai aspră; de pildă noi zicem „se”, muntенii zic „ce”, iar italienii „che”, din latinește „quac”. Zicem e egal dicem...

UN OFIȚER (ride) : Noi zîsem „fimeie”, iar muntенii „muire”...

MARIA : Și latinii aveau două vorbe pentru doamnele lor : „femina” și „mulier”. Franțuzii au păstrat „femina” rostind „femme”, iar spaniolii „mulier”, rostind „muhêr”, pe cînd italienii zic „donna”.

OFIȚERUL : Noi, românii, mai inimoși, le-am luat pe toate : „femei” și „muieri” și „doamne”... (Boierii și ofițerii rid; rid și copiii, afară de Maria, care roșește.)

„Scrisoarea Moldovei”, ediția principeș,
pagina de titlu

ANTIOH : Măria-Ta, de ce grămăticiei noștri nu scriu românește cu literele latine așa cum am învățat eu, ci cu literele slavilor și grecilor. De ce ?

CANTEMIR (cătore boieri) : Chiar, de ce ? Și de cînd ?

COSTIN : Măria-Ta, cum a fost, ne-o spune și nouă, că de-o samă sintem, la neștiință, cu pruncii aceștia. Eu am învățat literele latine, tot în străinătate...

NECULCE : D-apoi, în biblioteca mea, cu am un „Tatăl Nostru” scris în Moldova cu litere latine, de logofătul Luca Stroici pe vremea lui Mihai Viteazul. Mai înainte, nu știm.

CANTEMIR : Mai înainte, înainte de soborul bisericesc de la Florența, moldovenii foloseau litere latinești, după pilda tuturor celorlalte neamuri al căror grai se trage din țări romane. Dar cînd mitropolitul moldovean a trecut, la acel sinod, de partea papistașilor, — cum s-au unit, de atunci, unii frați ardeleni — atunci urmașul său, cu numele Theoctist, diacon al lui Marcu din Efes, bulgar de neam, ca să stîrpească sămînța papistașilor din biserica moldovenească și ca să taie celor tineri prilejul de a citi cărțile lor, l-a sfătuit pe Alexandru cel Bun să izgonească din țară nu numai pe oamenii de altă lege, ei și literele latinești și să pună în locul lor pe cele slavonești. (Trist.) Cu această rivnă prea mare și nepotrivită, el a ajuns ctitorul cel dintii al barbariei în care este împotmolită astăzi Moldova...

OFIȚERUL (entuziast) : Să reintroducem alfabetul latin, Măria-Ta !...

CANTEMIR : Schimbarea învățăturii și luminarea poporului cer timp mai îndelungat.

Use uita la Antioh.) Veni-va și vremea aceea... Acuma, dușmanii neamului nostru sînt : sârăcia și vrajba dintre frați. (Moș Toader îi face semn lui CANTEMIR să treacă în altă odaie.) Mai departe, la istorie, vă povestește spătarul nostru. (Un semn către Neculce, care învelegînd că voievodul are o treabă de taină, înclinîndu-se și iese la tablă. Cantemir trece dincolo.)

NECULCE (către Antioh) : Măria-Sa ți-a lăsat moștenire această sarcină, cu literele strămoșești. Apoi, și bunicele tău, domnitorul Constantin Cantemir, a chemat dascăli vestiți și le-a încredințat pe copiii săi și ai altor boieri, să învețe literatura grecească, latinească și italienească...

Ultimele cuvinte ale lui ION NECULCE se pierd, pentru că TOADER închide ușa după CANTEMIR, care a pătruns în odaia sa de lucru, unde îl așteaptă, însoțit de un alt ofițer moldovean, domnul ERASMUS, armatorul olandez însărcinat cu misiuni secrete de MEHMET.

CANTEMIR (îl recunoaște și face semn ofițerului că poate dispune. În locul lui, alături de vizitator, trece Toader) : Bun-venit la Iași, domnule Erasmus, ce vînt te-aduce pe la noi ? ERASMUS : Vin de la Galați, unde am constatat că ați început construirea unui șantier naval, și ca marinar și negustor și ca fost militar, vă felicit.

CANTEMIR : E o mare încurajare pentru noi. Vă mulțumesc. Ați fost la Constantinopol ? ERASMUS : Da, în trecere. Și m-am gîndit să fac o săritură pînă la Iași. Ca să vă aduc un salut din partea foștilor dumneavoastră prieteni și să mai gust o dată din admirabilul dumneavoastră Cotmar.

CANTEMIR bate din palme. Intră ofițerul, căruia TOADER îi șoptește ceva și ies împreună. ERASMUS : Profit de acest răgaz, între patru ochi, ca să vă comunic că Vizirul Mehmet a aflat și este foarte îngrijorat de pierderea documentelor dumneavoastră otomane ce pot cădea în mîinile inamicului. Imprudența dumneavoastră ar putea avea consecințe foarte grave și pentru el. De aceea, dacă vă pot fi de folos cu ceva... ca să le recuperați.

CANTEMIR : De aici, vă întoarceți la Amsterdam ? ERASMUS : Depinde, de dumneavoastră. Ar fi util ?

CANTEMIR : Rănuiesc că da. Luați loc, vă rog. Se așază alături, și după ce Ofițerul le aduce vinul și se retrage ei continuă în șoaptă, o conversație pe care nu o mai urmărim, pentru că aparatul ne readuce la aventura lui MIHUȚ.

★

Într-un costum sobru, nou, cu părul pudrat și pieptănat cu o codiță pe ceafă, înodată cu o fundă neagră, MIHUȚ intră pe ușa zăbreliată, cu o fereastră ovală de cristal în centru, în prăvălia domnului VON WISMAR, bancherul berlinez, al cărui nume strălucea deasupra vitrinei, în litere mari de alamă.

MIHUȚ a tras clopoțelul de argint de la intrare și, pătrunzînd în biroul bancherului, e primit de un mic funcționar onctuos, căruia îi spune pe cine caută. După o clipă, își face apariția bancherul, cu un zîmbet țepăn, profesional.

VON WISMAR : Cu ce vă pot servi, domnule...

MIHUȚ : Galatzin. Am un ordin de plată la firma dumneavoastră de la firma Drăguș Martin din Brașov.

Bancherul îl poștește să ia loc, pînă studiază hîrtia cu sigiliul lui DRAGUȘ și pare satisfăcut.

VON WISMAR : Bani gheață ? Se poate și un ordin de transfer pentru o altă bancă, din altă țară !

MIHUȚ : De exemplu, unde ?

VON WISMAR (îndatoritor) : Amsterdam, de exemplu. A mai fost cineva care... (Se întrerupe la mîgheala unei indiscreții și tușește distrat.) ...sau Londra, sau Paris, mă rog !

MIHUȚ : A mai fost cineva care... care ce ?

VON WISMAR (confuzionat) : Neinteresant. MIHUȚ : Pentru mine e interesant ; sînt atît de curios, incit... (Coborînd glasul.) ...aș fi dispus să plătesc această informație cu contravaloarea ordinului meu de plată.

VON WISMAR (în cumpănă) : Cine vă interesează ?

MIHUȚ : Domnul Johann-Pierre Fripp.

Bancherul tușește din nou, se scarpină în cap, își cere scuze, ca să-și consulte registrul, apoi revine la masă, cu o mîtră lungă.

VON WISMAR : Nu cunoaștem nici un domn cu acest nume. (Face un semn contopistului, care se prezintă cu trei fișicuri de aur.) Aveți cei 300 de galbeni ai dumneavoastră. Vă rog să semnați de primire.

MIHUȚ își retrage ordinul de plată a lui DRAGUȘ și îl rupe în bucățele, în fața bancherului, stupefiat. Tacticos, el trage, din tăscuța de la piept, un mic sul de hîrtie, legat cu o rolă de panglică roșie, și sigilat cu ceară aurie.

MIHUȚ (arătîndu-i sigiliul) : Cunoașteți pecetea asta, domnule Von Wismar ?

VON WISMAR (brusc, foarte îndatoritor, aproape servil) : Cine v-a... informat ?

MIHUȚ : Nu m-a informat nimeni... Așa mi-am închipuit, firma dumneavoastră fiind cea mai cunoscută în răsărit.

VON WISMAR (flatat) : À vos ordres monsieur von Galatzin.

Bancherul îl poștește, cu respect, într-o încăperă, alături, și-l așază într-un fotoliu confortabil, iar el rămîne în picioare.

MIHUȚ : Cine a încasat banii domnului La Mare ?

VON WISMAR : Chiar Herr Baron, personal, ieri, la orele 11.30. Însă...

MIHUȚ : E la Berlin ?...

VON WISMAR : Exact ! Însă, — precum ziceam, — a cerut să-i transferăm jumătate din sumă la Amsterdam.

MIHUȚ : Se-neureă treaba.

VON WISMAR : Bitte ?

MIHUȚ : Neinteresant.

MIHUȚ se ridică și, cu o inclinare a capului, se întoarce și se îndreaptă spre ieșire. Bancherul i-o ia înainte ca să-i deschidă ușa în prag și îi mai șoptește o vorbă.

VON WISMAR : Respectele mele Înălțimii-Sale Scenissime și domnului Șefer !...

Ieșit în stradă, MIHUȚ meditează un moment asupra direcției noului său itinerar. După câțiva pași îl vedem întrebând ceva pe un trecător care-i arată cu mîna direcția, apoi, îndu-se să nu-l calce o trăsură și admonestat de vizitii, merge mai departe, cu un pas sigur, în direcția indicată.

★

O casă cu etaj, solidă dar cochetă, cu ușa la stradă și alături o poartă înaltă care dă probabil spre o curte interioară, ca toate casele vechilor orașe germane. (Aceasta aduce mai mult cu casa lui Goethe de la Weimar, minus hanul din față). Dinaintea ușii, MIHUȚ se uită după clopoțelul de la intrare, dar negăsindu-l, apasă într-o doară pe clanță și, spre mirarea lui, ușa se deschide.

Din vestibulul decorat cu ornamente baroce, asupra cărora tronează bustul de marmură al Minervei, urcă o scară interioară de lemn de nuc. După o clipă de ezitare, pășește pe trepte-n sus, mirat și de această pustietate.

La primul etaj, trece printr-o cameră plină cu cărți rare și cu obiecte de artă, un fel de salonaș de lectură și de muzică, în colțul căruia se află o harfă, apoi dă într-alta, mai mică, o bibliotecă, asemănătoare celei a lui CANTEMIR. La fereastră, scriind, foarte absorbit de lucrul său, în picioare, la un pupitru încărcat de hirtii, cineva mîngie din cînd în cînd un motan bătrîn și leneș, tolănit în fotoliul înalt de alături.

E un fel de cocoșat bătrîn, miop și pleșuv, cu un gurgui cînt un ou de găină în creștetul imens al chelei, slab și cu picioarele strîmbe. MIHUȚ parc să-l recunoască, desigur, dintr-o descriere verbală, și se apropie respectuos.

MIHUȚ (tușește mai înțîi discret) : **Doktor Gottfried Wilhelm Leibniz, presupun.**

Filosoful german, vizibil contrariat de prezența străinului, dar liniștit ca unul obișnuit cu vizitele cele mai insolite, îl măsoară din creștet pînă-n tălpi.

LEIBNIZ : Eu sint. Cu cine am onoarea ? MIHUȚ (înmîmîndu-i o scrisoare) : Vin din partea prințului DIMITRIE CANTEMIR, Domnul Moldovei, cu un mesaj pentru domnia-voastră.

LEIBNIZ (ia scrisoarea) : Ce plăcută surpriză ! Ce mai face prințul ? De cînd a fost ales membru al Academiei noastre de Științe, mi-a mai scris că lucrează la o... la o Istorie a... (Parcurge scrisoarea și scoate o exclamație.) ...um Gottes Willen ! Tocmai despre ea e vorba... Dar cum e posibil?... Dar cine?... Unde ?

MIHUȚ : Cine, știu ! Rămîne să aflu unde, cu ajutorul domniei-voastre.

LEIBNIZ rămîne un moment perplex : iată un răspuns la care nu se aștepta. Alungă

motanul de pe fotoliu și se așază el, cu scrisoarea lui CANTEMIR în mînă, uitînd de interlocutorul său. Se scoală și începe să se plimbe prin odaie cu mîinile la spate.

LEIBNIZ : Dragă domnule...

MIHUȚ (lipind călcăiele, nemțește) : Permiteți-mi să mă prezint MIHAIL GALATZIN, la ordinele dumneavoastră.

Ochii lui LEIBNIZ îl scrutează, vii și calzi, pe musafir, apoi apropiindu-se de el, filosoful îl ia de mînă și-l așază pe fotoliul său.

LEIBNIZ : Dragă domnule Galatzin, cred că sintem pe drumul cel bun. Deși hazardul nu există, fiidecă orice există are o cauză și un scop, țin să te anunț că datorită lui te pot ajuta. Ei ?

MIHUȚ (se ridică în picioare) : Mai mult decît în visul meu.

LEIBNIZ (conducîndu-l distrat spre ieșire) : Trăim în cea mai bună dintre lumile posibile. Mecanismul ei funcționează minunat. Vei vedea. Vino mîine, pe vremea asta.

MIHUȚ (il urmează, cam neîncercător) : Sinteti un optimist, Herr Doktor.

LEIBNIZ (luînd epitetul în sensul lui filosofic) : Adevărat, asta-i teoria mea. De unde știi ?

MIHUȚ (salută, ieșind) : Ați lăsat deschisă ușa de la intrare... Aufwiedersehen, Herr Doktor !

★

La Hostelleria unde a tras, e o chermesă care a umplut curtea și strada de „ronde“ cu flăcăi și fete frumoase și de cheflui. Lampioane aprinse se leagănă în cei doi pomi din grădina de vară. MIHUȚ a ciocnit cu un mustăcios jovial o halbă de bere și a urcat sus, în odaia lui, să se culce.

În odaie, aprinde lumînarea, își scoate haina și după ce o pune pe umărul scaunului de lingă fereastră, închide fereastra. E liniște. Se pregătea să-și scoată cizmele cînd din odaia vecină răsună un țipăt de femeie și, peste cîteva secunde, o frumoasă și încă tinără doamnă dă buzna la dînsul, îmbrăcată destul de sumar.

DOAMNA (jenată și speriată) : Ajutor ! Iertați-mă, domnule, însă la mine în odaie este un soarece și sint moartă de frică.

MIHUȚ (amuzat, pune mîna pe sabie) : Vreți să-l omor ?...

DOAMNA îl privește gales, liniștită brusc și se apropie de MIHUȚ, plină de candoare și de recunoștință.

DOAMNA : Vai, domnule, merți, dar nu mi-ăș ierta-o niciodată. Bietul șoricel nu-i vinovat că eu sint așa de sperioasă...

MIHUȚ : Vă conduc înapoi ?

DOAMNA : Dar dacă mai e acolo ? (Arătînd un scaun.) Pot să m-așed puțin ?

MIHUȚ trece în spatele scaunului, ca s-o ajute galant ; însă DOAMNA se așază pe marginea patului, acoperindu-și pudică bustul cu mîinile și genunchii dezgoliți cu cuvertura.

DOAMNA : Vai, încă îmi mai bate inima. Nu credeți, domnule ? Puneți mîna !

MIHUȚ, de data asta, amuzat de-a bine-
lea, se execută, fără să mai aștepte o altă
invitație.

DOAMNA : Vai, domnule, nu... nu așa !

MIHUȚ (sufbind în luminare) : Sst ! Șori-
celul !...

★

Lumina zorilor, strecurată prin perdelele
odăii, îi găsește în pat. DOAMNA se scoală
discret, ca și nu-și trezească partenerul adormit
și coboară în virful picioarelor. După
ce s-a asigurat că MIHUȚ doarme dus, se
îndreaptă spre baina lui și-l caută prin bu-
zunare. MIHUȚ o privește printre gene, cu
un zîmbet anume. Tînăra femeie a găsit ce
căuta : micul sul de hîrtie cu pecetea împă-
râtească. Cînd se pregătea să și-l strecoare
în corsaj, „adormitul“ o interpelează.

MIHUȚ (liniștit) : Țî ! Țî ! Țî ! Nu-i fru-
mos ce faci !... Fii cuminte, că chem șori-
celul.

DOAMNA (foarte încurcată, vrea să pună
„salvconduct“ul la loc.) Credeam că e un
biletel de amor.

MIHUȚ (imperturbabil) : Deschide-l !

DOAMNA (sufocată) : Să... rup sigiliul...
acesta ?

MIHUȚ (același joc) : Bineînțeles !

Prea emoționată de operație ca să creadă
între-adevăr minciuna cu „biletelul de amor“,
DOAMNA rupe sigiliul și desface rubanul de
mătase, în timp ce MIHUȚ, fără să se scoale
din pat, îi urmărește pe față impresia fie-
cărui gest. Este evident că o paște o sur-
priză care pe el îl distrează de pe acum.
DOAMNA desface sulul și dă să-l citească
la lumină, îl întoarce pe toate fețele, la în-
ceput mirată, apoi furioasă. Nu era decît
o simplă bucată de hîrtie albă, într-un mis-
terios dar autentic ambalaj imperial.

DOAMNA (furioasă) : Ce farsă e asta ?

MIHUȚ (insinuant, ironic) : Dar, chérie, ar
trebui să fii fericită că nu-i un „biletel
de-amor“ ! (Rîde.) Nu-i așa ? ! ! (Rîde cu
hohote.) Păcat. Domnul Von Wismar n-o
să-ți dea nici un premiu pentru asta ! (Rîde,
întinzînd brațele spre dînsa.) Ei, lasă, nu te
supăra, că ți-l dau eu !

DOAMNA ar vrea să țipe de necaz, dar
îi vine să și ridă de caraghiosul situației.
Vede că de porțelan de pe lavoar, o apucă
și o azvîrle spre MIHUȚ, care o prinde și
i-o restituie, ca pe o minge. Dar ea n-a ob-
servat-o venind și cana se sparge lîngă pi-
cioarele ei. Speriată, tînăra DOAMNĂ sare
drept în brațele „salvatorului“ care o pri-
mește în plin și patul se rupe cu ei.

★

A doua zi, MIHUȚ se prezintă la locuința
filosofului. Ca un obișnuit al casei, apasă pe
clanț ; dar de data asta ușa e închisă.
Atunci observă pe tăblia de jos a porții celei
mari un enorm ciocănaș de aramă pe care-l
lovește răsunător. Lovitura trezește ecurile
casei și un slujitor famelic, în livrea, îl in-
troduce. LEIBNIZ e la locul lui, umblind în

jurul pupitrului său, cu un leu în cușcă și
gesticulînd de unul singur.

LEIBNIZ : Cher monsieur Galatzin, mă tem
că ai avut dreptate în privința optimismului
meu nelimitat...

MIHUȚ (nerăbdător) : N-ai găsit...

LEIBNIZ : Ba da, dar... așteaptă și vezi.
Primo : Majestății-Sale Begelui i s-au oferit
spre cumpărare niște „documente fără pe-
reche în lume“, contra unei mari sume de
bani. Era vorba de importante date politico-
militare despre imperiul otoman. Asta știam
de ieri. Secundo : Aseară, la concert, am în-
format pe Majestatea-Sa că asemenea date
ne vor putea fi oferite de prințul Cantemir
care va publica o carte serioasă cu acest
conținut, și oferta a fost respinsă. (Tușește.)
Mă tem chiar că, la auzul numelui prințului
dumitale, ofertantul și-a retras singur oferta...
Tertio : ... (Tace încurcat.)

MIHUȚ : Tertio ? Un secret ?

LEIBNIZ : Nu, un caz de conștiință... Iar
dacă el n-a făcut-o și e doar părtașul ei
inocent, fapta rămîne totuși imorală, și-l
tirăște în eroare : e legea atracției întine a
lucrurilor...

MIHUȚ (a luat loc și se joacă cu motanul
filosofului, stăpînindu-și nerăbdarea, ca un
discipol studios) : Desigur.

LEIBNIZ : Este și părerea ducelui de Hol-
stein, vărul său, care l-a convins să renunțe
la jocul acesta și să restituie autorului ma-
nuscrisul.

MIHUȚ (fericit, dar neîncercător) : Aveți ma-
nuscrisul, domnule Leibniz ?

LEIBNIZ : Din păcate, nu. Manuscrisul nu
este în Berlin, iar domnul baron La Mare
a plecat...

MIHUȚ : La Amsterdam ?

LEIBNIZ (mirat) : Da. De unde știi ?

MIHUȚ : Mi-a șoptit motanul dumneavoastră,
care e un pesimist iremediabil. Mulțunesc,
Herr Doktor și la revedere.

MIHUȚ s-a ridicat, salută ceremonios cu
călcîiele lipite, depune motanul în brațele
filosofului și face stînga-mprejur.

LEIBNIZ (se uită după el năucit, ținînd
motanul de coadă și mîngîindu-l în răspăr) :
Unmöglichkeit !...

★

Întrușiți într-un sobor restrîns, boierii mol-
doveni îi primesc pe cei doi boieri munteni,
trimiși ai lui Brîncoveanu. Tot ce urmează
poate să se filmeze repede, fără multe in-
sistențe pe text, sau imagini. De pildă, CAN-
TEMIR, înconjurat de NECULCE, COSTIN
și RUSSĂT și avînd în față pe TOADER,
care-i însoțește pe muntenii DAVID CORBEA
și TOMA CANTACUZINO, îi primește și le
face semn să ia loc etc. Dar e preferabil, ca
aparatul să între pe o conversație deja în-
cepută.

CANTEMIR : Boierii români, David Corbea
din Brașov și Toma Cantacuzino, ne-au adus
vești bune din Valahia. Aș fi bucuros dacă
vechea vrăjmășie dintre neamurile boierești
de cele două părți ale Nilcovului ar lua
sfîrșit și ne-am îndrepta, cu unire, truda și

strădaniile, spre dreptățile și belșugul strămoșesc al românilor.

RUSSAT : Măria-Ta, dar însuși, în „Istoria ieroglifică“, ai arătat că între Brincoveni, Cantacuziui și Cantemirești nu-i loc de pace.

CANTEMIR : Aceea e istorie din cărți. Eu sint Cantemiresc și zic că se poate.

TOMA : Eu sint Cantacuzin și zic că se poate.

RUSSAT : Fiindcă ești rudă cu doamna Cassandra. Dar Corbea ce zice?

CORBEA : Eu zic că mai întâi să sfârșim cu neîncrederea boierească, ce are și dinsa niște socoteli prea vechi și nu prea curate. Norodul dorește dreptate și frăție între români, că ne-a încolțit vrăjmașul răuvoitor de toate părțile.

RUSSAT : Boierii știu mai bine decît prostimea ce e bine pentru țară.

CANTEMIR : Știința înțelepciunii, nu în scaunele trufase și înalte, ci-n capetele plecate și învățate sălășluiește.

COSTIN : Țara e mică.

CANTEMIR : Mărimea sufletului nu după statul trupului se măsoară. Ce vrea să știe vărul nostru Constantin Brincoveanu, prietene Corbea?

CORBEA : Întreabă dacă în cazul unui atac otoman v-ai apăra cu armele, căci dînsul e gata să-ți trimită în ajutor 20.000 de munceni, dacă sar și rușii, bineînțeles.

CANTEMIR : Țar Petru mi-a spus asta și i-am răspuns că Moldova nu vrea război, dar dacă îi va fi impus, se va bate.

CORBEA : Ce angajamente v-ați luat față de austriei?

CANTEMIR : Dar Brincoveanu?

CORBEA : Măria-Sa a primit ca recompensă pentru serviciile făcute Curții din Viena titlul de „principe al Imperiului“.

CANTEMIR : Inseamnă că și-a strămutat averile acolo, ca să le poată ajunge dacă socotelile i se-ncurcă.

TOMA : Țar Petru i-a făgăduit...

CANTEMIR : Știu ce i-a făgăduit! Ca și mie. Dar nu refugiați în Rusia sau în Austria ne vom bate pentru țară, ci pe pămîntul românesc.

NECULCE : Asta cam așa e. Dar surghiunitul n-are alegere.

COSTIN : Dacă e bogat, are!

CANTEMIR : Rogăția sporește prietenia, dar și neprietenia; mai bine sărae și curat.

★

O gravură sau un tablou de epocă ne descoperă peisajul olandez de la periferia portului Amsterdam, asemănător cu acela al tuturor porturilor baltice (de pildă, cu Rostock) : dune cu smocuri de rogoz tăios, mori de vînt, nori plumburii și rafale de ploaie întrerupte, în acel anotimp, de elipe de lumină palidă și de senin trecător.

În lumina dimineții, la orizont se întinde-n zare, abia unduind, cearșaful murdar al lui Zuider-Zee, punctat de pînzele albe ale corăbiilor.

La mal, o pădure de catarge, cu pînzele strînse, împunge cerul scund și un furnicar

Dimitrie Cantemir, portret din perioada domniei

de oameni se îngrămădește, urcînd și coborînd de pe punțile navelor de comerț.

Clădirea amiralității este trainică și impozantă, în stilul caselor înstărite cu grinzi negre frumos încastate în zidul roșu sau alb al acestor construcții, care supraviețuiesc încă în nordul Europei, împrumutîndu-le farmecul lor specific.

În Biroul Căpitaniei portului, care seamănă cu o cabină de pe o navă-amiral, domnul ERASMUS, pe care-l cunoaștem de la Iași și Constantinopol, stă de vorbă cu MIHUȚ, care este îmbrăcat într-un costum ce nu-l deosebește de proprietarii și comandanții de nave din această parte a Europei, de la începutul veacului al XVIII-lea.

ERASMUS : Sint profund dezolat de supărarea Prințului și dacă omul dumitale e aici, n-are să ne scape.

MIHUȚ : Aveți vreun indiciu?

ERASMUS : O navă engleză a intrat ieri în port, sub pavilionul ducelui de Malborough. E o navă militară cu misiuni speciale. Îl cunosc pe comandant. Trage de obicei la „Sirena“, un han cam deocheat, dar vesel. **MIHUȚ** (zimbînd unei amintiri) : Cunosce localul.

ERASMUS : Vîno deseară acolo.

★

Seara. După ce cotește pe o uliță dosnică, ferindu-se să nu dea peste niște marinari bejiți, MIHUȚ se oprește dinaintea tavernei cu firma „Meermin“. Firma de tablă, pictată grosolan, leagănă în bătaia vîntului trupul

unei femei blonde care coadă de pește, întinzând brațele-i goale și voinice spre un marinar, cu pălăria pe cap și în mână cu o cană de bere.

Înăuntru, MIHUȚ redescoperă fauna porturilor pe care o cunoscuse bine cândva : corsari în libertate, căpitani și șefi de echipaje fără angajament sau marinari în cursă, olandezi, francezi, portughezi, mauri, unii legați la cap cu basmale colorate și cizme trase pe piciorul gol, alții în uniforme părăduite, cu perucă și ciorapi de mătase și cu sabia atârând de cureaua lată, trecută peste piept în diagonală ; alții în haine scurte de piele sau mușama, cu pălării pescărești și cu o secure mică la șold sau sprijiniți în cange. Beau și cîntă, legănându-se în ritmul cîntecului, antrenînd în cheful lor puținele femei din locandă.

MIHUȚ s-a așezat într-un colț retras, după ce și-a plătit la tejghea un „brandewijn” — un rachiu olandez aspru. Discreția lui se dovedește zadarnică, fiindcă doi marinari portughezi l-au și remarcat, arătîndu-l cu degetul și altora, cu care veniseră, radioși, la masa lui, în frunte cu SUEDEZUL, să-l îmbrățișeze și să-l pună, după datină, să-și plătească „rîndul pentru toți”.

SUEDEZUL : Leve, vivat... Trăiască viteazul Kapitein Miguel Saô Miguel !
PORTUGHEZUL : Trăiască „Cuțit-zburător”, zeul Azorelor !

Masa lui MIHUȚ se umple de musafiri de tot felul, cunoscuți și necunoscuți, cărora el le plătește bucuros „rîndul pentru toți”.

În celălalt colț al tavernei, o masă de marinari englezi, mai puțin puși pe chef, purtînd pe panglica pălărilor semnele echipajului navei „The Hawk” despre care vorbise ERASMUS. Beau tăcuți, privind citeodată în jurul lor. Așteptau, desigur, ceva sau pe cineva. În capul mesei, un personaj ciudat. Acesta nu e ofițer ; poartă perucă, tunică albastră cu cravată bogată, franceză, brîu persan, sabie la diagonală și cizme cu carimbii înalți, și e tratat de ceilalți cu un amestec de frică și deferență.

Prezența personajului a atras atenția prietenilor lui MIHUȚ și unul dintre ei îl identifica.

SUEDEZUL : E „Mordenaar”...

PORTUGHEZUL : Adică ?...

SUEDEZUL : „Uciagașul”, omul fără patrie, acum văd că e în slujba englezilor.

Ușa se deschide și intră ERASMUS, cu pipa lui de porțelan între dinți, scuturîndu-se de ploaie ca un dulău ciobănesc. După ce face din ochi turul circiumii, îl observă pe MIHUȚ și e văzut de acesta, care se ridică de la masă și-l urmează către colțul tejghelei, unde ERASMUS face un semn patronului, pentru două pahare de brandy. ERASMUS (arătînd spre masa lui, plină de lume) : Nu-ți pierzi timpul.

MIHUȚ : Poate că nu...

ERASMUS : Am vorbit cu Sir Percy, noul comandant al „Șoimului”. El are împuternici-

rea să comunice omului dumitale că din motive politice, ducele de Malborough nu mai e interesat în afacerea cu documentele secrete.

MIHUȚ : Vine aici ?

ERASMUS : Sir Percy este un aristocrat... Comunicarea i-o va face alteineva.

ERASMUS arată din cap spre masa echipajului lui „THE HAWK” pe personajul ciudat care acum își curăță unghiile cu un șilet.

MIHUȚ : „Mordenaar” ?

ERASMUS : Exact. Îl cunoști ?

MIHUȚ : Nu.

ERASMUS : Nici nu-ți doresc !... Cred că misiunea mea s-a cam terminat.

Cei doi ciocnesc paharele de brandy olandez, apoi ERASMUS plătește și pleacă, dar MIHUȚ mai zăbovesc puțin la tejghea, urmărindu-i pe „englezi”.

Cel așteptat sosește. LA MARE arată obosit și pare să-și fi pierdut mult din trufia lui. MORDENAAR ridică un deget și LA MARE vine direct la el.

Între „englezi” are loc o conversație destul de agitată, apoi pe fața lui LA MARE se așterne o dezolare atît de jalnică, încît MORDENAAR îl bate pe umăr, consolator, oferindu-i să ciocnească cu el un pahar de whisky. La un moment dat privirile lor se întîlnesc. Nu începe îndoială că fiecare își amintește bine de celălalt. Aici s-au întîlnit în sfîrșit, fiecare știind ce vrea celălalt de la el.

LA MARE îi spune ceva „Uciagașului”, iar acesta îl măsoară din ochi pe MIHUȚ, cu un zîmbet rece de dispreț.

MIHUȚ, cu paharul în mînă, se duce agale la masa lui. Acolo, schimbă, în șoaptă, cîteva vorbe cu prietenii lui care se întorc, la rîndul lor, spre masa „englezilor”.

Cheful continuă, dar un minut mai tîrziu, în jurul lui MORDENAAR începe să se adune „lepra” portului din circiumă, printre care și un uriaș hidos, pe jumătate gol, cu ochii încrucișați, care vorbea prin semne. Între cele două tabere se face curînd un gol neliniștit. Cîțiva consumatori cumsecade o șterg pe nesimțite pe ușa din dos.

Aruncînd priviri dușmănoase englezilor, alți marinari, francezi, vin să întărească rîndurile grupului lui MIHUȚ, care, în timpul acesta, nu-l scapă din ochi pe LA MARE, pus evident sub protecția „Uciagașului”.

Observînd că LA MARE se uită spre ușă, pe semne cu gîndul de a dispărea neobservat în timpul scandalului ce n-avea să înînzîrzie, MIHUȚ azvîrle o pungă circiumarului, care o prinde din zbor și se îndreaptă, liniștit, spre ieșire. Un marinar englez îi pune o piedică, și MIHUȚ se poticnește, apoi se întoarce spre autorul „glumei”.

ENGLEZUL (batjocoritor) : I am sorry, sir.

MIHUȚ își continuă drumul, fără să răspundă, dar după primii doi pași simte, pe la spate, apucîndu-l, o labă ca o menghină.

Se-ntoarca pe călcie și dă față cu mutul. Monstrul cu cercel de mărgăritar îl ținute cu o privire timpă și rece. Un rinjet de bestială satisfacție îi întinse gura către urechi, fără să-i dezgolească dinții. Ridicase o ghiulea mică cu colți de fier, legată de un lanț scurt, al cărei minier masiv îl ținea în palmă. O armă barbară, folosită de pirații mărilor sudului, în lupta corp la corp.

MIHUT îl apucă brusce pe uriaș de ameri, îi propște un picior în bură și se aruncă pe spate, trăgând namila peste el. Surprins, MUTUL nu-și lasă imediat prada, ci doar scapă din mână acel groaznic buzdugan, iar în secunda următoare e proiectat ca dintr-o catapultă pe lespedea podelei cu fața-n sus, izbindu-se cu ceafa de un prag de piatră. Ca la un semnal, asupra lui MIHUT năvălește „lepra”. MIHUT sare în picioare, culege ghiuleaua de pe jos și croindu-i pe citiva, își face pîrtie spre ieșire. Prietenii săi dau năvală peste ceilalți și începe bătăia.

Întinde mîna spre clanta ușii, cînd glasul PORTUGHEZULUI îl avertizează :

PORTUGHEZUL : Miguel, fii atent !

MIHUT se apleacă la timp, căci cuțitul MUTULUI se înfige adînc în scîndura groasă a ușii, la numai o șchioapă de creștetul său. Privirea ștearsă a gigantului încă mai urmărea traiectoria cuțitului, cînd ghiuleaua zbură și-l izbi între ochi, lungindu-l, de data asta, definitiv, la pămînt.

Ieșind în stradă, MIHUT are surpriza de a-i vedea pe LA MARE, UN ENGLEZ și pe MORDENAAR așteptîndu-l cu săbiile scoase.

După o clipă de deliberare, MIHUT trage sabia și sărînd la ENGLEZ, îl dezarmează cu o mișcare iute și are răgazul să-i administreze și un dos de pumn care-l aruncă într-un canal. Lupta cu ceilalți doi nu e ușoară, fiindcă se arată meșteri la scrimă, în special MORDENAAR, care-l și rănește ușor.

Atrăgîndu-l pe LA MARE spre sine, MIHUT reușește să-i zboare sabia din mînă. Dar, în acel moment, un glonț îi suieră pe la ureche. La zece metri de el, MORDENAAR stă cu două pistoale-n mînă îndreptate spre el. MORDENAAR (ironic) : Are you saved, Mister Galatzin ?

În aceeași clipă, LA MARE îi pune pistolul său în coaste și-i ia sabia din mînă. MIHUT întoarce capul spre ultimul său agresor și răspunde, resemnat UCIGAȘULUI.

MIHUT : No, thank you, Mister Mordenaar ! UCIGAȘUL trage iarăși, și mai are vreme doar cît să audă răspunsul întreg, înainte de a se prăbuși, cu gîtlejul retezat de cuțitul aruncat pe la spatele de MIHUT. Înmărmurit la vederea unui cîntic care zburase mai iute decît glonțul, LA MARE dispare într-o fundătură, apoi un tropot de cal răsună pe caldarîm. Furios că-i scapă, MIHUT aleargă la graiul „Sirenei” și încalecă.

Tropotul galopului său răsună pe urmele fugarului. În lumina slabă a lunii încetoșate, două siluete de călăreți gonesc printre dune, pe malul mării.

Biserica „Treii Ierarhi” din Iași

Distanța dintre ei se micșorează. LA MARE trage în urmă un foc de pistol. Peste zece pași, calul lui se poticnește și-l aruncă din șea, pe plaja udă.

Acum sînt față-n față. LA MARE, înspăimîntat și mizerabil ; MIHUT, scîrbit și obosit. Calul său paște pe dună, alături.

LA MARE : Ce vrei de la mine ? De ce mă urmărești ca umbra morții ?

MIHUT : Nu știi ?

LA MARE : Nu știu.

MIHUT : Domnule La Mare, ducele de Holstein e dezolat că are un hoț în familie. Dumneata ești rușinea familiei.

LA MARE : Nu-i adevărat. Europa trebuie să se apere contra invaziei otomane și, din nefericire, regii ei nu-și dau seama de pericol... Rolul meu este salvator...

MIHUT : Rolul dumitale s-a sfîrșit. Unde e manuscrisul ? La Fripp ?... Unde e Fripp ?

LA MARE tace, ca o fiară încolțită. MIHUT se apleacă asupra lui, îi trage pumnul de la cîngătoare și-i propște vîrfurile în bregată. MIHUT : Ascultă. Azi am ucis doi oameni din cauza dumitale. Mîine, cînd vei fi găsit aici, se va spune că „rușinea familiei” și-a pus singur capăt zilelor. E o moarte frumoasă sinuciderea pentru un baron dezonorat.

LA MARE (îngrozit) : Nu vreau să mor.

MIHUT : Unde e ? Răspunde ?

LA MARE (cu glas sugrumat) : La... Viena...

Răsufînd foarte greu, cu ochii ieșiți din orbite, LA MARE își pune mîinile la gît și la inimă și se ghemuiește răpus de o durere, în piept, zvîcnind dezarticulat, tot mai încet, din picioare. O criză de cord, fără scăpare.

ÎN MIHUT îi privește pupilele inerte, omul e înțepenit.

★

În aceeași seară, la Viena, în casa Baronesei de HERMANNSTADT, mătușa ANCA, unde am părăsit-o, are loc o nouă sindrofie, cu muzică și conversație de salon.

O doamnă ciută muzică de Bach, cu o îndeminare care o cucerește definitiv pe tinăra ardeleană, iar după aplauzele de rigoare, ANCA se duce și-i mărturisește admirația ei. ANCA (cu lacrimi în ochi) : Doamnă, cîntați o muzică îngerească, cu miini de inger. Nimeni nu vă putea fi profesor decît Cerul însuși.

BAROANA DE HERMANNSTADT (încercînd s-o „civilizeze“) : Dar, Anki dragă, cum te poți adresa astfel sans facon doamnei de Braunschwig ?

ANCA (gafînd îngrozitor) : „...Regina“ ?

O tăcere penibilă se așterne pentru cîteva clipe. ELISABETA DE BRAUNSWICK, favorita regelui CAROL AL VI-lea al Austriei, nu pare însă de fel ofensată de stîngăcia admiratoarei ei, ba chiar dimpotrivă. O ia grațios de mînă și o așază la pian lîngă dînsa, sărutînd-o pe obraz.

BAROANA DE HERMANNSTADT (la ureche) : o iau ca o urare. (Tare.) Vieni, cara mia piccola ucelina selvaggia. Hai să cîntăm împreună bucata asta de Rosetti.

La patru miini, micul concert improvizat începe greu, apoi continuă cu brîo, în timp ce întreaga asistență se strînge în jurul celor două frumoase interprete.

O BATRÎNĂ DOAMNĂ (aeră) : A cucerit-o pe amanta regelui. Fata asta, nepoata baronesei de Hermannstadt, va face carieră la Viena. Ce spui, domnule De Syré ?

DE SYRÉ : Elle le mériterait bien.

★

ELISABETA DE BRAUNSWICK, vîoaiă, într-o splendidă toaletă de promenadă, înainte de dejun, iese dintr-o somptuoasă încăpere a palatului regal, salutată pînă la pămînt de toți pe care îi întîlnește, nobili și servitori. Cu un pas voit ager, care să-i sublinieze suplețea unei tinereți ce nu trebuie contestată, favorita regelui iese apoi din palat pe poarta dinspre grădină, unde o așteaptă la scară trăsura cu patru splendizi lipitani.

În trăsură o așteaptă ANCA, invitată la plimbarea matinală a Doamnei. Valetul sare din spatele trăsorii și coboară treptele scăriței, deschizînd portiera.

ELISABETA DE BRAUNSWICK (așezîndu-se lîngă Anca) : Am trecut să-i spun bună dimineața Regelui. E plictisit că intră într-o conferință cu militarii.

Trăsura pornește pe alea parcului și iese pe poarta palatului, în ulița mare, în trafic obișnuit de carose, litere și pietoni ai Vienei habsburgice, în plin avînt spre marele ei viitor metropolitan.

★

În camera de consiliu militar a regelui CAROL AL VI-LEA, decorată într-un baroc masiv, cu colecții de armuri apusene și orientale și cu tapiserii marțiale, de-o parte și de alta a mesei mari, pe care e întinsă o hartă a Europei, șed cele două tabere ale Consiliului său : partizanii lui EUGENIU DE SAVOIA și camarila „spaniolă“.

Între ei este nu numai o categorică deosebire de păreri politice, dar și o diferență vestimentară vizibilă, aceștia din urmă, gravi și solemni, preferînd ceremonialul spaniol și costumul negru. Deși, cu înclinații artistice și chiar sportive, regele CAROL AL VI-LEA se îmbracă la fel. Blind, obtuz, inert, rece, conservator, este incapabil să se decidă între cele două fracțiuni rivale. Singurul său tel este să-i asigure Mariei Tereza, fiica lui, o moștenire sigură și bogată și, bineînțeles, succesiunea la tron.

EUGENIU DE SAVOIA, strateg și bărbat de stat, devotat aspirațiilor Austriei habsburgice și expansiunii ei europene, nu aprobă aventurile „hispanicilor“ care urmăresc alianțe și războaie mondiale de cîtopire, vișînd la vechiul imperiu spaniol de peste mări.

EUGENIU DE SAVOIA : Tratatul de pace ne-au adus Țările de Jos spaniole și posesiunile italiene ; nu putem apăra mai mult. (Bate cu bastonașul său de argint în hartă, indicînd capitala.) Viena a fost pîuă mai ieri o fortăreață de graniță împotriva invaziei turcești. Acest bastion pierde prin dispersiune, Majestate.

Regele CAROL AL VI-LEA pare convins, și-l aprobă, mîotînd, din cap.

VON STARKENBERG (hispanic prin interese și adversar din invidie) : Majestate, Prințul Eugeniu de Savoia, dacă înțeleg bine, consideră expansiunea imperiului austriac o „dispersiune“ ; (Cu intenție.) Monarhia nu poate lăsa succesiunii sale un modest „bastion“, ci un imperiu grandios.

CAROL AL VI-LEA îl aprobă și pe acesta, vîdit încurcat, dar cu aceeași morgă și inerție.

CAROL AL VI-lea : Prințul crede că războiul cu Turcia este inevitabil ?

EUGENIU DE SAVOIA : Inevitabil.

CAROL AL VI-lea : Ce ne poate aduce o victorie ?

EUGENIU DE SAVOIA : După mine, e preferabilă extinderea posesiunilor monarhiei pe malul sudic al Dunării : Belgradul, Timișoara și Oltenia pînă la riul Olt.

CAROL AL VI-lea : Bine, dar pe Brincoveanu l-am făcut „prinț al Imperiului“, i-am garantat integritatea.

EUGENIU DE SAVOIA : Ar fi, dîm punct de vedere strategic, o bună pază pentru viitor. Și-am avea, ca guvernator imperial, un prinț român.

VON STARKENBERG : Utopie. Turcii nu se vor retrage pe uscat ! Ne trebuie posesiunile maritime care au asigurat gloria coroanei spaniole și a Casei de Habsburg.

EUGENIU DE SAVOIA : Franța nu va admite. La Versailles, marchizii și prelații spanioli urmăresc tot asta, dar în avantajul

lor. Intrebați-l pe cavalerul De Syré... Cardinalul Albertoni are un plan foarte primejdios : un imperiu tînăr, mauro-spaniol...

VON STARKENBERG : Calomnie ! Pentru asta, acest francez obraznic ar trebui arestat și...

CAROL AL VI-lea (plictisit) : La Viena nu se arestează solii străini. (Cu un calm machiavelic.) Iar cardinalul Albertoni va fi invitatul nostru la viitoarea partidă de vînătoare de la Schönbrunn... E sărac și ambițios, iar hegemonia francezii în Europa este, ca și regele ei, cu un picior în groapă.

★

Trăsura cu cele două doamne își continuă plimbarea la trap. Din spate se apropie o carosă condusă de un vizitiu maur, care vine cu o iuteală imprudentă spre echipajul baronesei și trece pe lângă ei, mai departe.

În momentul cînd cele două portiere se alăturaseră, doamna de BRAUNSWICK observă pe degetul bărbatului care-și odihnea brațul pe marginea carosei străine, un magnific smarald care îi atrage atenția.

DOAMNA DE BRAUNSWICK : Vai, ce smarald superb !

ANCA îl observase și ea ; pentru o clipă inima încetă să mai bată. Zărise piatra, înaintea dusei și recunoscuse inelul furat, inelul DOAMNEI CASANDRA, din seara de pomină de la Iași. Tremurînd toată, găsește totuși puterea de a nu-și da taina în vileag ; dar cum să dea de omul care-l purta ?

ANCA : Frumoasă Doamnă, nu v-ar amuza să aflați cine e posesorul aceluia superb juvaer ?

DOAMNA DE BRAUNSWICK : De ce nu, păsărico ? În definitiv, dumnealui a avut impertinența să ne întrecă trăsura.

Se pornește o cursă nebună între cele două carose, fiecare dintre vizitii dorind să-și arate destoinicia. Trecătorii se lipeau de ziduri, speriați de această cursă inexplicabilă. Opriră, seară la seară, dinaintea Schweizerhoff-ului, cea mai veche aripă a castelului Hofburg, palatul imperial.

DOAMNA DE BRAUNSWICK : Ah, ecco ! Tocmai voiam să fac o scurtă vizită unchiului meu, guvernatorul palatului. Am auzit că a fost bolnav... Mi scusi ? !

De fapt, jenată la gîndul că domnul din caleașca rivală și-ar fi putut imagina că fusese urmărit din frivolitate, DOAMNA DE BRAUNSWICK luase această hotărîre și nu din grija subită față de sănătatea bătrînului său unchi. Domnul FRIPP, care abia coborise din trăsură, se dăduse la o parte, salutînd, modest și contrariat, apoi o urmă la o distanță respectuoasă, prin șirul de lachei ce ieșiră imediat să o întîmpine.

Rămăsă singură în trăsură, ANCA are tot timpul să privească pe ucișagul fratelui ei, pe hoțul operii lui CANTEMIR, jurîndu-și să nu-i scape de data asta. Era îmbrăcat fără deosebite preocupări de eleganță ; probabil că ajunsese de mult la fundul pungii umplute la Brașov. Părea destul de tînăr cu

peruca lui neagră, dar trupul deșirat, chipul spin smochinit și buza de jos răsfrîntă, cu spume la colțurile gurii, îi dădeau un aspect respingător și bătrînicios, de șarpe în năpîrlire.

Puțin mai tîrziu, DOAMNA DE BRAUNSWICK își relua locul în carosă, încîntată de vizită și echipajul își reia plimbarea.

DOAMNA DE BRAUNSWICK : Inchipuiește-ți, carina, aflu că Regele organizează săptămîna viitoare o vînătoare la Schönbrunn și nu mi-a spus nimic... S-au adus lupi sau cerbi, sau ceva asemănător... Va veni toată curtea... Știi să tragi ?

ANCA (nerăbdătoare) : Rinișor. Dar, frumoasă Doamnă, omul acela... cu smaraldul ?

DOAMNA DE BRAUNSWICK : Ah, gîia dimenticavo. Domnul acela locuiește aci, într-o aripă secundară. Se pare că a venit să încheie o afacere importantă cu un cardinal spaniol, sau ceva similar... (Schimbă vorba distrată.) Nu vrei să luăm ceaiul la mine ?

★

La hanul cu firma : „POSADA-GASTWIRT“ de la poalele castelului din Ulm, la trecerea vadului Dunării pe bac, se îngîmădese trăsurile. Rîndul îl ține hangiu, dar de data asta nu reușește din cauza unor militari spanioli în uniforme lor negre cu cruci brodate cu fir de argint în dreptul inimii, semeți și aroganți, care-l terorizează.

O trăsură cochetă, fără a fi mare și luxoasă, cu numai doi cai, vine la rînd. Dar vizitiul celor doi spanioli a tras în fața ei somptuoasa lor carosă, cu patru cai, mai înaintea ca hangiu să fi dat dreptate de cauză stăpînilor lui. Unul dintre spanioli, locotenentul TEDESCHI, își ia rămas bun, în batjocură, de la el.

TEDESCHI : Adios, posadero ! Gastwirt, ciine riios, la vedere.

Spanioli se îndreaptă, rîzînd, spre trăsura lor, cînd din cealaltă coboară furios un ofițer francez, cu aer de mușchetar „după douăzeci de ani“. Îl recunoaștem pe cavalerul DE SYRÉ.

DE SYRÉ (interpelîndu-i) : Să vă fie rușine, domnilor spanioli, să vă purtați astfel într-o țară care suferă tocmai din pricina prea marii delicateți cu care vă tratează !

La această ofensă directă, cei doi trag săbiile și se apropie tăntoși, siguri de izbîndă fără luptă. Acum observăm că lui DE SYRÉ îi lipsește brațul stîng, fiindcă minca vestonului îi atîrnă inertă, prinsă sub cîngătoarea sabiei.

TEDESCHI : Chirurgul care v-a operat astfel, Domnule de Syré a fost generos, dar nechibzuit că v-a lăsat limba... Dacă nu vă re-trageți cuvintele, vom fi obligați să-i desăvirșim opera.

DE SYRÉ : Pe cine văd ? Domnul Tedeschi ? Fugarii și lașii, care-și părăsesc camarazii pe cîmpul de luptă, își recapătă curajul la adăpostul camarilei ?

Lamele se încercășează și se ciocnesc furios. Cu toate că mîndrul cavaler își ține la respect adversarii, aceștia adoptă o tactică pe care el o înțelege, dar prea tîrziu; prins din două părți, avea să fie curînd azvîrlit în Dunăre. Nimeni din cei de față nu îndrăznește să intervină, ofițerii spanioli dovădindu-se oameni dibaci și fără milă.

Atunci, din rîndul pasagerilor rînduiți la poarta „POSADEI“ unul pășește pe ponton, bătîndu-l pe umăr cu vîrfurile spadei, pe numitul TEDESCHI.

MIHUȚ: Presupun că aici e un loc liber, seînor... O partidă de cărți cu „mină moartă“ n-are, zău, nici un haz. Permiteți-mi să intru al patrulea.

Înșelat de aspectul pașnic al călătorului, TEDESCHI se năpustește, fără a răspunde, asupra lui MIHUȚ. În vremea asta, rămas cu un singur adversar, DE SYRÉ devine iarăși stăpîn pe situație.

Oprit la primul asalt de o splendidă gardă, TEDESCHI își pierde cumpătul și bate în retragere. Trecînd la atac, MIHUȚ îl conduce, cu mici volute, spre locul unde adineauri cei doi îl încolțiseră pe francez. Ajuns acolo, nu se mai joacă. Efectul loviturilor lui sigure încep să se citească în ochii înfricoșați ai ofițerului.

MIHUȚ: Purtați semnul crucii pe piept, seînor. Acum îl veți purta pe frunte...

Cu o lovitură sigură, vrednică de faimosul „coup de Nevers“, el îl crestează între ochi. TEDESCHI pune mîna pe fruntea rănită și, cînd se uită în palmă, vede crucea scrisă cu sîngele lui.

MIHUȚ (același joc): Vă invit, seînor, să faceți o baie în Dunăre, cît mai sînteți în viață... Număr pînă la trei... unu... doi...

La „doi“ sabia locotenentului zboară în apă, iar posesorul ei, fără să mai aștepte pe „trei“, plonjează și el, îmbrăcat cum era și cu tricoul pe cap, în rîsul general al clienților hanului, care privesc ca la panoramă. Se întoarce spre francez exact cînd acesta, mai puțin „jucăuș“ decît MIHUȚ, luase drept țintă crucea de pe pieptul spaniolului și o perforase fără remușcări, aruncîndu-l în Dunăre, după amicului său.

MIHUȚ îl salută militarăște cu sabia, adresîndu-i-se politicos.

MIHUȚ: Monsieur le Chevalier de Syré, presupun !... Mai serviți în marină ?

Cel interpelat astfel se uită la MIHUȚ, puțin intrigat. Se uită mai de-a-proape.

DE SYRÉ: Cu cine am onoarea ? O-l-a-lă, ce faci pe-ai-ci, căpitane Miguel ? Te știam în Azore, cher ami... Dar ai ajuns tocmai la timp ca să-ți datorez viața... Merçi... Încotro ?

MIHUȚ: La Viena, dacă-mi vine rîndul la trăsura săptămîna asta.

DE SYRÉ: Te rog foarte mult să-mi lași plăcerea de a te acompaña, în trăsura mea...

Avem un milion de lucruri să ne povestim... Ai cam încărungiț.

MIHUȚ se uită cu stringere de inimă la mîncea goală a cavalerului.

DE SYRÉ (cu un zîmbet trist): Amintiri de război, dragul meu... Am lăsat-o pe cîmpurile Flandrei, ispășind prostiile unui mareșal de salon...

DE SYRÉ îl poștește în trăsura și echipajul urcă pe bac. Pe țărni reîncepe cearta pentru trăsuri; incidentul se uitase, sau era destul de obișnuit pentru clienții „POSADEI“ de la vadul Dunării.

În trăsura, continuă conversația dintre cei doi foști camarazi de arme...

DE SYRÉ: Am și amintiri frumoase... Constantinopolul... Ai auzit, vreodată, în peregrinările dumitale, de Prințul Cantemir ?

MIHUȚ (mîndru): Prințul Cantemir ? Bineînțeles, sîntem prieteni din copilărie; eu sînt de fel moldovean.

Trăsura își continuă calea, ieșind din drumul de prundiș de munte al pădurilor Dunării austriece și intrînd pe drumul mare către Viena.

Zece ceasuri mai tîrziu, adică la lăsatul serii, trăsura se oprește dinaintea casei DOAMNEI DE HERMANNSTADT. MIHUȚ coboară, cu puțină bagaj, iar DE SYRÉ, după ce-i strînge mîna, pleacă mai departe.

DE SYRÉ: À demain, cher ami. Pe mîine.

Trăsura a dat colțul, cînd portarul casei îi deschide și-l lasă să intre, apoi închide poarta după el. Peste cîteva minute, la cîteva ferestre ale casei se aprind pe rînd lumini și siluete de femei trec grăbite de la una la alta.

În salonașul DOAMNEI DE HERMANNSTADT, a doua zi, la cafeaua de dimineață, la care iau parte ai casei, adică gazda, ANCA și MIHUȚ, și un invitat, DE SYRÉ, care se vede că nu este însă aici pentru prima oară. Onorurile casei le face FRAU ROZA, față de care matusa ANCAI, ca și fata, nu pot avea sentimente de stăpîne, fiindcă doica e de fapt un membru al familiei. Ea are grijă de fiecare lucru, de serviciul de ceași și de ouăle fierde, de brișele calde și de frișcă, de unt și de miere, de șunca proaspătă și de cozonac și muștruluiește servitori-mea, ca la Brașov.

DOAMNA DE HERMANNSTADT (către De Syré): Mă tem, domnule cavaler și dragă prietene, că familia mea... (Spunînd vorba asta îi trimite și un zîmbet lui Mihuț.) ...se grăbește să te amestece într-o afacere care ar putea să te coste destul de scump.

DE SYRÉ (privind la Mihuț): Cu viața va plăti altcineva. Miguel, eu am un plan, care ar putea avea multe șanse de reușită, dacă...

MIHUȚ: Dacă ?

DE SYRÉ: Dacă mademoiselle Anca se decide să participe în acea zi la vinătoarea pe care Regele o organizează în cinstea Cardi-

ndului Albertoni și de unde Fripp nu poate lipsi.

DOAMNA DE HERMANNSTADT : Anki, mi se pare că „regina“, pardon, Doamna de Brunswick te-a și invitat... Nu?

ANCA : Dar Mihuț?

FRAU ROZA (intervenind în șoaptă, în timp ce schimbă tacinurile) : Frage nicht mehr !...

Toți cei de față au auzit și izbucnesc în ris, ANCA roșește și se ridică de la masă, aproape plingând de ciudă. MIHUȚ se ridică și el s-o consoleze. Păcat de mic-dejunul vienez...

★

În pădurea din jurul Schönbrunn-ului, lângă o fîntînă țisnitoare, din fața pavilionului de vînătoare, grupul vînătorilor călări și hăitașii cu haite se pregătesc de pornire, la chemarea cornurilor.

Grupurile rivale de la Curte se pot remarcă și aici : unii din jurul Prințului EUGEN, iar alții înconjurîndu-l cu deferență pe Cardinalul ALBERTONI, un personaj impunător, din familia de tipuri pe care Închiziția spaniolă le-a furnizat din belșug istoriei. Mai inteligent și mai insinuant decît înaintașii săi, el se adresează REGELUI cu o modestie curtenitoare, în care șiretenia nu transpare decît din privirile circumspecte pe care le aruncă, la răstimpuri, spre grupul advers.

Cînd REGELE, ca să restabilească echilibrul favorurilor, se adresează Prințului EUGEN, doamna de BRAUNSWICK îl părăsește pe acesta spre a spune două cuvinte Cardinalului, în spatele căruia se profilează silueta mizerabilă a lui FRIPP, pe care ANCA nu-l scapă din ochi. Toți sînt călare, urmați de lacheii care le vor încărcă armele. ANCA poartă o jupă de catifea vișinie și un „juste au corp“ din același material, cu galon de aur și manșon de samur. Manșonul este ultima modă la femei ca și la bărbați. Pe cap are o tocă „à la chausseuse“ cu o pană albă de struț, peste umărul stîrns în cochilie, într-un singur ac. Domnul FRIPP pare foarte preocupat în grupul „spaniolilor“ care îi acordă prea puțină importanță.

Apoi, la sunetul îndelung repetat al cornului și în lătratul infernal al haitei, vînătoria începe.

★

Trăsura domnului DE SYRÉ, condusă însă de ILIE, credinciosul surugiu ardelean, trage la intrarea aripei vechi a palatului imperial, administrat de contele VON ERLACH, gazda provizorie a domnului FRIPP.

Din trăsură coboară DE SYRÉ și MIHUȚ și urcă scara de la intrare, după ce acesta îi reamintește, printr-un gest, lui ILIE să nu-și uite consemnele. Vizita fusese anunțată, fiindcă doi lachei se precipită să-i introducă spre apartamentele contelui. Corpul acesta al clădirii, izolat de rest și acoperit cu iederă sălbatică, era situat într-o mică grădină ce dădea, dincolo, într-o uliță pe unde exista o intrare secundară.

Contele îi aștepta, lângă căminul de mar-moră, încercat de obiecte eteroclitice, dinaintea unei măsute pe care se afla o tavă cu păhăruțe de rachiou, din cristal de Boemia și o carafă pintecoasă. VON ERLACH, un bătrîn nițel obez și cam ramolit, mergea sprijinit într-un baston, ca o cîrjă episcopală, dar se ținea semeț, ca un fost colonel de cavalerie, ce fusese pe vremuri. Contele o rupea franțuzește, fiindcă trăise o vreme în preajma curții de la Versailles și detesta moda conversației și muzicii italienești ce cuprinsese protipendada vieneză la acea dată.

VON ERLACH : Ce plăcere, să te revăd, domnule De Syré... Cum se face că nu ești la vînătoare ? La mine, se explică. (Arată piciorul bolnav.) Dar domnia-ta?

DE SYRÉ (arătînd cu gest asemănător, min-neca stîngă goală) : Și la mine, domnule Conte.

VON ERLACH : Scuză-mă, uitasem. Și dînsul, cine e ?

DE SYRÉ (prezentîndu-l pe Mihuț) : Este aghiotantul meu, Domnul Miguel de San Miguel.

MIHUȚ salută militărește și Contele îi răspunde, motăind din cap, că gîndul aiurea.

VON ERLACH : Să prindem puteri, înaintea excursiei. (Toarnă băutura în pahare și-i în-bie să bea.) Fiindcă vrei să ne vezi toată casa, nu ?

DE SYRÉ (către Mihuț) : Domnul conte Von Erlach face parte dintr-o familie de artiști-arhitecți care preschimbă Viena într-un nou Paris. (Către conte.) Mă interesează, de fapt, detaliile interioare, fiindcă vreau să transform micul meu Hôtel particulier, în special apartamentele de la etaj.

VON ERLACH : Atunci, după mine !

Ținînd pasul cu gazda, care urca anevoie, schiopătînd și gîfîind, cei trei bărbați trec prin camerele de la etajul întâi, pe care contele le deschide pe rînd, cu cîte una din cheile dintr-un inel legat cu o curelușă de cîngătoare.

În fundul coridorului, unul din apartamente n-avea cheie. Contele explică disprețuitor și vădit nemulțumit.

VON ERLACH : Aici locuiește un străin. A plecat la vînătoare cu cheia la dînsul, de parcă ar ține aici comorile lui Cresus. Un pauvre diable, un peu fou... Să trecem mai departe, pe scara cealaltă.

După un schimb de priviri cu DE SYRÉ, care luă brațul Contelui, ajutîndu-l să urce treptele de lemn ale scării interioare, MIHUȚ rămase doi pași în urmă, culesc de pe jos mînușa pe care camaradul său o lăsase să cadă și o ascunse în buzunar, apoi îl urmă.

Cînd ajunseră la al doilea etaj, cavalerul DE SYRÉ observă că pierduse o mînușă și se adresă „aghiotantului“ său.

DE SYRÉ : Miguel, du-te și caută-mi mînușa, la primul cat. Pe urmă, coboară și

Paginile de titlu ale edițiilor
germană și franceză din „Istoria
Imperiului Otoman“

spune-i vizitiului să tragă jos la scară. Nu mai ieșim, pe poarta principală, că simțim oboseți. Hai, grăbește-te !

Rămas singur, MIHUȚ încearcă niște chei potrivite în broasca ușii lui FRIPP. Una se nimereste tocmai când un lacheu da colțul, intrînd pe coridor. În tăcere, pătrunde în încăperea obscură și închide ușa după el.

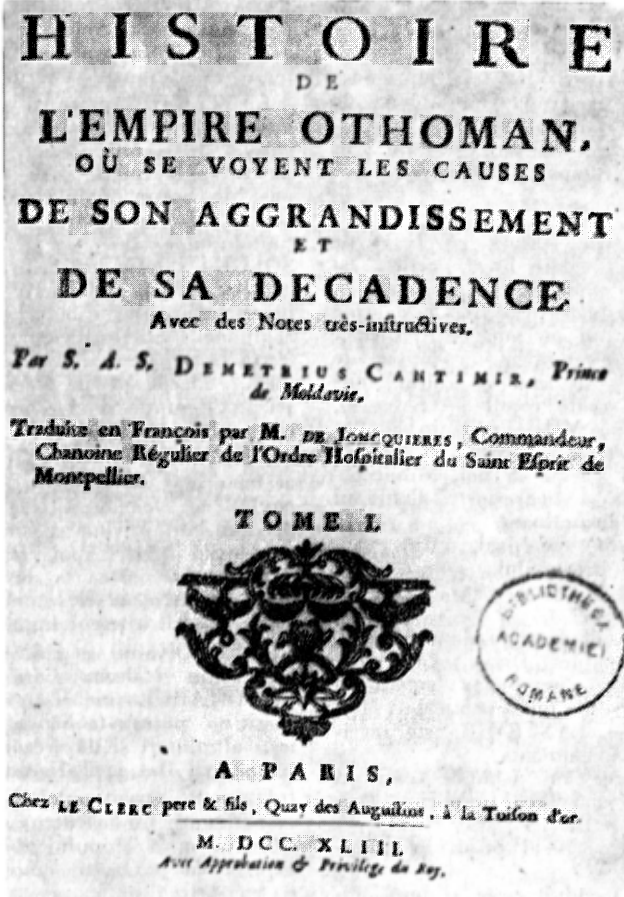
În odaia domnului FRIPP erau puține lucruri. Avea dreptate Contele : un pauvre diable ! MIHUȚ răscolește prin toate ungherele. Zadarnic. Bate în ziduri și dușumele, dar nimic nu sună a gol. Pe masă, niște hirtii fără importanță. În dulap, niște haine uzate și rufe de dat la spălat, iar deasupra, pe poliță două rînduri de catastife, cu scoarțele roase. Socoteli vechi, de pe la moșiiile Contelui. Nici urmă de ISTORIE. Îl apucă o sîrșeală. Se așază, înfrigurat, într-un fotoliu imens, din colțul odăii, căptușit cu piele de Cordoba. Apoi, cuprins subit de o

bănuială, deschide iarăși dulapul și ciocănește tăblia din fund. Zadarnic. Revine la fotoliu, și atunci zări la picioarele lui două din cuiele tapiseriei, cu cap de bronz, căzute din locașul lor.

Pipăind tapiseria, simți că e prea tare. Se așază încă o dată și își confirmă bănuiala.

Cu cuțitul său, scoase țintele una cîte una. Ieșeau prea repede. Acum dădu peste ceva : un teanc de hirtii, gros de-o palmă. Îl trage afară, atent. Desface legătura de sfoară și înlătură gazeta nemțească în care era învelit conținutul ei și răsflă ușurat. Recunoaște slova lui Cantemir pe prima pagină a operei lui.

La manuscrisul subsuoară și dă să plece, dar se răzgîndește. În locul lui, vîră unul din catastifele de pe dulap și bate țintele de alamă, prinzînd tapiseria la loc, așa cum o găsisese. Apoi, după ce ascultă la ușă, iese repede.

Trăsura aştepta la scară, precum fusese „porunca” lui DE SYRÉ. MIHUȚ înapoiază, cu o plecăciune, mănuşa „superiorului” său, îl ajută să urce, apoi urcă după dînsul, şi în timp ce ILIE dă bice cailor, Contele şi foştii săi vizitatori schimbă semne de rămas-bun.

★

Dinspre pavilionul de vînătoare răsună cornurile, un sunet scurt şi altul lung, repetat. Soarele apune. Ziua de vînătoare s-a terminat. Coloana ultimilor vînători se îndreaptă spre locul de adunare. Poenesc, răzleţe, ultimele împuşcături şi tropotul cailor se apropie.

Domnul FRIPP s-a oprit într-un luminiş să-şi potrivească chinga slăbită şi, neîndemnat, scapă mereu catarama. În faţa lui apare ANCA.

ANCA: Aţi păţit ceva, domnule FRIPP?
FRIPP (surprins neplăcut): Da, nu... Dar de unde mă cunoaşteţi?

ANCA: Chiar nu-ţi aduci aminte?

FRIPP: Da şi nu.

ANCA (scotîndu-şi toca şi acul din coc, îşi lasă părul fuilor pe umeri): Sigur că da!... Iaşii... Ceambulul tătăresc... Ostaşul acela căruia i-ai înfipt pumnalul în coastă...

Surprins şi incremenit, FRIPP se freacă la ochi, ca dinaintea unei vedenii, apoi dă să ridice puşca. Mai iute decît el, ANCA scoate din manşon un pistol şi-l trăzneşte între sprîncene. Deprînşi cu detunăturile, caii se cabrează dar rămîn pe loc. FRIPP a căzut cu umărul în coama calului său şi cu mina dreaptă atîrnînd pe obline. Ultima rază a asfinţitului se răsfrînge în apa verde a smaraldului Casandrei Doamna, ANCA întoarce şi, din mers, i-l trage de pe deget.

Îşi pune arma în tocul şei, apoi smuceşte friul şi-o ia la galop, pe urmele celorlalţi. La pavilion, mulţi din oaspeţii plecaseră şi rămăsese un grup de tineri invitaţi, înconjurînd-o pe DOAMNA DE BRAUNSWICK

care se pregătea să se urce în carosă. ANCA sosi și descălecă repede, lăsînd calul în grija unui servitor.

DOAMNA DE BRAUNSWICK. (întîmpinînd-o cu brațele deschise) : **Arăți triumfătoare, de parcă ai vînat pe tartorul lupilor.**

ANCA (o îmbrățișează, rîzînd) : Nici nu știți ce adevăr grații, frumoasă Doamnă !

★

Pe drum de seară, trăsura cu ILIE pe capră și cu MIHUȚ călare lîngă portieră își urmează, la trap domol, calea spre casă. În trăsura, de data asta FRAU ROZA doarme ca un înger, cu capul pe umărul ANCĂL.

ANCA ia de pe genunchi un pușor de pernă și i-l pune sub cap, în colțul opus al trăsुरii, și ea scoate capul pe fereastră, să-l întrebe ceva pe MIHUȚ cu un zîmbet numai teamă și așteptare.

ANCA : Ai să mai vii pe la noi, Mihuț ?

MIHUȚ (în glumă și în serios) : Cînd mi s-o face chef de înșurătoare.

Trăsura, văzută de pe deal, intră, cam obosită, în Poiana Brașovului.

★

La Iași, în odaia de lucru a domnitorului, alături de sala marelui Divan, DOAMNA CASANDRA, purtînd pe înelar smaraldul restituit, e la sfîrșitul unei convorbiri importante cu soțul ei. CANTEMIR este îngrijorat de ultimele evenimente.

CANTEMIR : Sosirea lui Iskimne-Agasi în Divan mi se pare cam prea timpurie... Oricum, nu-i de bun augur...

CASANDRA : Crezi că te-ai pripit în înfăptuirea celor făgăduite ?

CANTEMIR : Am făgăduit pace și bună învoire între vecinii mari și mici...

CASANDRA : Ai fost neprevăzător ?

CANTEMIR : Nu știu, vom afla.

CASANDRA (dezolată) : Ne întoarcem într-alt surghiun ?

CANTEMIR (iritat) : Nu știu, vom afla. Du-te la copii.

DOAMNA se înclină și iese. Rămas singur, CANTEMIR așteaptă, în picioare, să înceapă protocolul intrării în Divan. O ultimă privire spre cufărul său cu documentele recuperate, alta spre Hartă, ultima spre însemnele Domniei, de pe masă, pe care un copil de casă vine să le ia, precedîndu-l, cu pas liniștit, în Divanul cel mare.

★

În sală s-au orînduit după cinuri, boierii de sfat și boierii de divan. După ce boierii s-au așezat la locurile lor, sînt lăsați să intre în divan și căpitani de oaste, pîrcălabii și neguțătorii cei mai bogați din Iași. MIHUȚ e în spatele Scaunului.

Logofătul cel mare a cerut liniște, anunțînd : „Măria-Sa, Vodă“. Toți cei de față strigă-ntr-un glas, de trei ori : „Trăiască Măria-Sa“.

CANTEMIR (așezîndu-se) : Să intre solul preaputernicului Sultan.

MIHUȚ (îl informează, la ureche, pe Can-temir) : A murit Vizirul, Mehmet...

CANTEMIR tresare și se schimbă la față. Este introdus Iskimne-Agasi, urmat de stegar, și de secretarul său, împreună cu garda de turci înarmați, care se apropie, la trei pași de Scaun. Solul face temeneaua protocolară și dă secretarului să citească porunca Sultanului.

SOLUL : Citește hiucm-firmanul !

SECRETARUL (citește) : „Aleși și măriți boieri, episcopi și boieri, și voi, supușii și robii mei ! Sfîrșitul vieții voastre fie fericit !“

NECULCE (în barbă) : „Supușii și robii mei...“ începe ca pe vremuri.

RUSSĂT (simte și el schimbarea) : I-am spus că s-a pripit. I-am spus.

SECRETARUL (urmează) : „...Prea supusule al meu bey de Moldova, la primirea acestui cuvînt te vei îngriji să trimiți peșcheșul obișnuit, dimpreună cu toată zahareaua pentru oștile mele. Apoi, la primăvară, să te gîtești tu și oastea ta de moldoveni la Bender, pentru a ne fi la îndemînă în războiul ce-am hotărît a porni împotriva țarului Petru.

În tot Divanul se ridică un murmur surd de mirare și dezaprobare.

SECRETARUL (încheie) : „...Așa să faci, negreșit și păzește-te să cugeți sau să făptuiești altminteri și dă crezămînt sfintei noastre semnături. Dat la Țarigrad în anul... luna...“.

Ultimele cuvînte ale SECRETARULUI nu se mai aud, fiindcă atenția noastră se concentrează asupra chipului lui CANTEMIR care exprimă o puternică emoție.

CANTEMIR : Războiul...

★

Ploi și lapoviță pe drumurile Moldovei cuprînsă de nenorocirea războiului dintre cele două împărății. Cunoaștem drumul acesta al Stănilștilor. Satele sînt pustiite, plugurile de lemn uitate pe miriști, conacele arse. La Hanul Hagiului, pîrjolit, citeva care cu coviltir, la marginea drumului, cu focuri mici unde-și fierb mămăliga pușinii călători.

În fața hanului, cu o broboadă neagră pe cap, în bătaia ploii de toamnă, o femeie șade pe o buturugă și privește cum trece oastea domnească la război. În fruntea oștirii, TOADER și Stegarul (tînărul ofițer latinist pe care-l cunoaștem de la Iași), apoi CANTEMIR cu MIHUȚ și NECULCE și alți boieri.

MIHUȚ (arătîndu-i femeia, lui Can-temir) : Uite-o pe Smărăndița „poale-n briu“, Măria-Ta !...

CANTEMIR, adîncit în gînduri, întoarce capul și e surprins de purtarea femeii, singură-n ploaie, fără nici un dumnezeu. Trage calul mai aproape de șanț și o întrebă din mers.

CANTEMIR : Dar unde-i Hagiul ?

Femeia nu răspunde: îi arată, cu o mișcare a capului, un mormint proaspăt, lângă un arbore de lângă hanul ars. CANTEMIR scoate o monedă de aur și o aruncă femeii. Galbenul cade în fața ei, dar dînsa nu-l ridică, din noroi și din ploaie. Trec oștile, trec...

Fortificațiile taberei rusești de la Stănilești, după regulile războiului de la Poltava.

La statul-major al lui ȚAR PETRU, sub cortul comandantului-șef, consiliu militar.

ȚARUL are în stînga sa pe CANTEMIR și în dreapta pe cneazul GOLITIN, generalii REPIN, GOLOVKIN, IANUS, ministru ȘEFER și alții cu care fusese la Iași. Lîngă CANTEMIR, în jurul hărții de luptă, generalii străini, în frunte cu WITTMANN și cîțiva polcovnici de cazaci.

CNEAZUL GOLITIN: Poziția noastră e bună! Dar sîntem în inferioritate numerică.

IANUS: Cu mai multă cavalerie; cam de trei-patru ori. (Arată locul de pe hartă.) Spahii.

REPIN: Și de două ori mai multă pedestrină. (Arată alt loc pe hartă.) Ienicerii. Și tunuri...

PETRU: Și-atunci, ce căutăm aici? N-ai știut? Ce plan aveți? Mor oamenii prin șanțuri, sub bătaia tunurilor și stăm cu miinile-n sîn...

CANTEMIR (intervine, reluînd expunerea generalilor, cu degetul pe harta de război): Între comandanții cavaleriei și infanteriei turcești este zavistie și ură. Fiecare face ce crede, fără să țină seama de soarta celorlalți. Așa i-a bătut Eugeniu de Savoia! Au tras tunurile: pe urmă au atacat, cu grosut, pedestreimea. După ce i-au bătut pe ieniceri, călărimea a purces a fugi care cum putea. Ei nu luptă ca apusenii...

WITTMANN: Așa este...

PETRU (mușcîndu-și mustața): Și tu cum ai face?

CANTEMIR: Aș stringe tabăra într-olaltă, aș lăsa pe polcovnicul Medhoroski cu 5—6.000 de cazaci să o apere și cu trei regimente rusești, gata să răspundă vreunui atac al cavaleriei și...

IANUS (ironic): Zece mii, să se apere de o sută de mii?!

CANTEMIR (continuă): Iar restul oștirii ia cu asalt meterezele ienicerilor, pune stăpînire pe tunuri și uite crucea (Se închină.) ...că dacă-i batem, călărimea-i lasă și se retrage...

WITTMANN: Prințul Cantemir știe ce spune.

UN POLCOVNIC: Așa este.

GOLOVKIN: De unde știi tu că „așa este”, mujic afurisit? Dar dacă nu-i batem?...

IANUS: Și dacă-i batem, domnule Wittmann, de unde știm că spahii nu se vor întoarce?

REPIN: Și ne fac una cu pămîntul...

UN GENERAL STRĂIN (insinuant): Herr Wittmann nu riscă nimic, dacă e luat prins; dar Prințul Cantemir își pierde capul... REPIN: Tactica e totuși bună, însă...

PETRU pare copleșit de argumentele generalilor și pentru înția oară privește la CANTEMIR bănuitor. Imprudent, CANTEMIR insistă, înterupîndu-l pe REPIN.

CANTEMIR: Majestate, timpul lucrează pentru dușmani; apără-te prin ofensivă. O singură tactică e bună în luptele cu turcii: tactica neprevăzutului. Poruncește: Sturm! PETRU (furios): Ți se pare, și-ai vrea, omule, să fie pentru binele tău; dar de-oi bate cu pedestreimea, cavaleria lor este multă și n-am cu cine-o goni...

CNEAZUL: Ne pregătim de tratative?

CANTEMIR (dezolat): De capitulare...

PETRU (către Șef): Șef, scoate-ți cuferele cu bani! (Lui Cantemir.) Vino cu mine.

Luîndu-l pe după umeri, cu gestul uriașului bonom, deprins să-și protejeze prietenii, PETRU iese cu CANTEMIR din cort. La picioarele lor se întinde tabăra. E noapte. Pe lîngă căruțe, mici focuri, în jurul cărora stau, infrigurați și uzi de ploaie, soldații. Pe dealurile dimprejur se zăresc miile de focuri ale taberei turcești. Alți soldați...

PETRU: Mijn-hart, nu te supăra: „Gnose se authon”... Ei ne bat azi pe noi; mine o să-i batem noi pe ei. Nicivo!...

Panoramicul focurilor de tabără se însușlește virtualmente printr-o supra-impresiune, cu regimentele de ostași în marș, din filmul „Petru cel Mare” sau altul.

Iași, sfîrșitul verii anului 1711, în Palatul Domnesc se împachetează cufere și boccele. Graba și înghesuiala plecării precipitate a familiei în Rusia. Copiii, îmbrăcați de plecare, s-au și ureat în rădvane, în timp ce TOADER dă ultimele porunci slujitorilor și surugilor. MIHUȚ, îmbrăcat în mușchetar, și-a luat rîmas bun de la copii, și acum așteaptă în curtea bisericii, cu calul de căpăstru. În biserica „Treii Ierarhi”, în fața icoostasului cu icoana de argint a Sfîntului Dimitrie, stau în tăcere CANTEMIR și CASANDRA, în haine cernite. Ecoul șoaptelor lor răsună-n biserica pustie.

CASANDRA: Pornim iarăși pe drumurile pribegiei, ca în tinerețe, Dumitre! Și ce-am lăsat aici?

CANTEMIR: Rădăcinile.

CASANDRA: Crezi că Țarul va putea și va dori să ne mai întoarcem?

CANTEMIR: A făgăduit. Mă tem însă că atunci cînd va putea, va avea altceva de dorit, iar cînd o va dori nu va mai putea.

CASANDRA: Ne vom mai întoarce vreodată aici?

CANTEMIR: În viață sau în moarte și dincolo de moarte, aici este locul neamului nostru, în vecii vecilor...

MIHUȚ (care intrase pe nesimțite în naos, răspunde emoționat, în șoaptă) : Amin...

Soții **CANTEMIR** se întorc spre prietenul lor, cu cliplul luminat de înduioșare și ies, împreună, în tăcere. În poartă se opresc o clipă. Rădvanul domnesc trage la scară.

CANTEMIR : Și-acum, încotro „Vintură-lume” ?

MIHUȚ : După soare, Măria-Ta !

Se îmbrățișează și **CANTEMIR** urcă în trăsură, apoi o ajută să urce pe **CASANDRA**, de-a dreapta sa. **CASANDRA** se-aplecă peste fereastră și scoțându-și din deget inelul cu smarald i-l întinde lui **MIHUȚ**, care a în-călecat.

CASANDRA : Mihule, dacă, luindu-te după soare, ajungi cumva la Brașov, să-i dai inelul ăsta Ancăi, din partea mea...

În clipa în care trăsură se pune în mișcare, doamna **CASANDRA** îi face semn, iar el se-apropie călare.

CASANDRA (rizind) : Ca dar de nuntă !

Trăsura a plecat, urmată de celelalte atelaje și călăreți, pe șleaul de răsărit spre stepă, iar **MIHUȚ** călărește acum singur, în trapul calului său, spre apus, către munte. Fredonează :

„Tot pe drum, pe drum, pe drum

Și la mândra nicidecum...”

Apoi, se uită la inelul **Casandrei** de pe degetul său și, ca la un semn, dă pinten și o ia la galop, pierzându-se într-un nor de praf, spre Transilvania.

★

Filmul s-a sfârșit aici. Dar pe muzica finală poate să apară din nou Iașul (machetă), apoi „Treii Ierarhi”, pentru ca în interiorul bisericii să descoperim, în raza de lumină proiectată printr-un vitraliu, pe locul fostei icoane de argint medievale, placa de pe mormântul în care odihnesc astăzi rămășițele pămîntești ale marelui domnitor și umanist român „**DIMITRIE CANTEMIR** (1673—1723)“.

SFÎRȘIT

